

کتاب پېژندنه

د کتاب نوم:	تجارتی محاسبه
ځانګه:	بانګداری، محاسبه او د تجارت اقتصاد
مولف:	ماری یوسفزی، حمیدي
ژباړن:	قاري محمد حليم
د څار کمېټه:	
	<ul style="list-style-type: none">محمد آصف ننگ د تخنیکي او مسلکي زده کړو معیندپلوم انجنیر عبدالله کوزایي د تعلیمي نصاب رییسمحمد اشرف وحدت په تعلیمي نصاب کې د معینیت د مقام سلاکار
د تصحیح کمېټه:	
	<ul style="list-style-type: none">روح الله عزتملعبدالجمیل ممتاز
د ګرافیک او ډیزاین څانګې مسئول:	محمد جان علیرضایي
ګرافیک او ډیزاین:	عبدالله شاهي
چاپ کال:	۱۳۹۲ لمريز کال
تیراز:	۶۰۰۰
چاپ ځل:	لومړی
وېب پاڼه:	www.dmtvet.gov.af
برېښنالیک:	info@dmtvet.gov.af
کد ISBN:	۹۷۸-۹۹۳۶-۳۰-۰۸۹-۷

Ketabton.com

د چاپ حق د تخنیکي او مسلکي زده کړو له معینیت سره خوندي دی

ملي سرود

دا وطن افغانستان دی
کور د سولې کور د تورې
دا وطن د ټولو کور دی
د پښتون او هزاره وو
ور سره عرب، گوجر دي
براهوي دي، قزلباش دي
دا هیواد به تل څلیږي
په سینه کې د آسیا به
نوم د حق مو دی رهبر
دا عزت د هر افغان دی
هر بچی بی قهرمان دی
د بلوڅو د ازبکو
د ترکمنو د تاجکو
پامیریان، نورستانیان
هم ایماق، هم پشه یان
لکه لمر پر شنه آسمان
لکه زړه وي جاوېدان
وایو الله اکبر وایو الله اکبر

د پوهنې وزارت پېغام

گرانو زده کوونکو، محصلانو او درنو ښوونکو!

د یوې ټولنې وده او پرمختګ کاملاً د همغې ټولنې د پیاوړو کاري کادرونو، بشري قوې او ماهرو فکرونو په کار او زیار پورې تړلې دي. همدا بشري قوه او کاري متبې دي چې د هیواد انکشافی اهدافو ته د رسېدو لارې چارې طی کوي او د یوه ښکمرغه، مرفه او ودان افغانستان راتلونکی تضمینوي.

انسان په خپل وار سره د الله تعالی له جانبه او هم د خپل انساني فطرت له اړخه مؤظف او مکلف دی چې د ځمکې په عمران او د یوه سوکاله ژوند د اسبابو او ایجاباتو د تکمیل لپاره خپل اغیزمن نقش، همدارنگه ملي او اسلامي رسالت ادا کړي.

له همدې ځایه ده چې د یوه ژوندي او فعال انسان نقش، د خپل ژوند د چاپېریال او خپلې اړوندې ټولنې په اړه، تل مطلوب او په هېڅ حالت کې نه نفي کیږي او نه هم منقطع کیږي.

په ټول کې د پوهنې نظام او په خاصه توګه د تخنیکي او مسلکي زده کړو معینیت مسوولیت او مکلفیت لري چې د اسلامي ارزښتونو، احکامو او همداراز معقولو او مشروعو قوانینو ته په ژمنتیا سره، د افغانستان په انکشاف کې فعاله، چابکه او موثره ونډه واخلي، ځکه دغه ستر او سپېڅلي هدف ته د رسېدو په خاطر د انساني ظرفیت وده، د حرفوي، مسلکي او تخنیکي کادرونو روزنه او پراختیا یو اړین مقصد دی. همدا په تخنیکي او مسلکي زده کړو مزین تنکي ځوانان کولی شي چې په خپلې حرفې او هنر سره په سیستماتیک ډول د هیواد انکشاف محقق او میسر کړي. جوته ده چې په افغانستان کې د ژوند تګ لاره، دولتداری او ټولنیز نظام د اسلام له سپېڅلو احکامو څخه الهام اخیستی؛ نو لازمه ده چې زموږ د ټولنې لپاره هر ډول پرمختګ او ترقي باید په علمي معیارونو داسې اساس او بنا شي؛ چې زموږ د کارګر نسل مادي او معنوي ودې ته پکې لومړیتوب ورکړ شي. د حرفوي ظرفیت جوړونې تر څنګ د ځوانانو سالم تربیت او په سوچه اسلامي روحيې د هغوی پالنه نه یواځې پخپل ذات کې یوه اساسي وجیبه ده، بلکې دا پالنه کولی شي چې زموږ وطن پخپلو پښو ودروي، له ضعف څخه یې وژغوري او د نورو له سیاسي او اقتصادي احتیاج څخه یې آزاد کړي.

زموږ گران زده کوونکي، محصلان، درانه استادان او مریبون باید په بشپړه توګه پوه شي، چې د ودان او ښکمرغه افغانستان ارمان، یواځې او یواځې د دوی په پیاوړو متو، وینښ احساس او نه ستړي کېدونکي جد او جهد کې نغښتی او د همدغو مسلکي او تخنیکي زده کړو له امله کېدای شي په ډېرو برخو کې د افغانستان انکشافی اهداف تر لاسه شي. د دې نصاب له ټولو لیکوالانو، مولفینو، ژباړونکو، سموونکو او تدقیق کوونکو څخه د امتنان تر څنګ، په دې بهیر کې د ټولو کورنیو او بهرنیو همکارانو له مؤثرې ونډې او مرستو څخه د زړه له کومې مننه کوم. له درنو او پیاوړو استادانو څخه رجامندانه هیله کوم چې د دې نصاب په ګټور تدریس او فعاله تدریب سره دې د زړه په ټول خلوص، صمیمي هڅو او وجداني پیکار خپل ملي او اسلامي نقش ادا کړي.

د ښکمرغه، مرفه، پرمختللي او ویارمن افغانستان په هیله

فاروق وردګ

د افغانستان د اسلامي جمهوریت د پوهنې وزیر

لړليک

مخ	سرليکونه	خپرکي
۱	د محاسبې معلوماتي سيستم	لومړی
۹	د امتعې يا مالونو حساب	دويم
۴۷	Depreciation د فرسايش ډولونه	درېيم
۶۵	Adjusting Entries تعديلې يا تصفيوي معاملې	څلورم
۹۶	د گټې او زيان حساب	پنځم
۱۱۰	بيلانس شيت	شپږم
۱۲۶	سرچينې او اخځليکونه	

سریزه

له پخوا وختونو څخه د معاملو د ثبت او ریکارډ په موخه د حساب ورکونې یو پرمختللي سیستم ته اړتیا ده، ترڅو خلک وکولای شي خپلې معاملې په پرمختللي سیستم سره ثبت او ریکارډ کړي. د دې هدف د لاسته راوړلو لپاره بیلایبېلې لارې چارې په کار واچول شوې، خو د مالي موسسو او لوړو تصدیو په پرمختګ سره د محاسبې سیستم (Double Entry system) له همغه لومړي وخت څخه د اهمیت وړ وه.

دغه نوي او پرمختللي سیستم د ځانګړو ګټو او د تجارتي فعالیتونو او پروګرامونو او په دې اړه د هراړخیزو معلوماتو په لرلو سره وکولای شول، لازمي لارښوونې رامنځته کړي. په پایله کې ویلای شو د نوي او پرمختللي تجارت بریالیتوب، د منظمې محاسبې او د محاسبوي دفترنو Book keeping پورې اړه تړاو لري.

له Book keeping یا حسابي دفترنو څخه موخه داده چې د محاسبې په سیستم کې تجارتي معاملې په سیستماتیک او منطقي ډول راوړل شي، خو هر سوداګر په خپله دوره کې ښې پایلې لاسته راوړلی شي. تجارتي محاسبه چې د محاسبې د اصلي او اساسي ځانګو څخه ده، د تجارت د ژبې په توګه د خاصو میتودونو او وسایلو لکه د ګټې اوزیان او بیلانس شیت په وړاندې کولو سره توانیدلې چې د تصدی-سیالیت او مالي توازن وساتي.

د دې ځانګې ماهیت په دې کې دی چې د فعالیتونو جریان چې د عوایدو او لګښتونو د رامنځته کیدو لامل ګرځي د عددونو او ارقامو شکل دا ښيي، چې په پایله کې د تصدی د ټولو تجارتي فعالیتونو د کنټرول لامل ګرځي.

د تجارتي محاسبې دغه درسي کتاب چې د تجارتي تصدیو د معاملاتو د ثبت میتودونه او پایلې تر تحلیل او ارزښت لاندې نیولې دی په لومړۍ برخه کې د معلوماتي محاسبې د سیستم د اهمیت او په تجارتي محاسبه کې اساسي مفاهیم توضیح او په اړه یې لازم مطالب وړاندې شوي دي. دوهم د هغو حسابونو په اړه پکې لازم معلومات وړاندې شوي دي، چې د امتعې یا توکو په حسابونو کې فوق العاده ونډه لري، درېیم د ثابتې او متحرکې شتمنۍ د فرسایشاتو او په محاسبه کې د هغو د ثبت د میتودونو په اړه لازم معلومات وړاندې شوي دي، څلورم د هغو تعدیلي او تصفیوي معاملاتو په اړه د مثالونو په وړاندې کولو سره لازم توضیحات ورکړل شوي چې د بیلانس شیت د جوړولو پر مهال تعدیلات پکې ضروري او لازمي دي او پنځم د مفاد او ضرر حساب پکې د نتیجوي حساب په توګه تحلیل او ارزول شوی او دغه راز د بیلانس شیت وروستی برخه چې د تجارتي تصدیو د مالي موقف د اوضاع په تحلیل کې اساسي نقش لري، لازم توضیحات ورکړل شوي دي.

سره له دې چې د دغې رسالې د مطالبو په را ټولولو کې لازمي هڅې او تحقیقات ترسره شوي، خو ګران محصلین له هغو ګټه واخلي، مګر بیا به هم له نواقصو او اشتباهاتو نه خالي نه وي، زه هیله منه یم چې درانه لوستونکي او پوهان به په خپلو ښکونکي نظریاتو او رغنده نیوکو سره د دغه درسي کتاب په تصحیح او غښتندۍ کې له ما سره همکاري او مرسته وکړي.

په درناوي

ماری یوسفزی-حمیدي

د کتاب ټوليزه موخه:

د محاسبې معلوماتي سيستم، د امتعې او همدارنگه د گټې او زيان، د فرسايش ډولونو، د تعديلي معاملو او بيلانس شپټ په اړه معلومات.

د محاسبې معلوماتي سیستم

ټولیزه موخه:

د تجارتي محاسبې اساسي مفاهیم او په معلوماتي سیستم پوهېدل.

د زدکړې موخې: محصلین به د دې څپرکي ترپایه وتوانېږي چې:

- د محاسبې د معلوماتي سیستم په توضیح او تعریف وپوهېږي.
- د محاسبې د معلوماتي سیستم په دندو وپوهېږي.
- د محاسبې په اساسي مفاهیمو او اصطلاحاتو وپوهېږي.

د محاسبې معلوماتي سیستم

د راټولونې سیستم او د معاملاتي ارقامو پروسس او د اړونده ډلو لپاره د مالي معلوماتو خپرول، د محاسبې د معلوماتي سیستم په نوم یادېږي. دا سیستم په تصدیو کې یو له بل سره فرق لري. هغه لاملونه چې پردې سیستم باندې اغېزه کوي او شکل یې ټاکي، البته د تصدی د ځانګړتیاوو او هغو معاملاتو پورې چې تصدی یې ترسره کوي، اړه لري. لکه د تصدی غټ والی او د هغو معاملو اندازه چې تصدی ورڅخه ګټه اخلي او هغه معلوماتي منابع چې د تصدی یوه اداره او نور کسان ورته په خپل سیستم کې ځای ورکوي. یو ښه معلوماتي محاسبوي سیستم د یوې تصدی له ادارې سره مرسته کوي، خو لاندې پوښتنو ته ځواب ورکوي.

۱. له تصدی څخه دبانډنیو وگړو څومره ملکیت او شتمني ده؟
۲. څو ډوله پورونه وجود لري او ولې نه دي تصفیه شوي؟
۳. آیا د پلورنې کچه د پخوانۍ دورې په پرتله زیاته شوې؟
۴. تصدی کوم ډول شتمني په واک کې لري؟
۵. د نقلیه وسایلو وتل او ننوتل څه ډول دي؟
۶. آیا په تیره دوره کې کومه داسې د قناعت وړ گټه په لاس راغلې اوکه نه؟
۷. آیا کومه تولیدي څانگه په ضرر کار کوي یا په راتلونکي کې د ضرر سره مخ کېدای شي؟
۸. آیا کولای شو چې د مفاد (گټې) په هغې کچه کې چې ونډه والو ته ویشل کېږي زیاتوالي راولو؟
۹. آیا له سوچه (خالصې) شتمنۍ (شخصي پانگه) څخه گټه مخ په زیاتوالي ده اوکه نه؟
۱۰. آیا په راتلونکي کې تصدی دسیالیت له گواښ سره مخ ده اوکه نه؟
۱۱. آیا دتصدی شتمني په مناسب ډول ویشل شوې او که نه؟

په همدې ترتیب ډیرو پوښتنو ته ځواب ورکول کېږي، خو پدې شرط چې د معلوماتي محاسبې یو ښه او اغیزمن سیستم شتون ولري. ترڅو له مختلفو سرچینو څخه اعداد او ارقام راټول کړي او بیا یې اړخونه تحلیل او نتیجه گيري کړي. ځکه د سوداگریزو نهادونو او تصدیو لپاره د عامه پوهاوي معلوماتو ترلاسه کول او ښه سلوک گټور دی.

په همدې ترتیب یوه تصدی هغه وخت دیوه منظم اوسټنډرډ معلوماتي سیستم درلودونکې کڼل کېږي، چې کله دا سیستم د محاسبوي پرنسیپونو (اصول، قواعد، او محاسبوی مقرراتو) پر اساس باندي ولاړ او برابر وي او هم داسې تهیه او ترتیب شي، تر څو وکولای شي د ډول ډول پوښتنو له دايرې څخه په بريالۍ بڼه راووهي.

نو بیا د محاسبې هغه سټنډرډ او منل شوي پرنسیپونه د هر محاسب لپاره دتصدی اهدافو ته د رسیدو په موخه په خاص ډول د معلوماتي محاسبوي سیستم د تصحیح او ترتیب لپاره یو اړین او لازمي کار دی.

د تجارتي محاسبې اساسي اصطلاحات او مفاهیم

IMPORTANT TERMS FAINANCIAL ACCOOUNTING

راتلونکي مفاهیم او اصطلاحات لاندې عمده او اساسي موضوعات په محاسبه کې بیانوي:

۱. حساب تعريف (ACCOUNT): حساب عبارت دی له لنډ ریکارډ او د وگړو، تصدو موسساتو او سوداگریزو معاملاتو له تثبیت څخه، کوم چې د بېلابېلو ډولونو لرونکی دی. لکه د شتمنی حسابونه، د شتمنی پورونه او هغه لگښتونه چې هریو یې له یادو شوو مختلفو سوداگریزو معاملو چې د یوې اړوندې څانگې، فعالیت په یوې تصدی او یا په یوه موسسه کې روښانه کوي، بیانوي.

یا په بل عبارت: حساب یو منظم او سیستماتیک ترتیب دی چې د معاملاتو او واقعاتو تایید له شتمنیو څخه په یوه شتمنی یادوي. شتمنی په یوه ډول سره ښیي چې د هر یوه لپاره بېلابېل حسابونه شتون لري.

۲. حسابونو ډولونه kinds of account: حساب بېلابېلو څانگړتیاوو او موخو ته په کتو سره په مختلفو بڼو ویشل کیږي؛ خو په عام شکل بیا په لاندې دوو ډولونو ویشل کیږي:

الف: دایمي حسابونو (بیلابیسي): له هغو حسابونو څخه عبارت دي، چې یوازې د یوې ټاکلې دورې لپاره نه، بلکې د هغې پاتې برخې له مالي دورې څخه بلې مالي دورې ته انتقال مومي او همداسې د حقیقي حسابونو په نامه هم یادېږي. لکه د کسې شتمنی او داسې نور.

ب: اسمي (موقتي) حسابونه: له هغو حسابونو څخه عبارت دي چې د مالي کال په پای کې یې پاتې حسابونه، دایمي حسابونو ته ولیږدول شي او همداراز پاتې برخه یې په مستقل ډول مالي دورې ته نه لیږدول کیږي. لکه د تهیه کولو د مخارجو حساب، شخصي حساب او داسې نور.

۳. د پیرودلو مستردی (Sales return): د پیرودلو مسترد کول له هغو اخیستل شویو مالونو څخه دي، چې دځینو مختلفو لاملونو لکه دجنسیت او کیفیت دخرابۍ یا د اخیستونکي د قناعت د نه قناعت له امله بیرته پلورونکي ته ورکول کیږي او مستردېږي، چې د پیرودلو د مستردۍ په نوم یادېږي.

دا معامله د نغدي یا قرضي معاملې په صورت کې رامنځته کیدای شي.

۴. د پلورل شوي څیز مستردول (بیرته ورکول (fales return): د تصدی دځینو پلورل شوو مالونو او اجناسو څخه عبارت ده. چې دمختلفو لاملونو لکه دجنسیت خرابۍ او یا نورو لاملونو له امله بیرته گرځي. چې دپلورل شوي څیز د بیرته ورکولو په نامه یادېږي. نوموړې معامله هم د پیرودلو د مستردۍ په څېر د نغدي یاد پور معاملې په صورت کې رامنځته کیدای شي.

۱. تخفیف (discount): تخفیف د پلورونکي لخوا نه اخیستونکي ته د مالونو د قیمت له کمښت څخه عبارت دی، چې د لاندې شرایطو په اساس تجارتي تخفیف په پام کې نیول کیږي:

- کله چې اخیستونکی پخوانۍ سابقه ولري.
- کله چې د پلورلو حجم لوړ وي.
- د تاریخي ورځو رانږدې کېدل او د کال په موسم کې بدلون.
- له ټاکلې مودې مخکې پر وخت او پیسو ته د پلورونکي اړتیا.

۲. د تخفیف ډولونه:

الف: نقدی تخفیف: هر ډول تخفیف د پور ورکونکي په ذریعه پور اخیستونکی ته، خو په دې شرط چې پور اخیستونکی خپل پور ترټاکلي وخت وړاندې ادا کړي، چې په دې وخت کې نغدي تخفیف رامنځته کېږي.

ب: تجارتي تخفیف (Trade discount): د پخواني اخیستونکي یا د معاملې لرونکي لپاره په قیمت شوي لېست کې هر ډول کموالی، سوداگریز تخفیف نومول کېږي.

۳. اخیستننه (drowing): د تصدۍ د څښتن په واسطه له تصدۍ څخه د نغدو پیسو یا اجناسو لاسته راوړل، چې په نتیجه کې د تصدۍ په شتمنۍ کې د کمښت لامل ګرځي. د تصدۍ دغه برداشت د تصدۍ د څښتن د شخصي اړتیاوو د پرمخ وړلو لپاره وي، چې باید په یوه بېل حساب کې د شخصي برداشت حساب په نامه ثبت شي.

۴. نقل او اندراج (pasting): د معاملاتو انتقال او اندراج د ژورنال له کتاب څخه د لیجر کتاب ته د posting په نامه یادېږي.

۵. کمیشن (commission): یوه اندازه پیسې یا اجوره چې په سوداگریزو چارو کې د ترسره شوو خدماتو په مقابل کې یوشخص یا موسسې ته ورکول کېږي، د کمیشن په نوم یادېږي.

۶. فرسایشات (Delnecliation): فرسایشات د ثابتو شتمنیو د لګښتونو د توزیع پروسه ده چې په یو منظم او منطقي ډول د دغو شتمنیو په اقتصادي عمر ویشل کېږي.

۷. د گدام موجودي (Gnnetony skor): عبارت له هغې امتعې (سامان) څخه ده چې په لاس کې وي او پلورل شوې نه وي، همدا راز د تصدې په گدام کې شتون ولري. چې هغه د (Gnnetony skor) په نوم یادېږي.

۸. انفرادي تصدې (SOLE PROPRIWTORSHIP): عبارت له هغې تصدې څخه ده چې

خښتن او پانگه وال يې يو کس وي. چې اداره، رهبري، گټه او ضرر يې هم په ده پورې اړه ولري.

۹. **تضامني شرکت (CORPORATION):** هر کله چې مالکيت په دوه يا زياتو وگړو پورې اړه ولري، تضامني شرکت دی. معمولاً د بانک گډونوال تر زياتې اندازې پورې لس کسان او په نورو ټولو خانگو کې شل کسان وي.

۱۰. **سهامي شرکت (CORPORATION COMPANY):** د تصدي هغه لوی ډول دی، چې پانگه په برخو ويشل کېږي او ډير سهم لرونکي په کې گډون کوي.

۱۱. **سند (VOUCHER):** هغه تحريري پاڼې دي چې يوه معامله پکې روښانه کېږي. مثلاً هرکله چې تصدي يوه اندازه قرطاسيه واخلي نو له پلورونکي څخه يو بيل تر لاسه کوي.

۱۲. **پانگه اچونه (INVESTMENT):** هغه معامله ده چې د مالکانو په واسطه رامنځته کېږي، چې په مستقيم ډول د مالک پانگه زياتوي. يعنی يوه نوې پانگه پکار اچوي.

۱۳. **د انډول (تعديل) درج (ADJUST):** دکال د پای درجول دي، ترڅو حسابونو د نويو بدلونونو سره سم عيار شي او يا تازه شي.

۱۴. **معامله:** معامله عبارت له هغه عمل څخه دی چې د دوو کسانو په منځ کې د شيانو او اجناسو د پيرودلو او د خدمتونو په مقصد ترسره کېږي. سوداگريزې معاملي په عام ډول په دوه برخو ويشل کېږي.

۱. نغدي معاملي:

۲. کريدتي معاملي:

کله چې نغدي پيسې د راکړې ورکړې له امله ادا يا محصول شي، نو دا نغدي معامله نومول کېږي او کله چې د نغدي پيسو ورکړه وځنډېږي، نو دې معاملي ته کريدتي معامله ويل کېږي، چې په لويو سوداگريزو تصديو کې دا ډول دود زيات دی.

۱۵. **اصلاح شوې معاملي (Adjusting entries):** دا هغه معاملي دي چې د حسابي دورې په پای کې د محاسبوي ترلاسه شوو بنسټونو پر بنا رامنځته کېږي او ټولو حسابونو ته دحاضرې زمانې په نسبت ورکولو سره تړلې کېږي اوله هغه وروسته کولای شو چې يو سم او دقيق مالي بيلانس شپټ چمتو کړو.

مثلاً په اوسنۍ دوره کې د دوو راتلونکو مياشتو کرایه د پيشکي (اډوانس) په توگه ورکول د شتمني حساب په توگه ثبت او ښودل کېږي او د دې دوو مياشتو له تيريدو څخه وروسته اړوند

حساب یعنی دکرایي خارج ته لپرډول کيږي.

۱۶. مالي حسابونه يا مالي بيان (financial statement): هغه حساب دی چې د محاسبوي اعدادو او ارقامو د را ټولونې جدول بندي او وروستی لنډيز پکې ترسره کيږي. مالي حساب په څلور ډوله دی.

۱- بيلانس شپټ.

۲- د گټې او ضرر حساب.

۳- نغدي حساب.

۴- د ناویشلې گټې حساب.

۱. بيلانس شپټ: هغه ډول صورت حساب دي چې د يوې تصدی مالي حالت د دورې په پای کې ښيي.

۲. د گټې او ضرر حساب: د يوې تصدي پایله اخیستنه (نتیجه گيري) د هغې په اړونده دوره کې ښيي.

۳. نغدي حساب: هغه نغدي جريان څرگندوي چې د عملياتو پانگې اچونې او مالي فعالیتونو په واسطه تياريری او يا په مصرف رسيږي.

۴. د ناویشل شوي گټې حساب: د ناویشل شوي گټې د حساب انډول د دورې له پیل څخه د دورې ترپایه پورې بيانيری.

اختتامیه معاملي (closing entries): هغه پروسه ده چې د هغې په واسطه ټول حسابونه لیجر کيږي. يا لیجر شوي حسابونه د تصدي پایله نومول شوي ده او د شخصي پانگې حساب ته لپرډول کيږي. دا پروسه د کتاب تړلو يا تصفيه کولو په نامه هم ياديږي.

د لومړي څپرکي لنډيز

په دې څپرکي کې دې مطالبو ته پام شوی دی:

د معلوماتي محاسبې سيستم:

د اعدادو او ارقامو د راټولونې او تحليل څخه عبارت دی. چې د يوې تصدي د فعاليت په پروسې پورې تړلی دی او د معلوماتو روښانول او څرگندول د علاقه لرونکو ډلو لپاره د معلوماتي سيستم په نامه يادېږي.

يوه تصدي هغه مهال د يوه معلوماتي سيستماتيک او هر اړخيز سيستم درلودونکی وي چې کله دا سيستم د محاسبوي پرنسيپونو پر بنسټ ټينگ ولاړ وي. لکه (قواعد، اصول). يعنې محاسبوي مفکورې بايد په همدغو نوموړو شيانو کلکې ولاړې وي، ترڅو وکولای شي د يوې تصدي د تېر مهال په کړو وړو او په راتلونکي کې د يوې تصدي د فعاليت د وړاندوينې په اړه پوښتنوته قناعت لرونکي ځوابونه ورکړي.

د حسايي پړاوونو د طرزالعمل د غوره تحليل لپاره د لاندې اصطلاحاتو او مفاهيمو يادول اړين دي:

۱. د حساب تعريف او د هغه ډولونه.

۲. د پيرودل او پلورل شويو مالونو مستردي (بېرته گرځول).

۳. تخفيف او د هغه ډولونه.

۴. د حقوقي بڼې له مخې د تصديو ډولونه.

۵. معاملي.

۶. انډول شوې او تصفيه شوې معاملي.

۷. مالي حسابونه او د هغوی ډولونه.

۸. اختتاميه معاملي.

ياد شوي اصطلاحات او مفاهيم د نورو اصطلاحاتو په څنگ کې د محاسبې په اړه مهم مطالب او موضوعات بيانوي. بناءً د هر علم په لومړي ځل يادونه کې دا اصطلاحات يادوو.

د لومړي څپرکي پوښتنې

- ۱- یوه تصدي څرنګه کولای شي یو ښه معلوماتي سیستم تیار (ترتیب) کړي؟
- ۲- د معلوماتي سیستم په مرسته د تصدي منجمنټ (اداره) باید کومو کره پوښتونو ته ځواب ورکړي؟
- ۳- حساب تعریف کړئ؟
- ۴- دایمي اوموقتي حسابونه په خپل منځ کې څه توپیر لري؟
- ۵- د پیروډل او پلورل شویو مالونو مستردې ولې منځته راځي، کره دلایل یې په روښانه ډول بیان کړئ؟
- ۶- تخفیف څه ته وايي؟
- ۷- سوداګریز او نغدي تخفیف په خپل منځ کې څه توپیر لري؟
- ۸- د نقل اندراج مفهوم څه دی په اړه یې معلومات ورکړئ؟
- ۹- فرسایشات تعریف کړئ؟
- ۱۰- موجودي کله منځ ته راځي او په کومو نومونو یادېږي؟
- ۱۱- په انفرادي تصدی کې د تصدي اداره او رهبري څرنګه رامنځته کېږي؟
- ۱۲- د سهامی او تضامنی شرکتونو په اړه معلومات ورکړي؟
- ۱۳- پانګه اچونه څرنګه معامله ده په دې اړه خپل معلومات وړاندې کړئ؟

د امتعې يا مالونو حساب

ټوليزه موخه:

د پايلې په تثبيت کې د امتعې د حسابي نقش توضيح او د نغدي د بيلانس شيت ترتيب.

د زده کړې موخې: محصلين د دې څپرکې په پای کې بايد وکولای شي چې:

- د امتعې خالص حسابونه (حساب، خالص پيرودل او د امتعې خرڅول) وپيژني.
- د امتعې په خالصو حسابونو کې د معاملاتو د درج شويو قاعدو فرق وکړای شي.
- د امتعې خالص تحتاني حسابونه درکړي.
- د امتعې په تحتاني حسابونو کې د معاملو درج توضيح کړي.
- د حسابونو تړل، د تصدی د پايلې تثبيت او د بيلانس شيت درک کړي.

د امتعې يا مالونو حساب

د گډو يا مخلوطو مالونو د حساب پېژندنه: د امتعې يا مالونو حساب د شتمنيو له حسابونو څخه يو حساب دی او په سوداگريزه محاسبه کې کره او مرکزي رول ترسره کوي؛ نو ځکه کوشنې شوی چې په دې کې د مالونو د مخلوطو سرچينو او نورو حسابونو په اړه چې د مالونو اړوند دي، مفصلې څرگندونې وړاندي کړي. تراوسه پورې مو له دوه ډوله حسابونو سره سروکار درلود، چې عبارت دي له: بيلانسي حسابونه (شتمنۍ پانگې او بدهي) او نتيجه يي حسابونه. سر بېره پردې په عمل کې نور حسابونه هم شتون لري چې هم دبيلانسي او هم دنتيجه يي حسابونو اړوند دي، دا

ډول حسابونه د مخلوطو حسابونو په نامه یادېږي.

د امتعې مختلط یا گډ حساب د همدې ډول حسابونو له جملې څخه دی، ځکه دا حساب له یوه لوري له بیلانس اوله بل لوري د خرڅونو د پایلې په توگه د گټې او ضرر په حساب پورې اړه لري. تراوسه پورې مو د آسانتیا پخاطر موضوع په دې ډول په نظر کې نیولې وه چې اخیستل شوی مال بیرته په همغه قیمت خرڅ شي؛ خو عملاً یو داسې حالت شتون نه لري او د خرڅ شوي او اخیستل شوي قیمت په منځ کې فرق شتون لري او تصدې د گټې لاسته را وړلو پخاطر کوښښ کوي، ترڅو مال په لور قیمت په مارکیټ کې وپلوري.

د موضوع د لاروښانیتیا په خاطر لاندې بېلگې په نظر کې نیسو:

لومړۍ بېلگه: د افغان بیسیم مخابراتی شرکت ۸۰ واحده کرډیټ کارت لري، د فی واحد قیمت یې ۱۰۰۰ افغانۍ دي، چې د کارتونو مجموعي قیمت مساوی دی له ۸۰۰۰۰ زره افغانۍ او یا کرډیټ کارتونو تمام شوی قیمت $80 \times 1000 = 80000$

D	C
A.B $80 \times 1000 = 80000$	$60 \times 1200 = 72000$
	د کیسې لپاره بیلانس 8000
	وروستۍ موجودي 8000

نوموړی شرکت ۶۰ واحده کرډیټ کارتونه چې یو واحد په ۱۲۰۰ افغانیو پلوري او د مجموعي کرډیټ کارتونو ارزښت د خرڅولو له مدرکه له $60 \times 1200 = 72000$ سره مساوي دی.

څرنگه چې لیدل کیږي د امتعې په حساب کې د ۸۰۰۰ زره افغانیو اندازه په تفاوت سره منځ ته راغلې او دا تفاوت باید تحلیل او روښانه شي چې، آیا د پاتې شویو مالونو یوه اندازه په گدام کې شته او که د خرڅونو پایله ده؟ نو د دې موضوع د تحلیل په خاطر باید لاندې درې موضوع گانې په گوته او روښانه شي.

کسه

D	C
AB = 100000	د امتعې اخیستنې او تصفیه 80000
$72000 =$ د امتعې له خرڅونې څخه	د پای بیلانس 92000
172000	172000

۱. د پلورل شوې امتعي (کريډيټ کارتونو) تمام شوی قیمت.

۲. د امتعي وروستۍ موجودي.

۳. د خرڅونو پایله.

په پورتنی مثال کې یاد شوي درې موضوعات په لاندې ډول محاسبه کېږي. $60 \times 1000 = 60000$
د مال تمام شوی (پلورل شوی) قیمت

$20000 = 20 \times 1000$ وروستۍ موجودي

$12000 = 72000 - 60000$ د خرڅلاو پایله

څرنگه چې لیدل کېږي د خرڅونو پایله له ۱۲۰۰۰ سره مساوي ده چې د تمام شوي او خرڅونو د قیمتونو له تفاوت څخه منځ ته راځي او کولای شو نوموړي معاملات د مالونو په مخلوط حساب کې په لاندې ډول ذکر کړو:

D	د مال مختلط یا کډ حساب	C
	AB - 80000	د مال خرڅونه 72000 وروستۍ موجودي 20000 د خرڅلاو گټه 12000
92000		92000

په محاسبه کې د معلوماتي محاسبوي سیستم د ترتیب لپاره باید یو سلسله پرنسپيونه او اصول مراعات شي، ځکه چې د حسابونو د تړلو پرمهال د حسابونو په هکله نه یوازې دا چې معلومات باید ولري، بلکې دهرې حسابي دورې په جریان کې همدا شان یو بشپړ معلومات ورکړلای شي. نو بیا په دې فصل کې ددې موضوع لپاره له مخلوطو حسابونو څخه نه، بلکې د مالونو له خالصو حسابونو څخه استفاده کېږي.

د مال سوچه حسابونه

د مال سوچه حسابونه په دوه ډوله دي:

۱- د مال پېرودنې حساب

۲- د مال پلورنې حساب

۱. د مال پېرودنې حساب: د مال اخیستنې په دي صورت کې یو سوچه حساب را ښيي.

په دې حساب کې د debit په پایله کې د AB account اخیستنې او د مال پېرودنې اړوند

مصارف او هم مسترد کېدل درجیږي، همدارنگه د کرډیت په ستونو کې نوموړی حساب د مال پېرودنې په قیمت خرڅیږي، او د S وروستی موجودي درجیږي. دکال په پای کې چې څه ډول حساب تړل کیږي همدغسی وروستی موجودي هم د هرې دورې په پای کې د شمېرلو وزن کولو یا داندازه کولو په طریقه تثبیتېږي. په همدې ترتیب کوم بدلونونه چې په موجودي کې منځ ته راځي او یا د موجودي عملیه د انونتر (Enventor) په نامه یادېږي.

د پلورل شوي مال د پېرودنې قیمت د کرډیت په ستونونو کې درجیږي، چې د حسابي دورې په پای کې وروستی موجودي د ختم بیلانس او د مال پېرودنې قیمت د مال پلورنې حساب ته لېږدول کیږي، لکه په لاندې ترتیب سره:

D	د مال پېرودنې حساب	C
AB لومړي موجودي (increase) پېرودنه د مال چمتوکولو لگښتونه (EXPENSIVE)		(C.G.S) د پلورل شوی مال پېرودنې قیمت (P.Return) د پېرودنې د مستردۍ (SOULDO) وروستی موجودي
$\Sigma D = \Sigma C$		

د مال پلورنې حساب: د مال پلورنې حساب له نتیجه یي حسابونو څخه یو حساب دی. د دې حساب د کرډیت په ستونو کې د تصدۍ د خرڅونو مجموعي قیمت او د ثبت په ستونو کې یې د پلورل شوي مال پېرودنې قیمت او د پلورل شوي بیرته واپسي درجیږي. د حسابي دورې په پای کې د حساب له تړلو څخه وروسته د دې حساب تفاوت، گټه او ضرر روښانه کیږي. لکه څرنګه چې مخکې یادونه وشوه، چې حاصلات د پانګې د زیاتوالي باعث گرځي، نو بیا د پلورلو حاصلات د گټې اوتوان د کرډیت د حساب په سیستم کې درج کیږي او برعکس تاون دپانګې دکمښت لامل گرځي، نوڅکه په پلورلو کې ضرر کول د یاد شوي حساب د ثبت په سیستم پورې نښلول کیږي. د مال پلورنې حساب له لاندې شکل سره سم ترتیبیږي.

D	د مال پلورنې حساب	C
د خرڅ شوي مال د پېرودنې قیمت (C.G.S) د پلورنې بېرته گرځېدل (S.RETURN) د پلورنې لاس ته راوړنې (S)		د خرڅ شوي مال قیمت یا د خرڅ تاون (S)
ΣD		ΣC

د موضوع د روښانتيا لپاره مخکنۍ بېلگه د مال سوچه حسابونو (مال پېرودنې) ته لېږدوو.

D	مال پېرودنه	C
AB = 80000	د پلورل شوي مال د پېرودنې قيمت 20000 وروستۍ موجودي	60000
80000		80000

D	د مال پلورنې حساب	C
60000 د پلورل شوي مال د پېرودنې قيمت 12000 د پلورنې عوايد		د خرڅلاو قيمت 72000
72000		72000

D	د زيان او گټې حساب	C
		د پلور حاصل 12000
D		CΣΣ

د ثبت بيلانس

A	د ثبت بيلانس	P
اكتيف 20000 -		پسيف 12000 حاصل

دويم مثال: مخبراتي شرکت په مارکيټ کې د پېرودنکو د غوښتنو د کمښت له امله خپل مال تر خپل تمام شوي قيمت څخه په ټيټه بيه يعنې في واحد په ۸۰۰ افغانينو پلوري، چې د دې معاملې درج، خپلو اړوندو حسابونو ته په لاندې ترتيب دی.

D	مال اخیستنه	C
AB=80× 1000=80000	د پلورل شوي مال اخیستني قيمت 20000 وروستۍ موجودي	
80000		80000

D	مال پلورنه	C
60000 = 1000 × 60		48000 = 80000 × 60 د خرڅلاو تاوان 12000
60000		60000

D	د بټ	گټه او تاوان	C	کډیت
		د پلورنې تاوان - 12000		
D		د ختم بیلانس	C	
		20000 امتعه		

د مالونو زېرمه او د پلورلو لپاره د چمتو مالونو د قیمت لگښتونه

Inventory and cost goods sold

د حسابونو د تړلو په پروسه کې د مالونو د زېرمو د مکررې ارزونې سیستم په نظر کې نیول کېږي. په دې سیستم کې، پیرونده یا هغه مخارج چې د مال پیروندونکي په حساب کې ثبت شوي، د پیروندې او مستردۍ په حساب کې کډیت کېږي. نو بیا د مالونو د زېرمو د ثبت او د ډاډ ترلاسه کولو په منظور ټول قلمونه په کلني ډول موجودیږي یعنی شمیرل یا وزن کېږي او دټیټ قیمت یا د مارکیټ د قیمت په واسطه ورته ارزښت ورکول کېږي.

په دې سیستم کې پلورلو ته د چمتو امتعې قیمت داسې ټاکل کېږي، چې لومړی موجودي او خریداري جمع کېږي او وروستی موجودي ورڅخه منفي کېږي.

د لا روښانتیا لپاره د پلورل شویو اجناسو د لگښتونو موضوع د زېرمو ارزونې یا د مالونو د سوچه حسابونو د سیستم لاندې بیلگې په نظر کې نیسو:

فرض کړئ د یوې تصدې لومړۍ موجودي ۳۰۰۰۰ افغانۍ لري، د دورې په جریان کې د ۲۰۰۰ افغانیو په ارزښت مالیه اخلي. د ترانسپورت لگښتونه ۶۰۰۰ افغانۍ د پیروندې مستردول او د پلورونکي تنزیل ۱۰۰۰ او ۳۰۰۰ افغانۍ او وروستی موجودي ۲۶۰۰۰ افغانۍ ده. په همدې ترتیب د پلورل شویو اجناسو د لگښتونو ارزول په لاندې بڼه صورت مومي:

۳۰۰۰	لومړۍ موجودي
۲۰۰۰۰	پیروندې
۶۰۰۰	د ترانسپورت لگښتونه
۲۳۶۰۰۰	د ذکر شویو چمتو جنسونو ټول قیمت
۱۰۰۰	د پیروندې مستردول
۲۶۰۰۰	تنزیل
۲۶۰۰۰	د مال وروستی موجودي
۲۰۶۰۰۰	د ذکر شویو جنسونو تمام شوي لگښتونه

D	د مال پيرونه	C
	AB – 30000	د پيرونې بيرته ورکړه 1000
	اخيستل 20000	د پلورنې تنزېل 3000
	د ترانسپورت لگښت 6000	وروستۍ موجودي 26000
		د اجناسو لگښتونه پلورونکي ته 206000
	236000	236000

تمرین: د احمد تصدي د ۱۹۰۰۰ افغانیو پانگې په کارولو پیل وکړ او له دې پانگې څخه په تصدي کې د ۷۰۰۰ افغانیو په ارزښت مال او پاتې ۱۲۰۰۰ افغانۍ نغدې پیسې لري، د تصدي پرانستونکی بیلابیل داسې ترتیبیږي:

A	P
مالونه – 7000	شخصي پانگه 19000
کسه 12000	
19000	19000

هغه معاملې چې د دورې په جریان کې ترسره شوې په لاندې ډول دي:

۱. په ۱۷،۷ نېټه د ۳۰۰۰ افغانیو په بیه په نغده توگه ښه مال پيرونل شوی.
۲. په ۱۷،۷ نېټه د ۵۰۰۰ افغانیو په بیه په نغده مال پلورل شوی.
۳. په ۲۸،۷ نېټه د یوه کارگر مزد ۲۰۰ افغانۍ نغدې ورکړل شوې.
۴. وروستۍ موجودي د اتونټور په واسطه ۶۰۰۰ افغانۍ.

لاندیني حسابي پراوونه ترسره کړئ!

۱. معاملې د ژورنال په دفتر کې درج کړئ!
۲. معاملې د لیجر په دفترنو کې تجزیه او تحلیل کړئ!
۳. د گټې او تاوان حساب او هم شخصي پانگې ترتیب کړئ!
۴. د ختم بیلابیل ترتیب کړئ!

د ژورنال د دفتر ترتیب.

شمبره	نېټه	تفصیلات	J/F	کریډیت	دبت
۱	17/17	له کسې څخه مال ته		3000	3000
۲	7/15	له امتعې نه کسې ته (د امتعې پلور په نغدو)		5000	5000
۳	7/28	د مزد مخارجو ته له کسې څخه نغدې یوه کس ته		5000	500

D				C			
مبالغ	J/F	تفصیلات	نېټه	مبالغ	JF	تفصیلات	نېټه
AB/7000		لومړی موجودي		4000		د مال دپلورلو لپاره	
3000		له کسې څخه	7/7	6000		وروستی موجودي	
10000				10000			

D		کسه			C		
مبالغ	J/F	تفصیلات	نېټه	مبالغ	JF	تفصیلات	نېټه
4000		د مال له پېرودنې څخه	7/29	5000		کسر	
1000		د پلورلو لاس ته راوړنه گټه او پلورنه					
5000				5000			
مبالغونه	JF	تفصیلات	نېټه	مبالغونه	JF	تفصیلات	نېټه
۱۲۰۰		لومړی موجودي		۳۰۰۰		د مال په	نېټه
۰		موجودي		۵۰۰		پېرودنه	

D				C			
مبالغ	J/F	تفصیلات	نېټه	مبالغ	JF	تفصیلات	نېټه
4000		لومړی موجودي	7/15	3000		د مال پېرودنه	
		د مال له پور څخه		500		د مزد د مخارجو لپاره وروستی موجودي	
17000				17500			

D	کټه او تاوان	C
د مزد مخارج	- 500	1000
د پانگې گټه	500	
1000		1000

D	شخصي پانگه	C
وروستنۍ موجودي	19500	د لومړۍ موجودي 19000
		گټه 500
1000		1000

D	شخصي پانگه	C
19500		19500

د امتعي اړوند د معاملاتو ثبت

الف: د تهپې مخارج او د مالونو د تهپه کولو قيمتونه: د امتعي د پېرودلو په حساب کې، اخیستل شوې امتعه د اخیستلو په قيمت نه، بلکې د تهپې په قيمت باید په اړوند حساب کې درج شي. له دې امله د تهپې قيمت مساوي دی د مجموعي لگښتونو د پلورلو له قيمت سره اويا: مثال: په يوه تصدۍ کې د مال پېرودنې بيه ۱۰۰۰۰ افغانۍ ده او دتهپې د لگښتونو مجموعه مساوي ده له ۱۰۰۰۰ افغانیو سره او همدارنگه د تهپې بيه مساوي کيږي له ۱۱۰۰۰۰ افغانیو سره:

$$110000 = 100000 + 10000$$

د تهپې بيه = د تهپې لگښتونه + د مالونو د پېرودنې بيه

D	د مالونو پېرودنه	C
اخیستل شوي مالونه	100000	S-110000
د تهپې لگښتونه	10000	
110000		110000

د سوداگريزو مالونو د تهپې لگښتونه په تصديو کې مختلف ډولونه لري. لکه ترانسپورتي لگښتونه، کمرکي محصول، د باربندي لگښتونه د حمالي لگښتونه (هغه لگښتونه چې له بندر

څخه بشارته دننه د مالونو د ليرد له امله رامنځته كيږي) او ټول هغه لگښتونه چې د مالونو د پيرونسي لپاره رامنځته كيږي. نوله همدې امله د يادو شويو معاملو د ثبت لپاره د تهپې د لگښتونو مختلف حسابونه بايد په نظر کې ونيول شي او په پای کې د هريوه د حساب تفاوت د تهپې د لگښتونو حساب ته ليردول كيږي او همداراز د لگښتونو تفاوت د مال پيرونې د ثبت حساب په ستون کې ثبتيږي.

مثال: په يوه تصدي کې د ۱۰۰۰۰ افغانیو په بيه د مال لومړنۍ موجودي شتون لري، ياده شوې تصدي د ۳۰۰۰ افغانیو په بيه مال اخلي، د اخیستل شوي مال د ليردراليرد لگښتونه ۳۰۰ افغانۍ اوگمرکي محصول ۱۰۰ افغانۍ دی. نوموړې معاملې په لاندې ډول په اړوندو حسابونو کې درجيږي.

د ژورنال د دفتر ترتيب:

شمېره	نېټه	تفصیلات	دبت	کريدیت
۱		له کسې نه مالونو ته	3000	3000
۲		له کسې څخه د حمل او نقل لگښتونونه	3000	3000
۳		گمرکي محصول ته له کسې څخه	1000	1000

D		C	
د حمل و نقل لگښتونه		د مالونو پيرونه	
2-300 له کسې څخه	S - 300		
300	300		

D		C	
د ختم بيلانس		د ختم بيلانس	
AB 100000	13400		
3000 له کسرڅخه			
4000 د تهپه لگښتونه			
۱۳۴۰۰	۱۳۴۰۰		

D		C	
د گمرک محصول		د مال پيرونه	
3-100 له کسرڅخه	S - 100		
100	100		

D	د تهبې لگښتونه	C
۳۰۰ د لېږد رالېږد لگښتونه	۴۰۰ - S	د مال د پېرودنې لپاره
۱۰۰ گمرکي محصول		
400		400

په دې مثال کې ښکاري چې تحتاني حسابونه، اصلي يا دايمي حسابونو ته لېږدول کيږي او وروسته بيا د اصلي حساب بيلانس شپې ته انتقال مومي. د تحتاني حساب حمل و نقل د لگښتونو په څېر د گمرک محصول او نور يوازې د توليدي مالونو اړوند کيږي.

له تصدۍ څخه د پېرودونکي د حمل و نقل د مالونولگښتونه، په لومړي سر کې د لگښتونو په اړوندو حسابونو کې درجېږي او وروسته بيا د گټې اوتوان حساب ته لېږدول کيږي.

ب: د مالونو مستردول:

د پلورنې مستردول

کله چې يوه تصدي د خراب جنسيت لرونکې امتعه خپل پېرودونکي ته واستوي، نو نه توازې دا چې د هغه د خوښې او غوښتنې وړ نه وي، بلکې سمدلاسه يې مستردوي او بېرته يې تصدۍ ته ورليږي. د پلورل شويو مالونو بېرته واپسې (مستردې) د پلورنې کچه کموي، دغه ډول معاملې په لومړي سر کې په جلا جلا حسابونو کې د امتعې د پلورنې د مستردۍ په نوم ډېټ کيږي.

په هغه صورت کې چې پلورنې په پور رامنځته شوې وي او يوه اندازه مال د پېرودونکي له لوري تصدي ته مسترد شي، په دې حالت کې معاملې د هغو په دواړو اړوندو حسابونو کې داسې درج کيږي:

لومړۍ بېلگه: يوې تصدي امتعه په ۵۰۰۰ افغانيو په پور پلورلې بيا وينو چې پلورل شوې امتعه، د پېرودونکي د عدم قناعت د دلایلو په نسبت د ۳۰۰۰ افغانيو په ارزښت دوباره مستردېږي.

د لاندې ژورنال دفتر دا ډول جوړېږي.

شمېره	نېټه	تفصیلات	J/F	دبت	کريدیت
۱	5/5	د طلباتو لپاره د مالونو له پلور څخه		5000	5000
۲	6/5	د پلورنو مستردۍ ته		3000	3000

د پلور مستردي

D	د پلور مستردي	C
د پلور مستردي	3000	5000
گټه اوتاوان	2000	
	500	500

D	طلبات	C
5000 د مالونوله پلورڅخه		3000
		2000
5000		5000

نوټ: ځينې وختونه تصدي له پيرودونکو سره داسې جوړ جاري ته رسېږي، خو پلورل شوي مالونه هغوی مسترد نکړي. د پيرودونکي د غوښتنو د حساب په بدل کې يو مبلغ کړدېټ غواړي، چې دا کړنه د شتمنۍ د کمښت لامل گرځي او د پلور په مالونو کې د مستردي بڼه غوره کوي. د دغو معاملو مبلغونه د پلور د مستردي په حساب کې ثبت کېږي.

D	کسه	C
5000 د مال له پلورنې څخه		3000
		2000
5000		5000

D	د مال پلورل	C
3000 د پلورنې مستردي		5000
2000 په گټه او تاوان		
5000		5000

D	د پلور مستردي	C
3000 له کسي څخه		3000
3000		3000

دويمه معامله: د پورتنۍ يادې شوې معاملې په نظر کې نيولو سره د مالونو مستردې د پلورنو د نغدي معاملو په صورت کې په لاندې توگه اړوندو حسابونو کې درجيږي.

د مالونو اخیستنې مستردې: هرکله چې تصدې اخیستل شوي مالونه د جنسیت د خرابوالي يا د نورو عواملو له امله د دويم ځل لپاره د مالونو ليردونکي ته مسترد کړي، په دې صورت کې د داسې معاملو درجول اړوندو دفاترو کې په دې ډول دي:

د لومړۍ معاملې بېلگه: تصدې د ۵۰۰۰ افغانیو په بیه مال پېرودلي، وروسته لیدل کېږي چې د مال یوه برخه له غوښتنې سره سمه نده اوله هغه څخه د ۴۰۰۰ افغانیو په ارزښت بیرته مستردیږي چې په دی حساب کې دا شتمني ډېټ کېږي او دپیریدني د حساب مستردې کړیدټ کېږي.

شمېره	نېټه	تفصیلات	دبت	کړیدیت
۱	7/7	د مال پېرودنې لپاره له پورونو څخه	5000	50000
۲	8/7	له پورونو څخه د مال له پېرودنې څخه	4000	4000

D	د مال پېرودنه	C
50000	له پورونو څخه	د پېرودنې د مستردۍ لپاره 4000 د ختم بیلانس 46000
50000		50000

D	د پلور مستردې	C
4000	د مال له اخیستنې څخه وروسته	له دریون څخه 4000
4000		4000

دويمه معامله: د ذکر شوې نمونې په نظر کې نيولو سره د نقدي ورکړې په صورت کې د پېرودلو مستردې په لاندې ډول په اړوندو حسابونو کې درج کېږي:

D	د مال پېرودنه	C
50000	کیسې څخه	نوی مستردې 4000 د ختم بیلانس 46000
50000		50000

D	کسیه	C
	AB-10000	50000 د مال پېرودنه
	4000 له مستردی څخه اخیستل	54000 د ختم بیلانس
104000		104000

تمرین

د احمد شرکت د لاندې موجوداتو په نظر کې نیولو سره په ۱۳۸۶ کال کې پیل شوی دی، د حسابي دورې په لړ کې چې په تصدې کې کومې معاملې منځته راغلي، د ژورنال لیجر په دفتر کې د درجولو سره د گټې اوتوان په حساب، د آزمایشتي بیلانس او د تصدې د ثبت بیلانس د حسابي دورې په پای کې ترتیب کړئ.

د موجودي لیست

الف: گرځنده شتمني (current assets)

- ۱- مال ۶۲۰۰
- ۲- طلبات ۱۸۰۰
- ۳- بانكي شتمني ۴۷۰۰
- ۴- كسه ۳۰۰

ب: د بدل غیر پانگه (Liability)

- ۱- پورونه ۲۴۰۰
- ۲- بانكي پور ۱۵۰۰

ج: شخصي پانگه ۹۱۰۰

پرانېستونکي بیلانس د احمد سوداگریز شرکت نېټه 5 / 1 / 86			
A		P	
گرځنده شتمني:			
مال	6200	9100	شخصي پانگه
طلبات	1800	2400	داینین
بانكي شتمني	4700	1500	بانكي پور
كسه	300		
13000		13000	

هغه معاملې چې د حسابي دورې په لړ کې رامنځته شوي:

۱. تصدې د ۱۳۸۶ - ۱ - ۲ په نېټه کې د ۲۸۰۰ افغانیو په بیه مال پلورلی خو د پیسو ورکړه یې ځنډېدلې ده.
۲. مالونه له پخواه پیرودل شوي دي، خو د خراب جنسیت له امله بیرته هغه پلورونکي ته مستردیږي، چې د مستردۍ مبلغ یې ۳۰۰ افغانۍ دی.
۳. یوه پیروونکي خپل پور د ۱۳۸۶ - ۱ - ۱۵ په نېټه د ۱۰۰۰ افغانیو په ارزښت د بانکي چک په واسطه ادا کړی.
۴. د ۱۳۸۶ - ۱ - ۱۱ په نېټه تصدې د ۲۳۰۰ زرو افغانیو په بیه په نغدو مال پلورلی.
۵. په ۱۳۸۶ - ۱ - ۱۹ نېټه تصدې د توريد شوې (اخیستل شوې) امتعې د لیبرالېډ لگښت په دیرش افغانۍ نقدی لگښت پرداخت کړي.
۶. په ۱۳۸۶ - ۱ - ۲۰ نېټه باندي تصدې د ۶۰۰ افغانیو په مبلغ پور، د بانکي حوالې په واسطه رسولی.
۷. تصدې په همدې نېټه د پلورل شویو مالونو د مستردۍ په بدل کې د ۷۰ افغانیو په ارزښت کریدیت کړی.
۸. پر ۱۳۸۶ - ۱ - ۲۵ نېټه باندي تصدې د بانکي چک په واسطه د ۱۲۰۰ افغانیو په ارزښت مالونه پیري.
۹. په ۱۳۸۶ - ۱ - ۲۶ نېټه باندي تصدې د پیرودل شویو مالونو گمرکي محصول د ۱۳۰ افغانیو په ارزښت په نغدي ډول رسولی.
۱۰. پر ۱۳۸۶ - ۱ - ۳۰ نېټه باندي تصدې یوه پیریدونکی ته د ۳۴۰۰ افغانیو په ارزښت په پور مالونه پلورلې.
۱۱. په ۱۳۸۶ - ۱۱ - ۳۰ نېټه باندي د تصدې له لوري اداري لگښتونه د ۲۰۰ افغانیو په ارزښت په نغدي ډول رسول شوي.
۱۲. تصدې د پیروونکي په گټه د ۶۰ افغانیو په ارزښت کریدت کوي په ۵۱۲۱۳۸۶ نېټه باندي وروستی موجودي د موجودي کړنې په واسطه ۵۵۰۰ افغانۍ.

Credit	Debit	L/F	تفصیلات (Discireption)	نېټه	شماره
2800	2800		د مال له پلور څخه د طلباتو لپاره	2/1	۱
300	300		د پېرودنې له مستردۍ څخه	2/1	۲
1000	1000		طلبات د بانكي شتمنۍ لپاره	15/1	۳
2300	2300		د مال له پلور څخه د كسې لپاره	18/1	۴
30	30		له كسې څخه د مال ليرد راليرد د مخارجو لپاره	19/1	۵
600	600		له بانكي شتمنۍ څخه د بانكي پور لپاره	20/1	۶
70	70		له طلباتو څخه د پلور مستردۍ ته	20/1	۷
1200	1200		له بانكي شتمنۍ څخه د مال پېرودنې لپاره	25/1	۸
310	310		له كسې څخه د گمركي محصول د مخارجو لپاره	26/1	۹
3400	3400		د طلباتو لپاره د مال له پلور څخه	28/1	۱۰
200	200		له كسې څخه د اداري مخارجو لپاره	30/1	۱۱
60	60		له پېرودنې څخه طلبات	31/1	۱۲
12270	12270				مجموع

۲. د معاملاتو تجزیه او لیږد د حسابونو لیجر دفترونو ته:

D	کسه	C
	AB 300	19/1 د لیږد رالیږد مخارج 30
	230 د مال له پلورڅخه 1/18-	26/1 د محصول مخارج 310
		1/30 اداري مخارج 200
		د ختم بیلاس 2060
2600		2600

D	د مال پېرونه	C
	AB 6200	د پېرونې مستردي 300
	1200 د بانک شتمني 1.25	د پلورل شوي مال تمام شوی قیمت ۱۹۴۰
	د تهیې مخارج 340	د ختم بیلاس 5500
7740		7740

D	د مال پلورل	C
	130 د پلورنې مستردي	130 د پلورنې مستردي
	1940 د پلورل شوي مال پېرونې قیمت	1940 د پلورل شوي مال پېرونې قیمت
	6430 د پلورنې د عوایدو گټه او زیان	6430 د پلورنې د عوایدو گټه او زیان
8500		8500

D	طلبات	C
	AB -1800	15/1 د بانکي شتمنی لپاره 1000
	2800 د مال له پلورنې څخه ½	20/1 د پلورنې مستردي 70
	3400 د مال له پلورنې څخه 28/1	31/1 د پلورنې مستردي 60
		د ختم بیلاس 6870
8۰0۰		8۰0۰

D	بانکي پور	C
	600 له بانکي شتمنی څخه 20/1	AB- 1500
	900 د ختم بیلاس	
1500		1500

D	د پروونې مستردي	C
	300 له مال پروونې څخه	2/1 پورونوته 300
300		300

D	بانکي شمېنې	C
	AB 4700 15/1 له طلباتو څخه 1000	20/1 د بانکي پور لپاره 600 25/1 د مال پروونې لپاره 1200 د ختم بیلانس 3900
5700		

D	د لېږد رالېږد مخارج	C
	30 له کيسې څخه 19/1	د مال پروونې لپاره 30
30		30

D	د پلورنې مستردي	C
	70 له طلباتو څخه 20/1 60 له طلباتو څخه 31/1	د پلورنې لپاره 130
130		130

D	د گمرک د محصول مخارج	C
	310 له کسې څخه 26/1	د مال پروونې لپاره 130
310		310

D	اداري مخارج	C
	20 له کسې څخه 1/30	د گټې او زیان لپاره
200		

د آزمایشتي بیلاس د حسابونو پیوستون (Trail Balance)

شمبره	د حساب نوم	J/f	کریډیټي مبالغ	دبتي مبالغ
۱	له کسې څخه			2060
۲	د مال پېرودنه			5500
۳	بانکي شتمني			3900
۴	طلبات			6870
۵	د پورونو پانگه		9100 2100	
۶	بانکي پور		900	
۷	د مال پلورنه		6430	
۸	اداري لگښتونه			200
مجموع			18530	18530

D	د گټې او تاوان حساب	C
200 د اداري مخارج S, 6230 د پانگې لپاره گټه		د پلورنې حاصلات 6430
6430		6430

D	شخصي پانگه	C
15330S. د ختم بیلاس		AB-9100 گټه =6230
15330		15330

بيلاس شپت		د احمد شرکت	
A	په ۸۶/۲/۵ نېټه	P	
	شتمني		
	00 مال	10330	شخصي پانگونه
	6870 طلبات	2100	ديون
	3900 بانک	900	بانکي پور
	2060 کسي		
		18330=18330	

C: د مالونو د تخفيف قيمتونه

تخفيف يا Discount د جنس په بيه کې د کموالي له رامنځته کولو څخه عبارت دی. پلورونکی په ټاکلي وخت کې د مشخصو دلایلو په اساس پيرودونکي ته تخفيف ورکوي. مثلاً: په هغه صورت کې چې يو مال په لوړه پیماننه خرڅ او يا واخيستل شي او يا د کال د موسم د بدلون په وخت کې چې د معاملي تر تړون وړاندې او يا وروسته ټاکل کيږي. قاعدتاً هغه تخفيف چې د معاملي د تړون پرمهال په پام کې نيول کيږي، د تجارتي محاسبې د تخنيک له مخې په جلا حساب کې نه درجيږي، بلکې له اصلي پيسو څخه بيليري او وروسته د مالونو د قيمت (د مال پيرودنې يا پلورنې) په اړوندو حسابونو کې درجيږي.

لومړۍ بېلگه: د پيرودنې په وخت کې تخفيف:

تصدي په ۱۳۸۶ ۶۲۱ نېټه باندې د ۱۰۰۰۰۰ افغانیو په بيه مال اخلي، چې ۵۰٪ سلنه پيسې يې په نغدي ډول ورکوي او ۵۰٪ يې ځنډوي. تصدي ۱۰٪ تخفيف تر لاسه کوي او د مال د اندازې ارزونه چې په نغدو او پور اخيستل شوې او د تخفيف فيصدي يې په لاندې ډول ده:

$$(100\%) \text{ AF } 10000 = \text{ټوله پيرودنه}$$

$$50\% \text{ په نقدو پيرودل} = \frac{10000 \times 50}{100} = 5000 \text{ AF}$$

$$50\% \text{ په پور پيرودل} = \frac{10000 \times 50}{100} = 5000 \text{ AF}$$

$$10\% \text{ د تخفيف اندازه} = \frac{5000 \times 10}{100} = 500 \text{ AF}$$

AF $50000 - 5000 = 45000$ د تخفیف له ورکولو وروسته په نغدو د پیرودلو اندازه

$50000 - 5000 = 45000$ د تخفیف له وضع کیدو څخه وروسته په نغدو د پیرودلو اندازه

$100000 - 10000 = 90000$ ټوله اخیستل شوې امتعه

حسابي دفترونو ته د معاملو درج په لاندې ډول دی:

په ساده ژورنال سره د حساب رامنځته کول.

د مال پیرودنې ته ۹۰۰۰۰ افغانۍ

له کسې څخه ۴۵۰۰۰ افغانۍ

له پورڅخه ۴۵۰۰۰ افغانۍ

د لیجر دفترونو ته د معاملو درج

D	له کسې څخه	C
		45000

D	پورونه	C
		مال پیرودنې ته 45000

D	د مال پیرودنه	C
	90000 له پور او کسې څخه	

دویمه بېلگه: د پلورنې په وخت کې تخفیف: د پاسنیو معاملو په پام کې نیولو سره په اړوندو حسابونو کې معاملې په لاندې توګه درج کوو:

D	د مال پلورل	C
		له کسې او طلباتو څخه 9000

D	طلبات	C
	45000 د مال له پلورلو څخه	

D	له کسی څخه	C
	د مال له پلورني څخه	

D: د مال پېرودنې او پلورنې په صورت کې تنزیل

تنزیل د جنس په قیمت کې له یوډول تقلیل څخه عبارت دی یا د جنس په قیمت کې له داسې تقلیل څخه عبارت دی، چې د پېرودونکي لپاره د فوري نغدي ورکړې په هکله په پام کې نیول کېږي. د پېرودل شوي مال په حساب کې تنزیل په لاندې ډول په اړوندو حسابونو کې درجېږي:

همداراز باید ووايو چې په جلا حساب کې د تنزیل پیسې درجېږي او تفاوت یې د گټې اوتوان حساب ته لېږدول کېږي.

لومړۍ بېلگه: تصدې د یولکو افغانیو په ارزښت مال پېږي. چې ۵۰٪ یې په نغډو او پاتې ۵۰٪ یې په پورمعامله کېږي، تصدې د نغدي ورکړې په صورت کې ۱۰٪ تنزیل تر لاسه کوي.

$$100\% = 100000 \text{ (پېرودل)}$$

$$50\% \text{ نغدي پېرودل} = \frac{100000 \cdot 5}{100} = 50000$$

$$50\% \text{ په پور پېرودل} = \frac{100000 \cdot 50}{100} = 50000$$

$$10\% \text{ د تنزیل اندازه} = \frac{5000 \cdot 10}{100} = 5000$$

$$45000 = 50000 - 5000 \text{ په نغډو پېرودل}$$

حسابې جملات یا ژورنال

مال پېرودنې ته ۱۰۰۰۰۰
له کسی څخه ۴۵۰۰۰
له پورورو څخه ۵۰۰۰۰
د تنزیل له حاصل څخه ۵۰۰۰

D	له کسی څخه	C
		مال اخیستنې ته 45000

D	د مال اخیستنه	C
	100000 از کسه - داینین د تنزیل حاصل	

D	داینین	C
		د مال اخیستنی ته 50000

D	د تنزیل حاصل	C
	5000 له گټي اوتاوان څخه	مال اخیستنی ته 5000

دویمه بېلگه: د پولروپه صورت کې معاملې د مخکنۍ بیلگې پر بنسټ په لاندې ډول اړوندو حسابونو کې درجېږي:

D	د تنزیل حاصل	C
	S - 5000 به مفاد و ضرر	5000
	5000 = 5000	

D	له کیسې څخه	C
	45000 د مال پلورني څخه	

D	د مال پلورل	C
		10000
	د کیسې طلبات او د تنزیل د مخارجو لپاره	

D	د تنزیل مخارج	C
	5000 د مال له پلورني څخه	په گټه اوتاوان 5000
	5000 = 5000	

D	طلبات	C
	5000	

د مالونو جایزې: یو بل ډول امتیاز چې د مالونو په را کړه ورکړه کې شتون لري هغه عبارت له جایزې څخه دی ، ډېری جایزې د معاملو له ترسره کېدو وروسته د خرڅوونکې تصدی له لوري په پام کې نیول کېږي او تثبیتېږي. د وخت جایزه هغو پېرودونکو ته ورکول کېږي چې مالونه له ټاکلې اندازې نه ډېر واخلي، یعنې ډېر مال وپېږي.

د دې موضوع د روښانه کیدلو لپاره لاندې بیلگې په پام کې نیسو او د د پېرودلو او پلورلو په صورت کې جایزې ارزوو.

لومړۍ بېلگه: تصدی د پېرودونکي لپاره د ۱۰۰۰۰ افغانیو په ارزښت نغدې جایزې ټاکلې دي، چې اړوندو دفترونو کې د معاملو درجول په لاندې ډول دي:

۱ - د حساب صورت یا ژورنال:

د جایزې لگښت ته ۱۰۰۰۰ افغانۍ

د جایزې له کسې څخه ۱۰۰۰۰ افغانۍ

۲ - د لیجر په دفتر کې د معاملو درجول:

D	له کسې څخه	C
		د جایزې لگښت ته 10000
D	د جایزې لگښت	C
	10000 له کسې څخه	په گټه او ضرر 10000
	10000	10000

دویمه بېلگه: هر کله چې نوموړي پېرودونکي له تصدی څخه پوروري وي؛ نو په دې صورت کې د ۱۰۰۰۰ افغانۍ د تصدی د طلباتود تقلیل د قلم په توگه د محاسبې وړ دي.

۱ - د حسابي جملو یا د ژورنال په دفتر کې د معاملو درجول:

د جایزې لگښت ته ۱۰۰۰۰ افغانۍ

له طلباتو څخه ۱۰۰۰۰ افغانۍ.

۲ - د لیجر په دفتر کې دمعاملو درجولو په لاندې ډول دي:

D	د جایزې لگښتونه	C
	10000 له کسر څخه	په گټه او زیان 10000

درېیمه بېلگه: هر کله چې پېرودونکې تصدی جایزه لاسته راوړه، په دې صورت کې یاده معامله، په لاندې ډول د حسابي جملو او د لیجر په دفتر کې درجیږي.

پورته مثال په پام کې نیسو.

۱- له ژورنال سره حسابي جملې.

داینین ته ۱۰۰۰۰ افغانۍ

د جایزې له حاصل څخه ۱۰۰۰۰ افغانۍ

۲- د لیجر په د فزونو کې د معاملاتو درج:

D	د جایزې حاصل	C
	10000-s په گټه اوزیان	له کسې څخه 10000
10000		10000

D	پوروړی	C
	10000 د جایزې له حاصل سره	

تمرین: د لومړنیو توکو د (پرانیسټونکي بیلانس) په پام کې نیولو سره د شاکر تصدی هغه سوداگریزې معاملې چې د تصدی د فعالیت په لړ کې منځته راغلي، د ژورنال او لیجر په دفترونو کې درج شوي ، د گټې او زیان حساب او د تصدی مثبت بیلانس برابرېږي.

د ثبت بیلانس	
D	C
د شاکر لمیتېد تصدي	
ثابتې شتمنۍ	
40000 - ځمکه	
40000 - تعمیر	
30000 - ماشین آلات	
20000 - تجهیزات	
نورې شتمنۍ -	
10000 - مال	
20000 - طلبات	
8000 - بانکي شتمني	
15000 - کسر	
	شخصي پانگه 133500
	له سرمايې پرته پورونه 30000
	بانکي پورونه 20000
183500	183500

باید وویل شي، چې د جایزې د حساب تفاوت د حسابي دورې په پای کې گټې او تاوان ته لیردول کیږي.

هغه معاملې چې د تجارتي فعالیتونو په لړ کې منځته راځي په لاندې ډول دي:

۱- په ۶۱۳۱۳۸۶ نېټه باندې تصدي د ۱۲۰۰۰ افغانیو په ارزښت مال اخلي، چې د مال ارزښت د تخفیف له وضع کیدو مخکې ۷۰۰۰ افغانۍ په نغدو او ۵۰۰۰ افغانۍ په پوردي، چې په دواړو صورتونوکې په جلا توگه ۱۰٪ د پلورونکي تخفیف په پام کې نیول شوی دی.

۲- په ۶۱۳۱۳۸۷ نېټه باندې تصدي مال پلوري، په نغدي ډول ۶۰۰۰ په پور ۴۰۰۰ او د بانک له لارې په ۳۰۰۰ زره، چې تصدی د هریو لپاره ټول ۸٪ تخفیف په پام کې نیولی دی.

۳- په ۳۱۸۱۳۷۸ نېټه باندې یوه پلورونکي پلور شوي مال د جنسیت د خرابوالي له امله تصدی ته مسترد کړ او د مستردۍ پیسې یې ۲۰۰۰ افغانۍ دي.

۴- په ۸۷/۳/۹ تصدی یو ۵ برخه اخیستل شوی مال د جنسیتد خرابوالي له امله مسترد کړیدی

او د مستردۍ پیسې ۱۵۰۰ افغانۍ دي.

۵- پر ۱۱۳۱۳۸۷ نېټه باندي تصدي مالونه په لاندي توگه پيري: په نخدي ډول ۶۰۰۰ افغانۍ د بانک له لاري ۴۰۰۰ افغانۍ چې تصدي پلورونکي ته ۲٪ تنزيل په نظر کي نيولي دي.

۶- پر ۱۸۱۳۱۳۷۸ نېټه باندي تصدي د پلورل شوي مال د حمل و نقل لگښتونه نغداً ۶۰۰ افغانۍ ادا کړي دي.

۷- په ۲۰۱۳۱۳۷۶ نېټه باندي تصدي مالونه په دې توگه پلوري: په نخدو ۵۰۰۰ افغانۍ د بانک له لاري ۷۰۰۰ افغانۍ چې د پېرودنې لپاره د نخدي او فوري ورکړې په صورت کې ۳٪ تنزيل په نظر کې نيول شوی دی.

۸- په ۲۱۳۱۳۷۸ نېټه باندي تصدي د خپل پېرودونکي ساده حساب ته ۱۰۰ افغانۍ کريدت کوي.

۹- تصدي په ۲۲۳۱۳۸۷ نېټه باندي د ۴۰۰ افغانیوپه ارزښت جايزه لاسته راوړي.

۱۰- په ۲۳۳۱۳۸۷ نېټه باندي تصدي خپل پېرودونکي ته د ۲۵۰ افغانیو په اندازه جايزه ورکوي.

۱۱- په ۲۵۳۱۳۸۷ نېټه باندي د تصدي يو له پېرودونکو څخه د ۲۰۰ افغانیو په ارزښت مال مستردوي.

۱۲- په ۳۷۲۵۱۳۸۷ باندي تصدي د خپل بانکي پور يوه برخه د ۸۰۰۰ افغانیو په ارزښت د بانکي ليرد له لاري ادا کوي.

او د مال وروستۍ موجودي د موجودي کړني له امله پوره په ۲۰۰۰۰ افغانیو تثبيت شوې ده.

حسابي جملې يا ساده ژورنال يا د تخفيف او تنزيل د فيصدي سنجش په لاندي ډول ترتيبېږي.

د لومړۍ معاملۍ سنجش:

$$12000 \text{ AF } 10\% \text{ discount} = \text{د مال اصلي قيمت}$$

$$\text{نغداً} = 7000 - 10\% \left(\frac{7000 \cdot 10}{100} = 700 \right) = 6300$$

$$\text{په پور} = 5000 - 10\% \left(\frac{5000 \cdot 10}{100} = 500 \right) = 4500$$

$$10\% = \text{د تخفيف فيصدي}$$

$$12000 - 10\%(1200) = 10800$$

اخيستل شوی سوچه مال = د تخفیف اندازه - د مال اصلي قیمت

حسابي جملې:

د مال پېرودنې لپاره - ۱۰۸۰۰

له کسې څخه ۶۳۰۰

له پورونو څخه ۴۵۰۰

د دویمې معاملي ارزول: تخفیف ۸٪ له ۱۳۰۰۰ افغانۍ = ټول پلورل شوي

$$\text{نغداً} = 6000 - 8\% \left(\frac{6000 * 8}{100} = 480 \right) = 5520$$

$$\text{د بانک له لارې} = 3000 - 8\% \left(\frac{3000 * 8}{100} = 240 \right) = 2760$$

$$\text{په پور} = 4000 - 8\% \left(\frac{4000 * 8}{100} \right) = 3680$$

$$13000 - 1040 = 11960 \quad \text{ټولې پلورنې}$$

حسابي جملې:

له کیسې څخه ۵۵۲۰

بانک ته ۲۷۶۰

طلباتو ته ۳۶۸۰

د مال له پلورلو څخه ۱۱۹۶۰

درېیمه معامله:

له طلباتو څخه د پلورنې مستردۍ ته ۲۰۰۰ افغانۍ

څلورمه معامله:

له مال پېرودنې څخه پورونو ته ۱۵۰۰ افغانۍ

د پنځمې معاملي ارزول:

۱۰۰۰۰ افغانۍ = ټولې پېرودنې

٪۲ = د تنزېل د فيصدي پيسې

$$\text{نغدا} = 6000 - 2\% \left(\frac{6000 * 2}{100} = 120 \right) = 5880$$

$$\text{د بانک له لاري} = 4000 - 2\% \left(\frac{4000 * 2}{100} = 80 \right) = 3920$$

$$9800 = 200 = 10000$$

د مال سوچه پېرودنه = د تنزېل سرچينه - ټولې پېرودنې

د پنځمې معاملي حسابي جملې:

- د مال پېرودنې لپاره ۱۰۰۰۰ افغانۍ
- له کسې څخه ۵۸۸۰ افغانۍ
- له بانک څخه ۳۹۲۰ افغانۍ
- د تنزېل له حاصل څخه ۲۰۰ افغانۍ

شپږمه معامله:

حسابي جملې:

- له کسې څخه ۶۰۰ افغانۍ د ليردراليرد د لگښتونو لپاره

اوومه معامله:

حسابي جملې:

- له کسې څخه ۴۸۵۰
- بانک ته ۶۷۹۰
- د تنزېل د لگښتونو لپاره ۳۶۰
- د مال له پلورنې څخه ۱۲۰۰۰

د اوومې معاملې د ارزولو طريقه په لاندې ډول ده:

۱۲۰۰۰ افغانۍ = پلورنې

۳٪ = د تنزېل فيصدي

$$\text{نغداً} = 5000 - 3\% \left(\frac{5000 * 3}{100} = 150 \right) = 4850$$

$$\text{د بانک له لارې} = 7000 - 3\% \left(\frac{7000 * 3}{100} = 210 \right) = 6790$$

$$12000 - 360 = 11640 = \text{ټولې پلورنې}$$

اټمه معامله:

حسابي جملې:

له طلباتو څخه ۱۰۰ افغانۍ د پلورنې مستردۍ ته

نهمه معامله:

د جايزې له حاصل څخه ۴۰۰

لسمه معامله:

حسابي جملې:

له طلباتو څخه ۲۵۰ افغانۍ د جايزې د مخارجو لپاره

يوولسمه معامله:

حسابي جملې:

له طلباتو څخه ۲۰۰ افغانۍ د پلورنې مستردۍ ته

دولسمه معامله:

حسابي جملې:

له بانک څخه بانکي قرضې ته ۸۰۰۰

نمبر	نېټه	تفصیلات	LIFE	کریډیټي پیسې	ډېټي پیسې
۱	3/1	د مال پېرودنې ته، له کسې څخه له پوروړو څخه		6300 4500	10800
۲	6/3	کسې ته، بانک ته او طلباتو ته د مال له پلورنې څخه		11960	5520 2760 368
۳	3/8	له طلباتو څخه د پلورنې مستردۍ ته		2000	2000
۴	3 / 9	د مال له کسې څخه پوروړو ته		1500	1500
۵	3/11	مال اخیستنې ته له کسې څخه له بانک او د تنزیل له حاصل څخه		5880 3980 200	1000
۶		د مال د لېږد رالېږد لگښتونه		600	600
۷	12 / 3	د مال د لېږد رالېږد لگښتونه		600	600
۸	20 / 3	د متاع له پلورنې څخه کسې، بانک او د تنزیل لگښتونو ته		12000	4850 6790 360
۹	21 / 3	له طلباتو څخه د پلورنې مستردۍ ته		100	100
۱۰	3 / 22	د جایزې له حاصل څخه پوروړو ته		400	400
۱۱	3 / 23	له طلباتو څخه د جایزې لگښتونو ته		250	250
۱۲	3 / 25	له طلباتو څخه د پلورنې مستردۍ ته		200	200
۱۳	3 / 29	بانکي پور له بانکي شتمنۍ څخه		8000	8000

د لیجر دفترونو کې د معاملو شننه او پیوستون په لاندې ډول دي:

D	مال پیروونه	C
	AB 10000	3/9 پوروړو ته 1500
	1080 له کسې څخه پوروړو ته 3/1	دپلورل شوي مال پیروونه 9900
	10000 د بانک له کسې او له حاصل څخه	د ختم بیلاس 20000
	تنزیل 3/11	
	31400	31400

D	د مال پیروونه	C
	9900 د پلورل شوي مال د پیروونې قیمت	3/6 په طلباتو او د بانک په کسې 11960
	2300 دپلورنې مستردې	
	11760 گټي اوزیان ته دپلورني عواید	

D	پوروړی	C
	1500 - د مال له اخیستنې څخه 3/9	AB- 30000
	40 د جایزې له حاصل څخه 3/22	3/1 مال اخیستنه 4500
	S 32600 د ختم بیلاس	

D	طلبات	C
	AB 20000	3/8 د پلورني له مستردۍ څخه 2000
	368 د مال له پلورني څخه 3/6	3/21 دپلورنې مستردې ته 100
		3/22 د لیرد رالیرد لگښتونه 250
		3/23 د پلورني مستردې 200
		د ختم بیلاس S - 21130
	23680	23680
	34500	34500
	23960 = 23960	

D	ماشين آلات	C
	AB- 30000	د ختم بيلانس 30000
	30000	30000

D	کسي	C
	AB -15000	3/1 مال اخیستني ته 6300
	552 د مال له پلورني څخه 3/6	3/11 مال اخیستني ته 5880
	4850-د مال پلورني څخه 3/20	3/12 د ليرد راليرد لگښتونه 600
		د ختم بيلانس 12590
	2537	2537

D	د پلورني مستردي	C
	2000 له طلباتو څخه 3/8	د مال پلورني ته S 2300
	100 له طلباتو څخه 3/21	
	200 له طلباتو څخه 3/25	
	2300	2300

D	بانک	C
	AB 8000	3/11 مال اخیستنه 3920
	2760 د مال له پلورني څخه 3/6	3/29 بانکي پورته 8000
	679 د مال له پلورني څخه 3/20	د ختم بيلانس 5630
	17550	17550

D	د ليرد راليرد لگښتونه	C
	600-6 له کسي څخه 3/12	په گټه او زیان -600 s
	600	600

D	د جایزې لگښتونه	C
250-10 له طلباتو څخه 0/23		په گټه او زیان 250-S
250		250

D	د تنزیل حاصل	C
200-s په گټه اوزیان		3/11 مال پلورنې ته 200-5
200		200

D	د جایزې حاصل	C
S- 400 په گټه او زیان		400-9
400		400

D	تعمیرات	C
AB – 40000		د ختم بیلاس 40000-S
40000		40000

D	د تنزیل لگښتونه	C
360 د مال پلورنه		په گټه اوتوان S-360
360		360

D	طلبات	C
50000		

په آزمایشتي شکل سره آزمایشتي بیلانس (Trail Balance)

D	C	LF	د کل دفتر د حسابونو نوم
40000			خُمکه
40000			تعمیرات
30000			ماشین آلات
20000			تجهیزات
20000			مال
21130			طلبات
5630			بانک
12590			کسه
	11760		دپلورني حاصلات
	200		د تنزیل حاصل
	400		د جایزي حاصل
360			د تنزیل لگښتونه
250			د جایزي لگښتونه
	12000		بانکی پور
	32600		پوروړي
	1333000		پانگه
18960 = 18960			مجموعی ستنې

د تصدي د بيلانس شيت او د شخصي پانگې د گټې اوتواوان د حساب ترتيب په لاندې ډول دي:

D	د گټې او زيان حساب	C
360	د تنزِيل لگښتونه	11760
250	د جايزې لگښتونه	200
11750	گټه	400
12360 = 12360		

D	شخصي پانگه	C
S,144750		پانگه AB 133000
		گټه 11750
144750 = 144750		

د شاکر د سوداگريزوبيلانس شرکت بيلانس شيت نېټه ۲۹ / ۳ / ۱۳۸۷	
ACTIVE	PASSIVE
40000	
40000	شخصي پانگه 144750
30000	
20000	بانکي پور 12000
20000	
21130	پوروري 32600
5630	
12590	
EA 189350 = EP189350	

د دویم څپرکي لنډيز

اړينه ده چې د مالونو د مختلفو حسابونو په هکله لازم معلومات زده کړئ:

- ۱- د مال گډ (مختلط) حساب
- ۲- د مال پېرودنې حساب
- ۳- د مال پلورنې حساب
- ۴- د مالونو د چمتوکولو قيمت او لگښت
- ۵- د مالونو مستردې
- ۶- د مالونو تخفيف
- ۷- د مالونو (امتعي) جايزې
- ۸- د مالونو تنزيل.

۱- د مال گډ (مختلط) حساب: دهغه مال حساب چې په هغه کې د شتمنۍ موجودې او پلورلو پايلې په گډ (مختلط) صورت شتو و لري.

۲- د مال پېرودنې حساب: د بيلانس د حسابونو له جملې څخه يو حساب دی، چې د دوو فرعي حسابونو لرونکی (د پېرودنې مستردې او د مالونو د تهيه کولو قيمت) وي.

۳- د نتيجوي حسابونو له جملې څخه د مالونو د پلورنې حساب دی، چې د تصدي د مالونو د پلورنو پايله تثبیتوي.

۴- د يوې تصدی د مالونو د تهيه کولو قيمت، د پلورنې د قيمت او د مالونو د تهيه کولو له قيمت سره مساوی، يعنې که د يومال د پېرودنې بيه ۱۹۰۰۰۰ افغانۍ وي او لگښت يې (دهغه د تيارۍ لگښتونه) ۱۰۰۰۰ افغانۍ او د هغه د تهيه بيه له ۲۰۰۰۰۰ افغانيو سره مساوي ده او يا د تهيه بيه = د تهيه لگښتونه + د پېرودنې بيه.

۵- په تصديو کې کيدای شي دوه ډوله مستردې يعنې د مال پېرودنې مستردې او د مال پلورنې مستردې شتون ولري، چې کره لامل يې د پېرودونکي د قناعت نه حاصلول دي.

يا د پېرودنې مستردې د مال پېرودنې پورې اړه لري او د پلورنې مستردې د مال پلورنې پورې اړه لري چې د پلورلو او پېرودلو د کموالي لامل گرځي.

۶- د مالونو تخفيف او تنزيل: د جنسونو په قيمت کې له کموالي څخه عبارت دی چې د پلورنکي له لوري پېرودونکي ته د بيلابيلو لاملونو او هدفونو له امله په پام کې نيول کيږي، يعنې په تخفيف کې پېرودل په زياتې کچې سره د پلورونکي د نظر مطابق وي او په تنزيل کې فوري او نغدي ورکړه په پام کې نيول کيږي.

د دویم څپرکي پوښتنې

۱- د مال گډ (مخلوط) او سوچه حساب څه ډول حساب دی، په دې هکله معلومات ورکړئ؟

۲- د مالونو د مستردۍ مهم دلیل څه دی او څرنګه په کومو حسابونو کې درج کېږي؟

۳- مالونه په کومه بیه په حسابي دفترونو کې درجېږي، په دې اړه معلومات ورکړئ؟

۴- د سوداګریز تخفیف او تنزیل ترمنځ توپیر څه دی، روښانه یې کړئ؟

۵- د مالونو کوم وخت او ولې په پام کې نیول کېږي؟

لاندې پوښتنې محاسبه کړئ:

د مال بیه ۶۰۰۰۰۰

نغدي ۳۰٪

په پور ۷۰٪

په تنزیل ۸٪

۱- د پیروندو په صورت کې تنزیل ارزیابي کړئ؟

۲- د پلورنو په صورت کې تنزیل محاسبه کړئ؟

۳- ۱۰٪ د مال له جملي څخه په پور پلورل شوي مستردېږي؟

۴- یادې شوې معاملې د ژورنال او لیجر په دفترونو کې درج کړئ؟

۵- د پورتنۍ بیلګې په نظر کې نیولو سره د مالونو د پیروندې او پلورنې د ۱۰٪ تخفیف په نظر

کې نیولو سره معاملې په حسابي دفترونو کې درج کړئ؟

د فرسایش ډولونه Depreciation

ټولیزه موخه:

شتمنیو ته ارزښت ورکول او په بیلانس شپټ کې د هغو فرسایش په پام کې نیول.

د زدکړې موخې: د دې څپرکي په پای کې به محصلین وتوانېږي چې:

- د ثابتو شتمنیو فرسایشات د هغوی د لگښتونو د تخصیص په توګه وپېژني.
- د ثابتو شتمنیو، د فرسایشاتو علل وپېژني.
- د فرسایشاتو د ارزونې میتودونه وپېژني.
- په مستقیمه او غیر مستقیمه توګه د فرسایشاتو د شپټ په طریقه باندې پوهیږي.

د فرسایشاتو ډولونه (Depreciation)

الف: د فرسایشاتو تعریف او مفهوم:

لگښتونو ته د تخصیص شوي میتود فرسایشات (د مصارفو ویشل).

د محاسبې له اړخه فرسایشات د ارزښت ورکولو په معنا نه، بلکې د لگښتونو ویشل دي. د مارکیټ د ارزښت د کموالي له امله شتمني نه فرسایش کیږي، بلکې د لگښتونو د ویشلو پربنسټ په سیستماتیک ډول ارزښت کموي، نوځکه کولای شو فرسایشات په لاندې ډول تعریف کړو:

فرسایشات د ثابتې شتمنۍ د لگښتونو د پروسې له توزیع څخه عبارت دي چې په منطقي ډول د دې شتمنۍ په اقتصادي عمر توزیع کیږي.

له هغه ځایه چې د شتمنۍ ارزښت د وخت په تیریدو سره کمېږي او د محاسبې له لارې وخت په وخت نه ارزول کیږي، ځکه چې ارزونه یوسخت کار دي، له همدې امله د شتمنۍ لگښتونه د ارزښت د کمښت په توګه د هغه په اقتصادي عمر ویشل کیږي.

کله چې ثابتې شتمنۍ زړې شي او خپل ارزښت کم کړي، په هغه صورت کې د فرسایش اصطلاح د ارزښت د کمښت د اندازه کولو لپاره استعمالیږي، مګر دطبیعي سرچینو لپاره لکه ځنګل، کانونه، تیل، د ډبرې سکاره اوداسې نور چې کله مصرفیږي، نو تخلیه ورته ویل کیږي. د غیر عادي شتمنیو د اقتصادي عمر د تیریدو لپاره لکه سند، سرفلې، د چاپ حق او ورته نورو ته د فرسایشات اصطلاح کارول کیږي.

ب: د فرسایشاتو عوامل:

د فرسایش په پروسه کې لاندې عوامل شامل دي:

۱- د فرسایش بنسټ: یعنې فرسایش له څه شي څخه ارزول کیږي؟

۲- د شتمنۍ اقتصادي عمر

۳- د فرسایش میتودونه

۴- د شتمنیو لپاره د فرسایش اساس

۱- د شتمنیو لپاره د فرسایش بنسټ:

د فرسایش بنسټ د دوو عاملو تابع دی:

الف: ابتدایي لگښتونه یا د شتمنۍ پېرودنه:

ب: پاتې شوی ارزښت: عبارت له هغه تخمینی ارزښت څخه دی، چې د تولید له پروسې

څخه د شتمنۍ د ایستلو پر وخت رامنځته کیږي.

د مثال په ډول: که یوه شتمني چې بیه یې ۱۰۰۰۰۰ افغانۍ وي او دهغې پاتې شوی ارزښت

۱۰۰۰۰ افغانۍ وي نو د هغه د فرسایش بنسټ ۹۰۰۰۰ افغانۍ دی.

پاتې شوی ارزښت - د تهیې مصارف = د فرسایش بنسټ

$$۹۰۰۰۰ = ۱۰۰۰۰۰ - ۱۰۰۰۰$$

د پاتې شوي ارزښت وړاندینه له یوې تصدۍ څخه تربلې تصدۍ پورې فرق کوي، حتا تردې

پورې چې په ډېرو تصدیوکې دا ارزښت له پامه غورځول کیږي، سربیره پردې چې ځینې شتمنۍ

په خپل وروستی اقتصادي عمر کې د ډېر قیمت درلودونکي وي.

۲ - د اقتصادي عمر ټاکل: د شتمني اقتصادي عمر (د گټې اخیستنې مودې) له عمر څخه یعنی د هغه تخميني عمر څخه متفاوت وي، ځينې وخت ماشین الات سربيره پردې چې د هغوی اقتصادي عمر پای ته رسيدلي وي، خوکیدای شي د تخنيک له مخې د گټې وړ وي او د هغوی توليدي ظرفیت د ټاکلي تولید لپاره مناسب وي. خو بياهم د گټې اخیستنې وړ نه گرځي. ځکه چې د هغوی توليدي لگښتونه په وروستيو کلونوکې امکان لري چې ډېر لوړ وي. په عام ډول، شتمني درې لاملونوته په کتو سره فرسایش کيږي. چې د شتمنيو پر اقتصادي عمر باندې د تخنيکي گټې اخیستنې پر وخت اغيزه کوي.

الف: فزيکي عوامل: (د دستگاه د تخنيکي گټې اخیستنې د وخت پای ته رسېدل)

ب: اقتصادي عوامل: (د غير مترقبه عواملو له وجې د شتمنيو د ارزښت کموالی)

ج: طبيعي عوامل: د غير مترقبه عوامل له امله د شتمنيو د ارزښت کموالی د تخنيکي عواملو زړېدل، شړېدل دي. چې دستگاه ياماشين آلات په تدريجي ډول له منځه وړي چې د ماشین الاتو د اقتصادي عمر لپاره بهرني محدوديتونه منځته راوړي.

اقتصادي عوامل په دريو برخو ويشل کيږي:

الف: د دستگاگانو نه بسنه (يا عدم کفايت).

ب: د نوې دستگاه په واسطه د پخوانۍ دستگاه بدلون.

ج: د ماشین او دستگاه د ارزښت را ټيټيدل.

د دستگاه عدم کفايت هغه حالت دي، چې ماشین آلات له فعاليت نه ولويږي او يا د تولید دغه اندازه تصدی نه وي. مثلاً د ډير تولید لپاره ديوه داسې لوی تعمیر ضرورت چې د ډېرو دستگاواو ماشین آلاتو وړتيا ولري.

تعويض: د يوې دستگاه له بدلولو څخه عبارت دی، چې نوې دستگاه يې پرځای کارول کيږي.

مثلاً ديو زور ماډل کمپيوټر بدلول د يوه نوي اومدرن کمپيوټر په واسطه يا د ۷۶۸ بوينگ

الوتکې بدلول د ۷۷۷ الوتکې په واسطه.

د دستگاواو او ماشین آلاتو د ارزښت ټيټولو حالت داسې يو حالت دي، چې ماشينونه په کافي

اندازې سره زاړه شوي وي او د استفادې وړ نه وي. چې له هغو څخه د گټې اخیستنې په صورت

کې د تصدي توليدي لگښتونه لوړ ځي.

طبیعی عوامل: دا فرسایش د غیر مترقبه پېښو او یا هم د طبیعی عواملو له امله منځ ته راځي چې وړاندوینه یې کوم ساده کار نه دی. مثلاً د شتمنیو یوه برخه یا ټوله شتمني د زلزلې، سیلاب او یا هم د نورو پېښو له امله منځه ځي.

۳- د فرسایش د ارزولو میتودونه

د فرسایش د ارزولو میتودونه یا طریقې یا د شتمنیو په عمر کې د لگښتونو د ویشلو طریقه، د فرسایشاتو د پروسې یو بل لامل دی.

د فرسایش په دې طریقه کې باید په سیستماتیک ډول د فرسایش ارزولو مختلفې طریقې شتون ولري، چې په لاندې توگه ویشل شوي دي:

۱- د فعالیت پربنسټ د فرسایش طریقه.

۲- د خطي فرسایش طریقه.

۳- د فرسایش نزولي طریقه.

دا میتود هم په دوو لاندې برخو ویشل کیږي:

الف: د ټولو کلونو طریقه (د ریاضي نزولي استهلاک).

ب: د نزولي بیانس طریقه (د هندسي نزولي استهلاک).

۴- د صعودي فرسایش طریقه:

۱- د فعالیت پربنسټ فرسایش: دا طریقه د متحولو لگښتونو د طریقې په نامه یادېږي، په دې طریقه کې فرسایش د دستگاه د فعالیت تابع وي، نه وخت. دستگاه د گټې اخیستنې موده د تولید شکل (تولیدی واحدونه) او یا د توليدي عواملو شکل. مثلاً د دستگاه د کار د ساعتونو شمېر محاسبه کیږي، خو د هغوی مناسبه طریقه په نظر کې نیول توليدي واحدونه دي، چې د فرسایشاتو ارزونه په کې په پام کې نیول کیږي، خو ځینې وختونه چې تولیدات د اندازه کولو وړ نه وي، د دستگاه د کار ساعتونه د عواملو په توگه د دستگاه د فرسایش ارزولو لپاره تر گټې اخیستنې لاندې نیول کیږي.

د مطالبو د روښانتیا لپاره لاندې بېلگې په نظر کې نیسو:

فرض کړئ د کان کیندولو لپاره یوه پایه د جرثقیل ماشین اخیستل کیږي، د دې ماشین د اخیستنې اړوند معلومات او ارقام په لاندې ډول ورکړل شوي دي:

د جرثقیل بیه ۵۰۰۰۰۰ افغانۍ

د گټې اخیستنې د وړاندوینې وخت ۵ کاله

د پاتې شوي ارزښت موده ۵۰۰۰۰۰ افغانۍ

په ساعت باندې د تولید موده ۳۰۰۰۰۰ ساعته

د پورته ارقامو په پام کې نیولو سره فرسایش د کار د فعالیت په توګه په کار اچوو او بیا یې محاسبه کوو.

د کار د ساعتونو تعداد + پاتې شوی ارزښت - د جرثقیل بیه = د لومړي کال فرسایش.

$$\text{د کار د ساعتونو ټول شمېر } \times \frac{\text{پاتې شوی ارزښت} - \text{د جرثقیل قیمت}}{\text{د کار ساعات په شمېر}} = \text{د لومړي کال فرسایش}$$

$$\text{د لومړي کال فرسایش} = 60000 = \frac{(500000 - 50000) 4000}{30000} \text{ د لومړي کال فرسایشات.}$$

د دې طریقې نیمګړتیاوې دا دي، کله چې استهلاك د وخت تابع وي، خو د دستگاه د فعالیت تابع نه وي، نو په دې صورت کې دغه میتود مفهوم نلري. مثلاً د تعمیر په استهلاك کې وخت ډېر رول لري، نه له هغه څخه د گټې اخیستنې نسبت.

۲- د فرسایش خطی طریقه (د وخت تابع): په دې میتودونو کې د یوې دستگاه فرسایش د وخت تابع وي، نه د دستگاه د فعالیت تابع. یعنې په دې میتود کې د دستگاه فرسایش په نظر کې نیول کیږي او د هغه د آسانتیا له امله په ډېرو کارونو کې د گټې وړ ګرځي او ډېری وخت تصدې فئاعت لرونکې پایلې له همدې میتود څخه په لاس راوړي.

کله چې د وخت د تابع دستگاه د گټې اخیستنې موده په نظر کې نیول کیږي. د یادې شوې دستگاه د قیمت ټیټوالی په مختلفو دورو کې ممکن ثابت وي. د مخکیني کال د جرثقیل خطي فرسایش په لاندې ډول محاسبه کیږي.

د دې مطلب د لا ډېر روښانتیا لپاره یعنې د خطي استهلاك میتود له لاندې معلوماتو څخه په گټې اخیستنې سره د یوې دستگاه د اقتصادي عمر فرسایشات په لاندې ډول په یو جدول کې په پام کې نیسو:

- د دستگاه د تهپې بیه ۲۰۰۰۰۰

- تخمین شوي اقتصادي عمر ۵ کاله

- د استهلاك نرخ ۲۰٪

شمبره	د تهیې قیمت	اقتصادي عمر	سلنه	د استهلاك پیسې	فورمول	پاتې شوی نرخ
۱	200000	5 کاله	20%	40000	$\frac{200000 * 20}{100} = 40000$	160000
۲	200000	5 کاله	20%	40000	$\frac{200000 * 20}{100} = 40000$	120000
۳	200000	5 کاله	20%	40000	$\frac{200000 * 20}{100} = 40000$	80000
۴	200000	5 کاله	20%	40000	$\frac{200000 * 20}{100} = 40000$	40000
۵	200000	5 کاله	20%	40000	$\frac{200000 * 20}{100} = 40000$	0
۶						

یوه نیوکه چې پر دې میتود باندې کیږي هغه دا ده چې په دې میتود کې دوه غیر عملي فرضیې په پام کې نیول کیږي.

۱- د دستگاه د اقتصادي بېې ټیتوالي په ټولو دورو کې ثابت دی.

۲- د ترمیم او هم د ساتنې او څارنې لگښتونه باید په ټولو دورو کې مساوي او برابر وي.

د یاد شوي جدول له اعدادو او ارقامو څخه په گټې اخیستنې سره د کلني استهلاك د پیسو گراف او پاتې شوی قیمت، کولای شو په لاندې ډول ترمیم کړو:

د فرسایش د نزولي ارزونې طریقه

نزولي استهلاك: څرنګه چې له نوم څخه یې ښکاري، کال په کال د استهلاك په پیسو کې کموالی راځي، په لومړنیو کلونو کې د لوړ فرسایش یا د لگښتونو د زیات ویش مهم دلیل دا دی چې د دستگاه لگښت د دورې په پیل کې لوړ وي.

د نزولي فرسایش میتود په لاندې دوو طریقو ارزول کېږي:

الف: د ریاضي نزولي استهلاك.

ب: د نزولي استهلاك (هندسي) طریقه.

الف: د ریاضي نزولي استهلاك (د کلني ارقامو مجموع): د ارزولو دغه طریقه د فرسایش د لگښتونو په ټیټیدو سره ارزول کېږي، دغه کموالی د شتمنی د فرسایش له څانګې څخه راټوکېږي.

ټول کلونه د دې څانګې د مخرج په توګه په پام کې نیول کېږي.

په مخکینۍ بېلګه کې ($۱۵ = ۵ + ۴ + ۳ + ۲ + ۱$) او د کلونو د شمېر په ترتیب سره د کسر په صورت کې ځای نیسي او د کسر صورت، کال په کال ټیټیږي، خو د کسر مخرج ثابت پاتېږي.

($\frac{1}{15}, \frac{2}{15}, \frac{3}{15}, \frac{4}{15}, \frac{5}{15}$) د کال په پای کې پاتې شوی رقم باید د شتمنی له پاتې شوي ارزښت

سره مساوي شي.

د لومړي کال استهلاك مساوي کېږي د استهلاك له ټولو پیسو سره، د (تهبې بیه) ضرب $\frac{5}{15}$ ، په دویم کال د استهلاك ټولې پیسې (د تهبې بیه) ضرب $\frac{4}{15}$ چې په همدې ترتیب ادامه پیدا کوي.

مثال: د یوې پایې ماشین د تهبې قیمت له ۱۲۰۰۰۰ عبارت دی او دغه ماشین باید د ۵ کلونو په موده کې د پاتې شویو ۳۰۰۰۰ په ارزښت استهلاك شي، نو ($۱۵ = ۵ + ۴ + ۳ + ۲ + ۱$) او ټولې پیسې د استهلاك د ارزولو لپاره عبارت دي له ($۰۹۰۰۰ = ۳۰۰۰ - ۰۱۲۰۰۰$)، چې د لاندې فرمول مطابق ترسره کېږي او د دې ماشین د پاتې شونې داغمې ارزښت ۳۰۰۰ افغانی په نظر کې نیول شوی.

$$\frac{1 * 90000}{15} = 6000$$

د تهبې قیمت = ۱۲۰۰۰ افغانی

د گټې موده = ۵ کاله

د داغمې پاتې بیه = ۳۰۰۰ افغانی

د استهلاك وړ پیسې = $۹۰۰۰ = ۳۰۰۰ - ۱۲۰۰۰$

د دویم کال پاتې پیسې = $۶۰۰۰ = ۳۰۰۰ - ۹۰۰۰$

د کلونو شمېر	فورمول ته په کتو سره د ارزونې طريقه	د استهلاك پيسې	پاتې شوې پيسې
لومړی کال	$\frac{5 \times 90000}{15} = 30000$	3000	60000
دویم کال	$\frac{6 \times 90000}{15} = 4 \times 6000$	24000	60000
درېیم کال	$\frac{3 \times 90000}{15} = 6000 \times 3$	18000	36000
څلورم کال	$\frac{2 \times 90000}{15} = 2 \times 6000$	12000	18000
پنځم کال	$\frac{1 \times 90000}{15} = 1 \times 6000$	6000	6000
ټول	15 کاله	90000	

ب: هندسي نزولي فرسایش: په دې صورت کې په ثابتې سلنې سره په لومړي کال کې د استهلاك د تهيې قيمت له مخې ارزول کېږي، په وروستنيو کلونو کې د ثابتو شتمنيو له دفتري قيمتونو سره ارزول کېږي او په دې وسيله د کلني استهلاك پيسې نزول کوي.

مثال: يوه پايه ماشين د ۱۲۰۰۰۰ افغانیو په ارزښت پرودل کېږي اوکلنۍ گټه يې ۳٪ په پام کې نيول شويده او اقتصادي عمر يې پنځه کاله تخمين شوی، چې ارزښت يې د نزولي هندسي فرسایش ميتودونو پر بنسټ په لاندې ډول ښودل شوی:

کلونه	هغه پيسې چې له هغه څخه استهلاك کېږي.	داستهلاك فيصدي	داستهلاك پيسې	دفتري بيه د کال په پای کې
لومړی کال	120000	3%	36000	84000
دویم کال	84000	3%	25200	58800
درېیم کال	58800	3%	17640	41160
څلورم کال	41160	3%	12348	28812
پنځم کال	28812	3%	8643	20169

که محاسب و غواړي ثابتې شتمنۍ د نزولي هندسي استهلاك پر بنسټ استهلاك کړي؛ نو باید دوه برابره فیصدي یا تر هغې هم زیاته چې په خطي استهلاك کې کار ترې اخیستل کيږي په کار واچوي.

مثلاً یوه پایه ماشین په پنځه کلونو کې استهلاك کيږي؛ نو د خطي استهلاك په صورت کې باید ۲۰٪ ماشین استهلاك شي، ترڅو ماشین د پنځو کلونو په عمر په بشپړه توګه استهلاك شي. په داسې حال کې چې نزولي هندسي استهلاك له ۳۰ تر ۴۵ کلونو پورې د ماشین بیه د استهلاك د پیسو په توګه ټاکل کيږي.

ج: د صعودي فرسایش د ارزولو میتود: صعودي فرسایش د نزولي فرسایش په څېر په حسابي (ریاضي) او هندسي بڼه ارزول کيږي او له دې میتود څخه په ګټې اخیستنې سره د کلني استهلاك برخه لوړيږي. ځکه چې دا ډول استهلاك په ندرت سره پکار وړل کيږي. بیا د معلوماتو لپاره یې وضاحت ورکوو.

د همدې طریقې توپیر له نزولي طریقې سره دا دی چې د لومړي کال د فرسایش پیسې کمې او د وروستي کال له پیسو څخه ډېرې وي.

د دې طریقې زیاتوالی په دې کې دی چې د لومړي کال تمام شوي لګښتونه کم وي او تصدي کولای شي، د قیمتونه په سیاست سره د مارکیټ نزولي قیمت تسخیر کړي. محدودیت او تاوان یې په دې کې دی چې د کال په پای کې وسایل زړیږي او جوړولو ته اړتیا لري، چې دا موضوع د تولیداتو تمام شوي لګښتونه په وروستیو کلونو کې فوق العاده لوړوي او که چیرې مارکیټ مشبوع یا نا مساعد وي، نو په دې صورت کې د پلورنو ستونزې منځ ته راوړي.

د لاندې بېلګې په نظر کې نیولو سره د دستګاه فرسایش د صعودي فرسایش له میتود څخه په ګټې اخیستنې سره محاسبه کوو.

د دستګاه د تهپې قیمت = ۱۹۲۰۰۰ افغانۍ

د ګټې اخیستنې موده = شپږ کاله

د ټولو کلونو د تعداد بڼه = $1 + 2 + 3 + 4 + 5 + 6 = 21$

$$\frac{192000 * 1}{21} = 9142.86 = \text{د لومړي کال فرسایش}$$

د استهلاک پیسې	فورمول	د تهیې قیمت	کلونه
9142,857	1*914,857	192000	لومړی کال
18285,714	2*914,857	192000	دویم کال
27428,571	3*914,857	192000	درېیم کال
36571,428	4*914,857	192000	څلورم کال
45714285	5*914,857	192000	پنځم کال
54857,142	6*914,857	192000	شپږم کال

د فرسایش د ثبت بنې: د فرسایشاتو شیب په محاسبه کې په دوه ډوله رامنځته کیږي.

۱ - د فرسایشاتو د ثبت مستقیم میتود.

۲ - د فرسایشاتو د ثبت غیر مستقیم میتود.

۱- د فرسایشاتو د ثبت مستقیم میتود: وروسته له دې چې د کلني استهلاک وجه د فرسایش فورمول ته په کتوسره ارزیابي شي ، یادې شوې پیسې د استهلاک د لگښتونو په توګه ثبت او د ثابتو شتمنیو (داستهلاک ، تجهیزاتو ماشین آلاتو، نقلیه وسایلو او نور) له حساب څخه کړیډت کیږي او د استهلاک د لگښتونو تفاوت د حسابي دورې په پای کې دکتې او تاوان حساب ته لیردول کیږي . مثلاً که چیري د یوې پایې ماشین قیمت ۴۰۰۰۰ افغانۍ او د استهلاک پیسې یې ۱۰٪ یا ۴۰۰۰۰ افغانۍ وي، د هغه د ثبت طرز اړوندو حسابونو کې په لاندې ډول دی.

D	د مخارجو استهلاک	C
400000	له استهلاک ماشین	S, 40000
$40000 = 40000$		

D	ماشین	C
AB 400000		S,400000
$40000 = 40000$		

گته او تاوان	
40000 د ماشين د استهلاك مخارج	
D	C
د ختم بيلانس S.40000	40000
40000	= 40000

۲- د فرسایش غیر مستقیم میتود: د دې میتود پرنسیپ د استهلاك پیسې د شتمنی د تهیې له قیمت څخه نه کمیږي، بلکې یو حساب ته د استهلاك مصحح په نامه کړیدت کیږي او د استهلاكی لگښتونو د حساب تفاوت د سیف بیلانس په طرف د حسابی دورې په پای کې په گته او تاوان کې درجیږي. د همدې طریقې پرنسپ شتمنی د تهیې پرقیمت، پرته له کوم بدلون څخه په بیلانس کی ښودل کیږي.

د مطلب لا ډېر وضاحت لپاره نوموړې بېلگه د فرسایش د غیر مستقیم میتود په اساس په اړوندو حسابونو کې درجوو.

D	C
د استهلاك لگښتونه	
400000 له استهلاك ماشين	S,40000 گته اوتاوان
40000	= 40000

D	C
ماشين	
AB 400000	S,400000
40000	= 40000

گته او تاوان	
40000 د ماشين د استهلاك مخارج	

D	C
د ختم بيلانس	
بيلانس ختم S.40000	40000
40000	= 40000

د طلباتو فرسایش (مشکوک طلبات، هغه طلبات چې غیر قابل حصول دي)

د ثابتو شتمنیو له یو استهلاک څخه پرته د استهلاک یو بل ډول هم شتون لري چې د طلباتو د استهلاک په نامه یادېږي، د دې ډول استهلاک په واسطه دا ثابتېږي، چې د تصدې طلباتو له مجموعې څخه چې د پیروونکو د طلباتو په دفتر کې ثبت دي، یوه برخه یې په لاس نه راځي. د دې اصل په اساس دکال په پای کې موجودې کول، نه یوازې دا چې تصدې د خپلو مالونو زېرمې د شمیرلو، وزن کولو او یاهم د اندازه کولو په واسطه ټاکي، بلکې اندازه او د طلباتو مقدار هم تر برسې لاندې نسي.

مثلاً که ټول طلبات ۱۵۰۰۰۰ افغانۍ وي، نو د طلباتو په ټولو پیسو کې شکمن طلبات، د حصول او غیر حصول طلبات شتون لري.

مشکوک طلبات هغه مهال په نظر کې نیول کېږي چې پوروری د خپل پور په ادا کولو کې له ستونزو سره مخ شي یا د سوداگریزې محکمې له لوري تصدې ته خبر ورکړل شي، چې پوروري وگړي یاتصدې په افلاس اخته شي، نو وروسته د محاسبې د مقرراتو پربنسټ نوموړې پیسې د عادي طلباتو له حساب څخه بهر او په مشکوکو طلباتو کې درجېږي. حسابي جملې یې په لاندې ډول دي.

له عادي طلباتو څخه مشکوکو طلباتو ته:

مشکوک طلبات عبارت له هغو طلباتو څخه دي چې تصدې یې په حصول کې شک او تردید ولري. مثلاً د ۱۵۰۰۰۰ عادي طلباتو له جملې څخه د طلباتو پر یوه برخه باندې چې ۵۰۰۰۰ افغانۍ دي تصدې شک او تردید لري، چې باید د مشکوکو طلباتو حساب ته ولېږدول شي او مشکوک طلبات د بیلاس د اکتیف سمت د حسابونو له جملې څخه دي، دا ډول معاملې په لاندې ډول اړوندو دفاترو کې درجېږي.

د ۵۰۰۰۰ روپیو له طلباتو څخه د مشکوکو طلباتو حسابي جملو ته:

D	مشکوک طلبات	C
50000		S, 50000
	د ختم طلبات	د ختم بیلاس
50000		50000

D	طلبات	C
AB/ 150000		50000 مشکوکو طلباتو ته د ختم بیلانس 100000
150000		150000

په وروستي قدم کې تصدي دا تخمین کوي چې له دې مشکوک مبلغ څخه به په کومه اندازه ورته ورکړل شي، او په کومه اندازه يې د محصول وړ نه وي؟
يعنې له حصول پرته طلبات بايد ثبت شي. بناً هغه معلومات چې تصدي يې لري، د مشکوکو طلباتو له مجموعې څخه د ۳۰۰۰۰ افغانیو په اندازه د حصول وړ دي او پاتې ۲۰۰۰۰ افغانی د حصول وړ نه دي، چې دا پیسې بايد په غیر مستقیم ډول له سره محاسبه او استهلاک شي.
په همدې موخه د طلباتو د مصحح په نوم یوحساب چې حسابي جملې او حسابي د فترونه يې په لاندې ډول ترتیب کيږي.

حسابي: د طلباتو استهلاک ته د طلبات له مصحح څخه د ۲۰۰۰۰ افغانیو په مبلغ

D	د طلبات مصحح	C
S , 20000		20000
20000		20000

D	مشکوک طلبات	C
50000		S-50000
50000		50000

D	د طلباتو استهلاک	C
20000		S,20000
د طلباتو له مصحح څخه		په گټه او تاوان کې
20000 = 20000		

D	د ختم بیلانس	C
50000 د طلباتو مشکوک		د طلباتو مصحح 20000

D	گټه او تاوان	C
20000		
	د طلباتو استهلاك	

څرنگه چې په حسابونو کې لیدل کیږي، مشکوک طلبات د ختم بیلانس اکتیف سمت کې او مصحح طلبات د ختم بیلانس په پسیف سمت کې او د طلباتو استهلاك د گټې او تاوان د ډېټ په حساب کې درجیږي.

تمرین: د لاندې پرانیستونکي بیلانس په پام کې نیولو سره د ژورنال او لیجر په دفترانو کې معلومات درجیږي، د بیلانس ختم د حساب گټه اوتواوان ترتیب کړئ؟

پرانیستونکي بیلانس	
A	P
شرکت --- نېټه 29 / 12	
- ثابت شتمني	- شخصي پانگه 115000
- 1-60000 جوړه شوې ځمکه	- د غیر پانگه
- 15000-2 تجهیزات	- پوروري 6900
- سیاره شتمني	
- 1-32000 امتعه	
- 2-9700 طلبات	
- 3-3300 بانک	
- 4-1900 کسه	
121900	121900

هغه معاملې چې د حسابي دورې په لړ کې منځ ته راځي:

- د حوت په لومړۍ نېټه تصدې په ۱۰۰۰ نغدو پیسو او په ۲۰۰۰ پور مال پلوري، چې ټولې ۳۰۰۰ افغانۍ کیږي.
- د نغدي ورکړې په صورت کې ۲٪ کموالی په پام کې نیول شوی.
- د حوت په پنځمه نېټه تصدې په ۱۲۰۰ افغانیو وسایل پلوري چې ۵٪ کموالی په کې په پام کې نیول کیږي.
- په لسمه نېټه پلورونکی د ۱۵۰۰ افغانیو په ارزښت یوه برخه امتعه مستردوي.
- په پنځلسمه نېټه د تصدۍ له طلباتو څخه ۳۰۰۰ افغانۍ شکمنې تثبیت شوې دي.
- په ۱۲ او ۲۵ نېټه تصدۍ د خپلو شخصي اړتیاوو د له منځه وړلو لپاره د ۲۰۰۰ افغانیو په ارزښت مال اخلي.

اختتامیه معاملې

الف: د تعمیر شوې ځمکې استهلاك ۲٪ او له دفتري قیمت څخه غیر مستقیم ۱۲۰۰ افغانۍ.

ب: تجهیزات ۱۰٪ او که له دفتري قیمت څخه غیر مستقیم ۱۶۲۰ افغانۍ.

ج: له نورمال طلباتو څخه د ۱۲۰۰۰ افغانیو په ارزښت غیر قابل حصول شوي. چې استهلاك

کیري. د مشکوک طلب څخه یې ۱۰٪ غیر قابل حصول شوي او نورې مستقیماً استهلاك کیري.

شمبره	نېټه	تفصیلات	life	debit	Credit
۱	12/1	- د کسې لپاره - د تنزیل د مخارجو لپاره - د مال له پلورنې څخه		980 2000 20	3000
۲	12/5	- له کسې څخه تجهیزاتو ته - د تنزیل حاصل		1200 1140	60
۳	12/10	- له طلباتو څخه د پلورنې مستردۍ ته		1500	1500
۴	12/15	- د مشکوکو طلباتو لپاره - له نورمالو طلباتو څخه		3000	3000
۵	12/25	- د شخصي برداشت د حساب لپاره د مال له پلور څخه		2000	2000
الف	معاملې د ختم کال	- د تعمیر استهلاك لپاره- د استهلاك له مصحح نه		1200	1200
ب		- د تجهیزاتو استهلاك لپاره د استهلاك له مصحح څخه		1620	1620
ج		- د طلباتو استهلاك لپاره - له طلباتو څخه		1200	1200
د		- د طلباتو له استهلاك له مصحح څخه د طلباتو استهلاك ته		300	300

د موجودۍ د عملیې په مرسته د امعې وروستۍ موجودي ۱۴۰۰۰ افغانۍ تثبیت شوې ده.

D	د امتعې پېرودنه	C
AB / 32000	پلورل شوي مال پر ارزښت باندې په اخیستل شوي قیمت 18000 د ختم بیلانس (S) 14000	
32000		32000

D	د امتعې پلورل	C
12/10 له طلباتو څخه 1500 1800 پلورل شوي مال د اخیستل شوي قیمت پر ارزښت	3000 2000 14500	12/1 د طلباتو د کسې لپاره او د تنزیل مخارج 12/25 شخصي حساب گټه او تاوان
19500		19500

D	کسه	C
AB 1900 12/1 د مال له پلورڅخه	1140-2 1740 s, د ختم بیلانس	12/5 د تجهیزاتو لپاره
2880		2880

D	د تنزیل حاصل	C
S,60	۶۰-۲ د تجهیزاتو لپاره	
60		60

D	شخصي حساب	C
S, 2000	S,2000 پانگې ته	
2000		2000

د درېم څپرکي لنډيز

۱- د فرسایشاتو د لگښتونو ځانگړي کول: د ثابتې شتمنۍ د لگښتونو د ویشلو له پروسې څخه عبارت دی چې په منطقي او تدریجي ډول سره د دغو شتمنیو پر اقتصادي عمر باندې ویشل کیږي.

۲- د فرسایشاتو لاملونه:

الف - هغه لاملونه چې د فرسایشاتو په پروسه کې شامل دي.

۱- د فرسایش بنسټ: یعنې باید مشخص شي چې فرسایش د شتمنیو د تهيې د قیمت پر بنسټ اروزل کیږي او یا هم د پاتې شوي ارزښت له وضع کیدو وروسته.

۲- په تخمینی توگه د شتمنیو اقتصادي عمر تثبیتېږي او دغه اقتصادي عمر له تخنیکي عمر (تولیدي وړتیا) سره فرق لري او له ماشینونو څخه د گټې اخیستنې د مودې په اقتصادي عمر کې لاندې لاملونه مهم رول لري:

الف: فزیکي لاملونه.

ب: اقتصادي لاملونه.

ج: طبیعي لاملونه.

۳- د فرسایشاتو د اروزلو میتودونه:

الف: د فعالیت پر بنسټ د فرسایش طریقه:

ب: د خطي فرسایش طریقه:

ج: د فرسایش نزولي طریقه:

۱- د ټولو کلونو طریقه (د ریاضي نزولي استهلاك).

۲- د نزولي بیلانس طریقه (د هندسي نزولي استهلاك).

۳- د فرسایشاتو د ثبت طریقي:

الف په مستقیم ډول.

ب په غیر مستقیم ډول.

د درېم څپرکي پوښتنې

الف - لاندې پوښتنو ته ځوابونه ورکړئ؟

- ۱ - فرسایشات تعریف او په یوه تصدی کې د فرسایشاتو د ارزولو موخه څه ده، روښانه یې کړئ؟
- ۲ - د فرسایشاتو اقتصادي عوامل کوم دي، روښانه یې کړئ؟
- ۳ - د دستگاه اقتصادي عمر او د تخنیکي گټې موده (تولیدي ظرفیت) څه فرق لري؟
- ۴ - هغه اقتصادي عوامل چې ثابتې شتمنۍ د فرسایش او استهلاك پر لور خوځوي کوم دي، په دې اړه معلومات ورکړئ؟
- ۶ - هغه طبیعي عوامل چې د فرسایشاتو پروسه تر اغیزې لاندې راولي کوم دي، نومونه یې واخلئ؟

ب: لاندې پوښتنې محاسبه کړئ.

- ۱- د تعمیر شویو ځمکو د تهبې قیمت ۲۰۰۰۰۰ افغانۍ دی.
 - ۲ - د ماشین آلاتو دفتري قیمت ۱۰۰۰۰۰ افغانۍ دی.
 - ۳ - د تجهیزاتو دفتري قیمت ۱۰۰۰۰۰ افغانۍ دی.
- الف: د جوړو شوو ځمکو استهلاك ۱۰٪ په غیر مستقیم ډول سره ارزیابي کړئ او په اړوندو دفترونو کې یې ثبت کړئ؟
- ب: د ماشین آلاتو استهلاك له دفتري قیمت څخه ۲۰٪ په غیر مستقیم ډول سره محاسبه او په اړوندو دفترونو کې یې درج کړئ؟
- ج: د تجهیزاتو استهلاك ۵٪ له دفتري قیمت څخه په غیرمستقیم ډول سره محاسبه او په اړوندو دفترونو کې یې درج کړئ؟
- ۳ - د یوې دستگاه د تهبې قیمت ۶۰۰۰۰۰ افغانۍ تخمین شوي، عمر یې ۱۰ کاله او د استهلاك نرخ ۱۰٪، د دستگاه کلنی فرسایش له خطي میتود څخه په گټې سره ارزیابي کړئ؟
 - د دستگاه کلنی فرسایش د ریاضي د نزولي استهلاك له میتود څخه په گټې اخیستنې سره محاسبه کړي؟
 - د دستگاه کلنی فرسایش د هندسي د نزولي استهلاك له میتود څخه په گټې اخیستنې سره ارزیابي کړئ؟

تعدیلي یا تصفیوي معاملې Adjusting Entries

ټولیزه موخه:

د تعدیلي یا تصفیوي معاملو پېژندنه او د شتمنیو د ارزښت معلومول، د شتمنیو له انډول او تعدیل وروسته د حسابي دوره.

د زدکړې موخې: د دغه څپرکي په پای کې به محصلین له لاندنیو مطالبو سره آشنا شي:

- د تعدیلي یا تصفیوي معاملو ډولونه.
- د حسابي دورې په پای کې د معاملو د تعدیل اړتیا.
- په یوې تصدی کې د حسابي پړاونو طرزالعمل یا کړنلاره.
- د محاسبوي مرحلو د کنټرول د وسیلې په توګه د ورک شیت (WORK SHEET) ترتیب، چې په توحیدي ډول سرته ورسېږي.

۱. د تعدیلي یا تصفیوي معاملاتو مفهوم: د دې لپاره چې لاسته راغلي زماني عواید په اړوند حساب کې درج شي او رامنځته شوي د وخت لګښتونه محاسبه او درج شي، د تعدیلي یا تصفیوي معاملاتو څخه د ګټې اخیستنې اړتیا د حسابي دورې په پای کې منځ ته راځي. لنډه دا چې ځینې تعدیلات دا ایجابوي تر څو له یوې خوا د عوایدو په برخه کې ډاډ حاصل شي او له بل لوري متوازن پرنسیپونه پلي شي. په ټاکلي وخت کې په بیلانس کې د راپور د تعدیلي معاملاتو اجرا، د شتمنیو سم او مناسب

ثبت، د شخصي سرمايي بدهي او همدارنگه په اړونده حساب کې د گټې او زیان د مناسب تشخیص زمینه برابروي.

سربېره پردې چې ازمایښتي بیلانس یو د بل پروړاندې د محاسبوي ارقامو لومړۍ مرحله ده، نو امکان لري چې بشپړ ارقام و نه لري. د مثال په توګه:

ځینې معاملې باید په ورځني ډول په ازمایښتي ژورنال کې ثبت شي. ځکه چې په سمه توګه د ثابتو شتمنیو د استهلاك ثبتول د وخت په تېرېدو سره منځته راځي، یعنې د حسابي دورې په پای کې له تعدیلي معاملاتو څخه د تصدۍ د مالي حسابونو په رامنځته کولو کې گټه اخیستل کیږي. د یادونې وړ ده چې هره معامله باید تحلیل او وڅېړل شي ترڅو ولیدل شي چې د حسابونو لپاره چمتو ده او که نه؟

د تعدیلي یا تصفیوي معاملاتو تر سره کول ډېری وخت یوه پېچلې اومغلکه وظیفه ده، چې یو ځانګړی مهارت ته اړتیا لري.

د تصدۍ د تعدیلي یا تصفیوي ارقامو د راټولونې لپاره زیرمو او وسایلو ته اړتیا ده، همدارنگه ښه به داوي چې تصدۍ د بیمې د حمایوي پالیسۍ یو منظم او منسجم پروګرام، د کرایې هوکړه لیک او تړونونه ولري.

۱. ۲- د تعدیلي یا تصفیوي معاملاتو ډولونه **Typ of Adjusting Entries**: تعدیلي یا تصفیوي

معاملې په لاندې دوه عمده برخو ویشل کیږي:

الف: مخکې ورکړې (پیش پرداخت ها) او یا تحقق موندلې معاملې **Accruals Deferrals prepayments**

ب: عواید او تحقق موندونکي لګښتونه **Accrual Revenue and Expenses**

اوس د دې معاملاتو دګروپ په هکله په جلا ډول سره اړینې څرګندونې وړاندې کیږي.

الف: مخکې ورکړې او یا تحقق موندونکې معاملې **Deferrals prepayments Accruals**

همدارنگه دا معاملي هم په دوو لاندې برخو ویشل کیږي:

A: د مخکې ورکړې لګښتونه (انتقالي اکتیف) (**prepaid expenses**): هغه لګښتونه چې په نغدي ډول ادا کیږي او مخکې له دې چې ورڅخه گټه واخیستل شي او په مصرف ورسېږي د (انتقالي اکتیف) شتمنۍ په توګه ثبتیږي او د مخکې ورکړې (پیش پرداخت) د لګښت په نامه محاسبه کیږي.

کله چې مخکې ورکړه رامنځته کیږي، د شتمنۍ حساب ډېټ کیږي.

مخکې ورکړه يا (پيش پرداخت) په عمومي توگه د لوازمو او وسايلو او د کرایې او اشتهاراتو په برخه کې رامنځته کېږي او سر بيره پردې کله چې تعمير يا تجهيزات اخیستل کېږي؛ نو مخکې ورکړه رامنځته کېږي.

د مخکې ورکړې لگښتونه د وخت په تېرېدو سره له منځه ځي او يا تصفيه کېږي، له کرایې څخه په گټې اخیستنې سره (لکه لوازم او اسباب) د جنس د ثبت لپاره د ورځني ثبت مصارف لازم ندي، بلکې د مالي حسابونو جوړولو تر وخته پورې ځنډېږي.

تعديلي معاملې په هر ټاکلي وخت کې رامنځته کېږي، ترڅو په کار واچول شي او په روانه دوره کې لگښت وښيي او بلې خوا ته د هغې نه کارول شوې څانگه د شتمنۍ په حساب کې وښيي. له تعديل وړاندې شتمنۍ ډېره ليدل کېږي او لگښتونه يې کم دي.

بناً معامله د مخکې ورکړې (پيش پرداخت) لگښتونو له تعديل وړاندې د لگښتونو د حساب په ډېټ او همداراز د شتمنۍ د حساب په ستونو کې ثبتېږي او له تعديل وروسته د ليردوونکې اکتيف شتمنۍ په حساب کې ډېټ او له لگښت (مخارج) څخه کريدت کېږي همداراز د مخارجو د حساب تفاوت د گټې او تاوان حساب ته ليردېږي.

تعديلي معاملې په هر ټاکلي وخت کې رامنځته کېږي، ترڅو په کار واچول شي.

مثال: تصدي د راتلونکي کال کرایه په نغدي او وړاندینې (پيشکې) توگه ادا کوي، د ۱۲۰۰۰ افغانیو حسابي صورت او اړوند دفترونه په لاندې ډول دي:

حسابي جملې

له کسې څخه د کرایې د لگښتونو لپاره ۱۲۰۰۰ افغانۍ

D	کسه	C
AB-40000		1-12000 د کرایې لگښتونه

D	کرایې لگښتونه	C
12000 له کسې څخه		12000-2

د حسابونو د تړلو په وخت کې د کرایې لگښتونه باید گټې او زیان ته ليردول شوي وای، خو څرنگه چې په مثال کې وليدل شول کرایه د راتلونکي کال پورې اړه لري؛ نو ځکه هغه باید د دې کال د گټې او تاوان حساب ته ونه ليردوو. همدا پیسې د کرایې د لگښتونو له حساب څخه

کریډیټ کیږي او د انتقالی اکتیف (شتمنی) په جلا حساب کې ډبټ کیږي.

D	د انتقالی اکتیف مخکنی دورې لگښتونه	C
	2-12000	

د دورې په پای کې د لیږدوونکي اکتیف حساب فرق د بیلاس شیت ستنو ته لیږودل کیږي. په نوي کال کې چې دکرایې نېټه پای ته ورسېږي، په دې وخت کې لیږدوونکی اکتیف حساب کریډیټ او دکرایې لگښتونه ډبټ کیږي.

پدې صورت کې دکریډیټ د انتقال اکتیف حساب او د کرایې لگښتونه ډبټ کیږي او د کرایې د لگښتونو د حساب تفاوت د گټې او تاوان حساب ته لیږد مومي، ځکه چې د همدې دورې اړوند دي. چې په لاندې ډول یې په حسابونو کې درجوو.

D	د لگښتونو کرایه	C
3,12000		S,12000
له انتقالی اکتیف څخه		په گټه اوزیان
12000		12000

D	د انتقالی اکتیف مخکیني لگښتونه	C
AB - 12000		دکرایې لگښتونه 12000-3

D	گټه او زیان	C
	s-12000 د کسي لگښتونه	

د مخکې موندنې عواید (انتقالی پسیف)

له هغو عوایدو څخه عبارت دي، چې په نخدي توگه لاسته راځي خو د روانې حسابي دورې پورې اړه نه لري بلکې مخکې موندل شوي دي. بناءً (انتقالی پسیف) د پورونو بڼه لري او په لاندې ډول معامله کیږي.

د ربحې حاصل د یو قلم عاید په توگه د گټې او زیان حساب ته لیږدول کیږي خو په پورتنی مثال کې ربح د راتلونکي کال پورې اړوند ده، دغه پیسې د ربحې د حاصل په حساب کې کریډیټ

کیري او په حساب کې د لیردوونکي پسیف په نوم کړیدیت کیري او کولای شو چې په لاندې توگه یې معامله کړو.

حسابي مجله: د سود د حاصل لپاره له انتقالی پسیف څخه ۶۰۰۰

D	د سود حاصل	C
	2-6000 اتصالي پسیف	1-6000
	0	0

د انتقالی پسیف تفاوت د دورې په پای کې د پسیف بیلانس شیت خواته لیردول کیري او په نوي کال کې لومړۍ موجودي، لیردوونکي پسیف ته لیردول کیري.

کله چې د انتقالی پسیف د سود د سر رسید نېټه ډېټ او د سود د حاصل حساب کړیدت کیري، د سود د حاصل تفاوت د همدې دورې د گټې او زیان حساب ته انتقالیري، ځکه چې د همدې دورې اړوند دي، چې حسابي جمله او د معاملې طرز یې داسې دي:

حسابي جمله

انتقالی پسیف ته د سود له حاصل څخه ۶۰۰۰ افغانی

D	د ربح حاصل	C
S,6000 په گټه اوزیان		3-6000 انتقالی پسیف
6000		6000

D	د انتقالی پسیف مخکې موندی عواید	C
3-6000 د ربح له حاصل څخه		AB-6000

D	گټه اوزیان	C
		د ربح حاصل 3-6000

د خدماتو د ترسره کولو په مقابل کې خپلې کړې دي، اما تراوسه پورې یې په نغدي ډول له پیرودونکو څخه نه دي ترلاسه کړې او د میزان تر ۳۰ نیتې یې ترلاسه کوي، خو په حسابونو کې یې د عوایدو په توګه نه درجیږي او معامله یې په لاندې ډول ده.

حسابي جملې

د ټولو طلباتو لپاره د خدماتو له عوایدو څخه ۲۰۰۰۰ افغانۍ

د لیجر دفترونه:

D	خدماتي عواید	C
20000 په ګټه او زیان		1-20000 طلباتو ته

D	ټول طلبات	C
1-20000 د خدماتو له ګټې څخه		20000 د ختم بیلانس

د ټولو طلباتو د حساب تفاوت د اکتیف بیلانس خواته لیردول کیږي، ټول طلبات دا بڼې چې ښایندګي له پیرودونکو څخه په کومه اندازه پور لري.

او په نوي کال (نوي دوره) کې چې کله ښایندګي د خپلو اعلانونه عواید په لاس راوړي؛ نو په دې صورت کې حسابي جملې او د لیجر دفترونه کولای شو په لاندې ډول ترتیب کړو.

حسابي جملې

۱- د کسې لپاره له ټولو طلباتو څخه ۲۰۰۰۰ افغانۍ، د لیجر دفترونه یې په لاندې ډول دي.

D	ټول طلبات	C
1-20000		2-20000 د کسې لپاره

D	کسه	C
2-20000 له ټولو طلباتو		

B: تحقق موندونكي لگښتونه (نور پوروري) (ACCURED Expense): هر كله چې يوه تصدي له خپلو لگښتونو څخه يوه برخه په يوه دوره كې ادا نكړي؛ نو په دې صورت كې د تحقق موندونكو لگښتونو او يا د ټولو پورورو په اړه خبرې كېږي. لكه د ربح مصارف او د كارگرانو د اجورې او معاش مصارف. تحقق موندونكي مصارف لكه تحقق موندونكي عوايد منځ ته راځي. په حقيقت كې تحقق موندونكي لگښتونه د يوې كمپنۍ په حساب كې د يوې بلې كمپنۍ تحقق موندونكي عوايد وي.

مثلاً: د يوې كمپنۍ د اعلانونو د ټاکنه گۍ تحقق موندونكي عوايد، د ۲۰۰۰ افغانيو په لگښت تحقق موندلی او د پورودونكي په حساب كې چې خدمات يې نه وي ترلاسه كړي، موجود وي.

دويم مثال: كله چې يوه تصدي د مالياتو لگښتونه د ۲۰۰۰ افغانيو په ارزښت ادا نكړي او د مالياتو محاسبه په نخدي ډول ادا شوې نه وي، خو بيا هم دغه لگښتونه بايد د همدې دورې د گټې او زيان حساب ته وليږدول شي، ځكه چې د همدې دورې اړوند دي. همدارنگه د هغو لگښتونو د پيژندنې لپاره چې د اوسنۍ دورې په لړ كې منځ ته راغلي مهم دي. د دې معاملې حسابي جملې په لاندې ډول دي:

۱- د مالياتو د لگښتونو لپاره له ټولو پورورو څخه د تحقق موندونكو لگښتونو ۲۰۰۰ افغانۍ د دې معاملې د ليجر دفترونه په لاندې ډول ترتيبېږي:

د ټولو د اينينو پسييف تحقق	
D	C
	1-2000
	د مالياتو د لگښتونو لپاره

د مالياتو لگښتونه	
D	C
1-2000	
تحقق موندونكي لگښتونه	

د دغې تعديلي معاملې له درج كولو وروسته د پورورو په نورو حسابونو كې د مالياتو د لگښتونو حساب ډېر ښودل كېږي.

د دې تعديلي معاملې له درجولو وروسته د ټولو پورورو په حساب كې د مالياتو د مخارجو حساب زيات ښودل كېږي.

كله چې تصدي ماليات په نخدي ډول ادا كړي؛ نو په دې صورت كې د دفترونو حسابي جمله

داسې ترتيبېږي:

حسابي جمله: تحقق موندونکي لگښتونه:

۱- ټولو پورورته له کسې څخه ۲۰۰۰ افغانۍ

D	تحقق موندونکي لگښتونه	C
2-2000 له کسې څخه		AB-2000
0		0

D	کسه	C
AB-10000		2-2000 د تحقق موندونکو لگښتونو لپاره
0		0

د عوایدو لپاره تعدیلي معاملې او تحقق موندونکي لگښتونه په لاندې جدول کې ښودل شوي دي.

تعدیلي يا تصفیوي معاملات

تحقق موندونکي عواید euneveR deurccA		ټول طلبات	
D	C	D	C
عواید		پورونه	
	تعدیلي معامله (+)	تعدیلي معامله (+)	

تحقق موندونکي لگښتونه Accured Revenue		ټول پوروري	
D	C	D	C
پوروري		لگښتونه	
	تعدیلي معامله (+)	تعدیلي لگښتونه	

۲- د معاملاتو د تعدیل اړتیا: لکه څنګه چې مخکې یادونه وشوه، د بدهي او شتمنیو سم او مناسب ثبت، د تعدیلي معاملو واقعي راپور او په ټاکلي وخت کې په بیلانس شپټ کې د سرمایې

ثبت او همدارنگه د تصدی د نتیجې د مناسب تشخیص او تثبیت سر بېره گټې او تاوان په حساب کې (گټه او تاوان) شونې کوي، نو بیا د معاملاتو د تعدیل اړتیا په هره تصدی کې د دورې په پای کې یو ضروري او حتمي کار دی، چې باید عملي اوترسره شي.

هغه معاملات چې دکال په جریان کې تعدیل ته اړتیا لري عبارت دي له:

وسایل او اثاثیه (supplies)

په یوه تثبیت یا Business کې مختلف لوازم او وسایل کارول کېږي. د بېلګې په توګه یوه اعلانونکې تصدی ممکن د وسایلو او اشتهاراتي لوازمو لکه د ګراف کاغذونه، ویديوبي فلمونه او د لویو پوسترونو او داسې نور ووسایلو درلودونکي وي. کله چې وسایل او لوازم تهیه کېږي؛ نو د شتمنۍ د یوه قلم په توګه ثبتېږي او د فعالیت د تر سره کولو پر مهال یوه برخه په بشپړه توګه مصرفېږي؛ نو د وسایلو د حساب او د وسایلو د لګښتونو ترمنځ باید یو مشخص توپیر شتون ولري او لګښتونه، وسایل او لوازم په یوه دوره کې ونښودل شي.

مثلاً: یوه اشتهاراتي کمپني د سرطان په ۵ نېټه د ۲۵۰۰۰ افغانیو په ارزښت اشتهاراتي وسایل اخلي او د سرطان په ۳۱ نېټه د ۱۰۰۰۰ افغانیو په ارزښت اوس هم وسایل شتون لري. نو د اثاثې واقعي لګښتونه ۱۵۰۰۰ افغانۍ دي، یعنې $۱۵۰۰۰ = ۱۰۰۰۰ - ۲۵۰۰۰$

حسابي جملې:

د اثاثې د وسایلو لپاره له کسې څخه ۲۵۰۰۰ افغانۍ.

د وسایلو له لګښتونو څخه ۱۵۰۰۰ افغانۍ.

د لیجر دفترونه یې په لاندې ډول دي:

D	د وسایلو لګښتونه	C
2-15000		S,15000

D	اشتهاراتي وسایل	C
1-25000		د وسایلو لګښتونه
له کسې څخه		2-15000
		S,10000
		موجودی

D	کسه	C
AB 40000		1-25000 د اختیاراتي مسایلو لپاره

لکه څرنګه چې معامله له تعدیل وروسته لیدل کیږي، د وسایلو موجودي ۱۰۰۰۰ افغانۍ او د لګښتونو وسایل ۱۵۰۰۰ افغانۍ دي، په هغه صورت کې چې تعدیل نه رامنځته کیږي، د سرطان د میاشتي لګښتونه کم لیدل کیدل اوددې دورې خالص عواید د ۱۵۰۰۰ افغانیو په ارزښت زیات لیدل کیدل او همدارنګه د شخصي شتمنۍ او پانګې حساب هم د ۱۵۰۰۰ افغانیو په ارزښت د سرطان په ۳۱ نېټه په بیلانس شپټ کې لور معلومیدل.

بیمه Insurance

ډېرې کمپنۍ بېلابېلې بیمې لکه د اورسوزونې بیمه، د سوداګریز مال د غلا بیمه، د ترافيکي پېښو بیمه او داسې نورې لري.

د بیمې د محافظت مصارف د حق البیمې د مخکې ورکړې په واسطه تشخیص کیږي.

د حق البیمې موده معمولاً یو کال یا ډیره وي، هر کله چې یوه کمپنۍ حق البیمه ورکوي، د شتمني د (بیمې مخکې ورکړې) په حیث هغه ثبتوي او د دورې په پای کې د حساباتو د تړلو پر مهال اړینه ده، تر څو د بیمې د لګښتونو د تشخیص لپاره د بیمې د لګښتونو حساب ډېټ شي، او د بیمې د مخکې ورکړې حساب کړیدې شي.

مثلاً: د سرطان په څلورمه نېټه ۶۰۰۰ افغانۍ د اور لګېدنې حق البیمه ورکوي، د یو کال لپاره د خسارې جبران د سرطان د میاشتي له لومړۍ نېټې څخه پیلېږي او د بیمې میاشتي لګښتونه ۵۰۰ افغانۍ دي چې د روان کال د ۹ میاشتو لګښتونه ۴۵۰۰ افغانۍ کیږي.
حسابي جملې او د دې معاملې د لیجر دفترونه په لاندې ډول دي.

حسابي جملې:

۱- له کسې څخه د مخکې ورکړې د لګښتونو لپاره ۶۰۰۰ افغانۍ.

۲- د مخکې ورکړې لګښتونو څخه د بیمې د لګښتونو لپاره ۴۵۰۰ افغانۍ ($۴۵۰۰۰ = ۵۰۰ \times ۹$)

د لیجر دفترونه:

D	کسه	C
AB 40000		1-6000 S,34000
40000		40000

D	د بیمې راتلونکي لگښتونه	C
1-6000		2-4500 د ختم بیلانس S,1500
6000		

D	د بیمې لگښتونه	C
2-4500		S,4500 په گټه او زیان
4500		4500

کله چې تعدیل رامنځته نه شي، د دورې په پای کې ۴۵۰۰ افغانۍ لگښت کسر او صافه گټه ۴۵۰۰ افغانۍ ډېره شودل کیږي او همداراز په بیلانس کې شخصي پانگه او شتمني د ۴۵۰۰ په ارزښت زیاته شودل کیږي.

ب: د تحقیق موندونکو عواید او مصارفو د معاملو تعدیل ته اړتیا (ټول پورې او ټول طلبات)

۱- **تحقق موندونکی سود (Accured Interest)**; په یوه تصدی کې تحقق موندونکی سود، له تصدی څخه د باندي اشخاصو د گټې یا پانگې اچونې څخه عبارت دی. چې وخت یې پوره شوی، خو تادیه شوی نه دی. د دې معاملې د ثبت او تعدیل طرز د لاندې بیلگې په واسطه څرگندیږي:

نماینده گي د یوه پور سند چې نسبتاً اوږد مهاله وي، د ۵۰۰۰۰ افغانیو په ارزښت امضاء کوي، چې د ۱۲٪ د سود نرخ دی. د سود پیسې چی له دې مبلغ څخه حاصلیږي په دريو لاملونو پورې تړلي دي:

۱- د پیسو اسمي ارزښت چې ورکړل شوي.

۲- د سود نرخ.

۳- د قرض موده

بنا میاشتنی سود په دې مثال کې ۵۰۰ افغانۍ دی، چې په لاندې ډول ارزول کېږي:

د سود پیسې 500	=	د تعویض شوې پانګې موده	*	د کلني سود نرخ 12	*	د اسمي پیسو ارزښت 5000
-------------------	---	---------------------------	---	----------------------	---	------------------------------

$$AF * 12\% * 1/12 = 500 \text{ AF } 50000$$

او یا $\frac{50000 * 12 * 30}{100 * 360} = 500$ یوه میاشتنۍ ربخ

میاشتنی سود ۵۰۰ افغانۍ، د دريو میاشتو سود (۱۵۰۰ = ۳ × ۵۰۰) ۱۵۰۰ افغانۍ دی، د یوې میاشتې په موده کې د وروستۍ دورې د تحقق موندونکو لګښتونو تعدیلي معامله په لاندې ډول ده:

حسابي جملې: د مخکې ورکړې (پیش پرداخت) وړ سود څخه د سود د لګښتونو لپاره (ټول پوروي) (۵۰۰ افغانۍ).

د سود د لګښتونو له ټولو پورويو څخه ۵۰۰ افغانۍ

D	د ورکړې وړ سود (ټول پوروي)	C
		4 / 31
		500

D	د سود لګښتونه	C
		4 / 31
	500 له سود څخه د ورکړې وړ	

د سود حساب، د پور حساب د مخکې ورکړي یو حساب دی او د پور د حساب په بدل کې ورڅخه ګټه اخیستل کېږي، تر څو په یو طرف کې د سود یوه اندازه را وښيي او په بل طرف کې پور تشخیص کېږي. په دې صورت کې چې تعدیلي معاملې رامنځته شوي نه وي، پورونه او د سود لګښتونه کم ښودل کېږي او له شخصي پانګې او سوچه ګټې څخه ډېر ښودل کېږي.

تحقق موندونكي معاشات Accured Salaried

د مامورينو د معاشاتو ځينې ډولونه د خدماتو له ترسره كيدو وروسته ادا كيږي.

د مثال په ډول: د اعلانونو (اشتهارات) په نماينده كې د كارگرو مزدوري او معاش د سرطان د مياشتې په ۲۸ نېټه وركول كيږي او كه په جنټرۍ كې وليدل شي چې ۳ كاري ورځې د سرطان په مياشت كې د مزدورۍ او معاش باقي پاتې دي او دغه درې ورځې معاش د تحقق موندونكو لگښتونو په توگه پيژندل كيږي، كه ورځنۍ معاش ۲۰۰ افغانۍ وي، د ۶۰۰ افغانيو په ارزښت د كارگرو درې ورځنۍ معاش په لاندې ډول تعديلېږي:

حسابي صورت: د مزدورۍ د لگښتونو لپاره له مخكې وركړي مزد څخه ټول پوروري د ۶۰۰ افغانيو په ارزښت.

D	د وركړې وړ سود	C
		4 / 31
		600

D	د سود لگښتونه	C
31/4		
600		

د محاسبوي پړاوونو كړنلارې

كه په دې كې تعديلي معاملې نه وي رامنځته شوي، د مزد او معاش د لگښتونو حساب او پورونه په لاندې ۸ پړاوونو كې خلاصه كيږي.

د ۶۰۰ افغانيو په ارزښت كم ښودل او د شخصي پانگې او سوچه گټې حساب ۶۰۰ افغانۍ زيات ښودل.

۳- مشكوك طلبات: د عوايدو او لگښتونو سمه او مناسبه پرتله د مشكوكو طلباتو د ثبت مسئلې د لگښتونو په توگه ده او همدارنگه د طلباتو سمه ارزونه دا ايجابوي، تر څو د غير قابل طلباتو حصول مشخص او وروسته دا په اثبات رسېږي چې د غير قابل طلباتو فيصدي په كومه اندازه ده او له بله لوري اقتصادي حالت او د طلباتو موده هغه عناصر دي چې د مشكوكو

طلباتوپه تخمین کې رول لري.

د موضوع دروښانتیا لپاره فرض کړئ چې مشکوک طلبات ۱۶۰۰۰ افغانۍ دي او تعدیلي معامله یې په لاندې ډول ده.

D	C
د طلباتو استهلاك	
16000 د طلباتو تصحيح	

D	C
	مصحح طلبات
	16000 د استهلاك طلباتو

د محاسبوي مرحلو طرزالعمل

محاسبوي مرحلې په لاندې اتو مرحلو کې خلاصه کيږي:

۱ - د معاملاتو ژورنال جوړونه: په عمومي ژورنال کې د معاملاتو ثبت لکه څرنگه چې تاريخي شتمني ده، ثبتيږي.

۲ - د ثبت شويو عددونو لېږدول، ډېرول او کمول له عمومي ژورنال څخه د هغه اړوندو حسابونو ته د حساباتو د تخفيف په خاطر.

۳ - د آزمایښتي بیلانس تهیه کول: د حسابونو د زیاتولو او کمولو د ثبت تعادل.

۴ - د حسابي دورې د ختمېدو د حسابونو صحیح جوړونه: د تصحیحاتو د ثبت د موسودې قضیه په عمومي ژورنال کې او حسابونو ته د هغه لېږدونه.

۵ - د تصحیح یا تعدیل شوي آزمایښتي بیلانس تهیه: د دویم ځل لپاره تهیه کول د زیاتونې د ثبتولو تعادل.

۶ - د مالي گټې او زیان د حساب د تهیه صورت:

- د عوایدو د حساب صورت د یوې دورې د فعالیت پایلې ښيي.

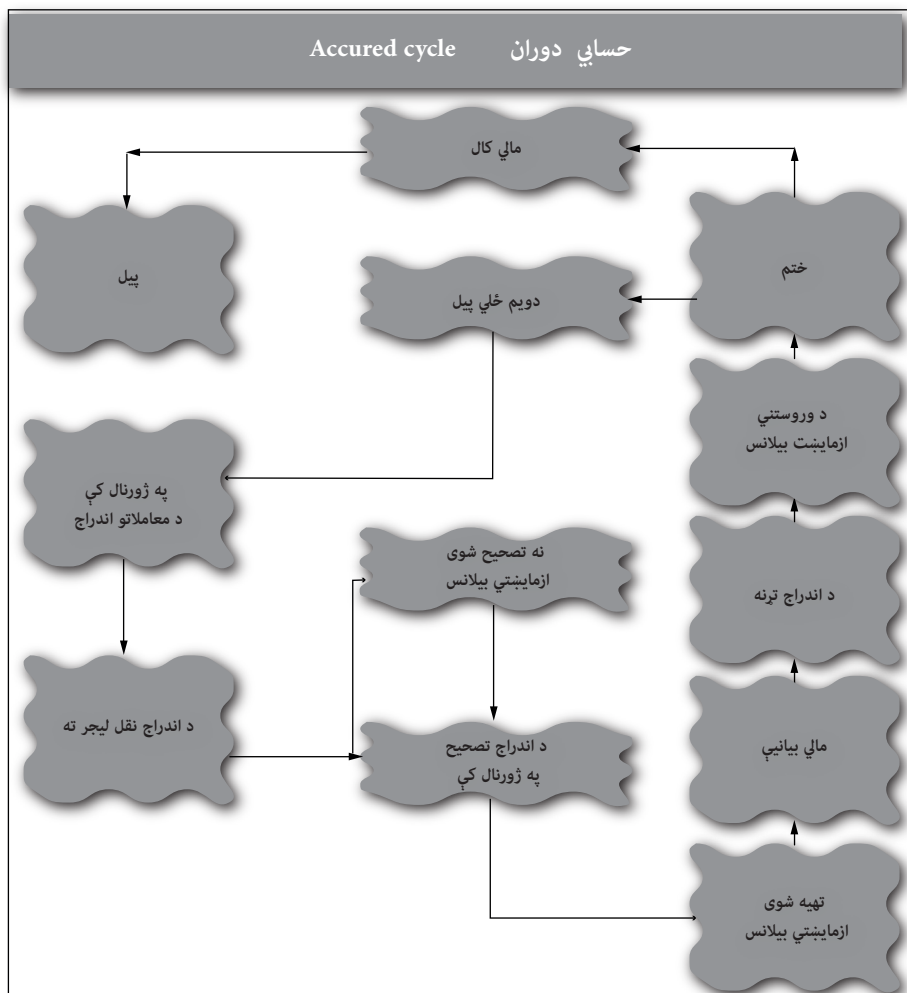
- د پانگې د حساب صورت د مالک د حق بدلونونه په شتمنی کې د یوې دورې په جریان کې ښيي.

۷ - د دورې د پای د حسابونو د تړنې او ثبت لېږدول: د حسابونو تړنه د دې څرگندونه کوی چې د لگښتونو او عوایدو د حساب شخصي برداشت ثبت ته چمتو اود راتلونکې دورې وقایعوته حسابي کړي او همدارنگه د حسابونو تړل د سوچه گټې او زیان لېږدول د مالک د پانگې

حساب ته لاره اواروي.

۸- د وروستي ازمایښت د بیلانس تهیه کول: په دي مرحله کي ډاډ ترلاسه کيږي چې د وروستيو حسابونو پاتي شوني د حسابونو له ترنې څخه بیلانس ته ليردول کيږي .

البته دغه مطلب د ورک شیت په پاڼه کې يو ځای شوی، چې وروسته به په پشپړ ډول بيان شي..

د محاسبوي کړنلارې پلي کول د یو شرکت د بیلانس له پای ته رسیدنې څخه په گټې اخیستنې سره او هغه معاملې چې د حسابي دورې په لړ کې رامنځته کيږي، په لاندې ډول یې په پام کې نیسو:

د احمد شاکر سوداگریز شرکت پای ته رسېدلی بیلانس په نېټه

Acctive	Passive
ثابتې شتمنۍ میر	شخصی پانګه 329000
100000 تجهیزات	ټول پورونه تحقق موندونکي لګښتونه 4000
ګرځنده شتمني :	لیږدوونکي پیسې: د لګښتونو مخکې
20000 مال	ورګړه 1000
7000 کسه	داینین 10000
120000 بانکي شتمني	
2000 د مخکې ورکړې لګښتونه	
3000 تحقق موندونکي عواید (ټول طلبات)	
$344000 = 344000$	

هغه معاملې چې د دورې په لړ کې را منځ ته شوې دي په لاندې ډول دي:

- په تیرکال کې تصدې د بیمې لګښتونه د وړاندینې (پیشکې) په توګه ۲۰۰۰ افغانۍ تادیه کړې وې. چې په نوي کال کې یې نېټه سرته ورسیده.
- په تیر کال کې یو شخص د کرایې له درکه ۳۰۰۰ افغانۍ له تصدې څخه پورورې وڅه په نوي کال کې یې نوموړې پیسې د بانکي لیږدونې په واسطه ترلاسه کوي.
- یوې تصدې په تېر کال کې د خپلې قرضې ګټه چې له ۱۰۰۰ افغانیو څخه ډېره وه په پېشکې ډول په لاس راوړه چې په نوي کال کې د هغې موعده پوره شوی دی .
- تصدې په تیرکال کې د معاشونو له درکه ۴۰۰۰ زره افغانۍ پورورې وه چې اوس دغه پیسې د بانکي لیږدونې له لارې ورکوي.
- په نغدي توګه ۱۵۰۰ افغانۍ نغدي مزد ورکول کېږي.
- تصدې ۳۰۰۰ افغانۍ په نغدي توګه کمیشن ترلاسه کوي.
- تصدې په ۱۲۰۰۰ افغانیو په نغدي توګه مال پلوري .
- د ۱۰۰۰۰ افغانیو په قیمت د امتعې وروستۍ موجودي د موجود عمل په واسطه تثبیت کېږي.

د پای (اختتامیه) معاملې

- د تهيې له قيمت څخه په غير مستقيمه توگه ۱ % د تعمير استهلاك
- په غير مستقيمه توگه د تهيې له قيمت څخه ۱ % د تجهيزاتو استهلاك.
- هغه مزد چې په پنځمه معامله کې ورکړ شوی د روان کال د حوت مياشتې پورې اړه لري، چې د راتلونکي کال د ثور ۳۱ نېټې پورې دوام مومي.
- هغه کمیشن چې په ۶ معامله کې حاصل شوی د روان کال د دلوي له مياشتې څخه د راتلونکي کال د جوزا تر ۳۱ نېټې پورې دوام لري.
- يو څوک د کرايې له امله ۵۰۰۰ افغانۍ د تصدۍ پوروی دی.
- يو څوک د ماليې د نه ورکولو له امله د تصدۍ ۵۰۰ افغانۍ پوروی دی.

A: د ژورنال د دفتر تهيه او ترتيب کول:

شمېره	نېټه	تفصیلات	I/f	ډېټ	کريډيټ
۱	11/29	د بيمې لگښت		2000	
		له مخکې ورکړې (پيش پرداخت) څخه			2000
		د مخکې ورکړې نېټه پای ته ورسېده			
۲	11/29	بانکي شتمنۍ ته		3000	
		له تحقق موندونکو عوايدو څخه (سایر طلبات)			3000
		د بانک له لارې د تېر کال کرایه ترلاسه شوه			
۳	11/29	د عوايدو وړاندې موندنې (پيش دریافت) ته		1000	
		(پسیف اتصالي)			1000
		د ربح له حاصل څخه			
		د تصدۍ د ربحې د موندنې نېټه پای ته ورسېده			
۴	12/5	تحقق موندونکو لگښتونو ته (ټول داينين)		4000	
		له بانک څخه			4000
		د بانک له لارې د تېر کال د معاشونو ورکول			

	1500		د مزد لگښت ته		
1500			له کسې څخه	12/20	۵
			په نغدي توگه مزد ورکړ شو		
	3000		کسې ته		
3000			د ارزونې له حاصل څخه	12/25	۶
			د کپن حاصل نقد لاسته راغی		
	12000		کسې ته		
12000			د امتعې له پلورنې څخه	12/28	۷
			په نغدو باندي امتعه وپلورل شوه		

B: د لیجر دفترونو ته د معاملاتو لیردول او تجزیه:

D	کسه	C
AB-7000 6-3000 د کمیشن له حاصل څخه 7-12000 د امتعې له پلورنې څخه		د لگښت مزد S-15000 د پای بیلانس S,20500
22000		22000

D	بانکي شتمنی	C
AB 12000 2-3000 نور طلبات (غوښتنې)		نور پوروي 4000-4 11000-s د پای بیلانس
15000		15000

D	تحقق موندونکي عواید (نور طلبات)	C
AB3000		بانکي شتمنی 3000-2 0-s
3000		3000

D	د اکتیف + لگښتونو مخکې ورکړه	C
AB-2000	د بیمې لگښت ته 1-2000 0-s	
2000	2000	

D	د عوایدو د مخکې ورکړې (پیش پرداخت) انتقالی پسیف	C
3- 1000 د ربحې حاصل	AB-1000 S,0	
1000	1000	

D	د امتعې اخیستل	C
AB-20000	10000 د پلورل شوې امتعې قیمت S - 10000 د پای بیلانس	
20000	20000	

D	تحقق موندو نکی لگښتونه	C
4-4000 له بانک څخه	AB4000 S,0	
4000	4000	

D	د امتعې پلورل	C
10000 د امتعې د اخیستنې قیمت S-8000 د پلورنې حاصل	7- 12000 کسې ته	
12000	12000	

ربح

D	تحاصل	C
S,1000 گټه او تاوان	3-1000 انتقالی پسیف	
1000	1000	

D	د بیمې لګښت	C
1-2000		S,2000
انتقالي اکتیف		
2000		2000

D	د مزد لګښت	C
5-1500		S-1500
له کسې څخه		ګټه او زیان
1500		1500

D	د کمیشن حاصل	C
S-3000		6-3000
ګټه او زیان		له کسې څخه
3000		3000

D	تجهيزات	C
AB -100000		S-100000
		د پای بیلانس
100000		100000

D	تعمیر	C
AB-200000		S,200000
200000		200000

ازمایښتي بیلانس (Trail Balance)

ازمایښتي بیلانس د حسابونو لېست او هغه بیلانسونه دي؛ چې په یوه حسابي دوره کې ترتیب کیږي. د ازمایښتي بیلانس مهم هدف دا دی چې لیجر ته د ژورنال له لیرد وروسته د حسابونو ریاضیکي ډېټ او کریدټ ښيي همداراز دغه بیلانس هغه غلطۍ او تېر وتني چې په ژورنال کې ثبت شوي او لیجر ته لیردول کیږي، روښانه کوي او سر بهره پردې د مالي راپور د جوړولو لپاره کتور وي.

شرکت دغو ټکو ته په کتو سره تهیه شوی ازماينېتي بيلانس په لاندې ډول وړاندې کوي:

د نا تصحيح شوي ازماينېتي بيلانس تهیه او ترتيب.

د حسابونو نوم د بيلانس حسابونه	L/F صفحه لیجر	کريډيټي پيسې	ډبتي پيسې
تعمير			200000
تجهيزات			100000
امتعه			20000
کسه			20500
بانکي شتمني			11000
پانگه		329000	
پوروري		10000	
د عوايدو او لگښتونو حسابونه			
د امتعې پلورل		12000	
د ريحې حاصل		1000	
د کمیشن حاصل		3000	
د بيمې مخارج			2000
د مزد مخارج			1500
مجموعه		345000	345000

D: د معاملاتو تعديل او پای ته رسونه:

د تعمير استهلاك ۱ % په غير مستقيم ډول د ثبت د ميتود د تهیه کولو له ميتود څخه.

د تعمير قيمت ۲۰۰۰۰۰ افغانۍ

۱ % د استهلاك فيصدي

$$\text{د تعمير د استهلاك سلنه} = \frac{200000.1}{100} = 2000AF$$

د استهلاك پيسې په لاندې توگه اړوندو حسابونو کې درج کيږي:

حسابي صورت: د استهلاك له مصحح څخه د استهلاك مخارجو ته ۲۰۰۰ افغانۍ.

D	C
21/12	S-2000
2000 د تعمیر تصحیح	په گټه او زیان کې
2000	2000

D	C
S-2000	29/12
د پای بیلانس	2000 د تعمیر د استهلاك مخارج
2000	2000

B: د تجهیزاتو استهلاك ۱٪ د تهیې له قیمت څخه د ارزونې میتود په غیر مستقیم ډول سره. د تجهیزاتو د تهیې قیمت ۱۰۰۰۰۰ افغانۍ.

د استهلاك فیصدي ۱٪

$$\frac{100000.1}{100} = 1000AF \text{ د تجهیزاتو د استهلاك فیصدي}$$

اړوندو حسابونو کې د استهلاك پیسې په لاندې ډول درج کیري:

- په حسابي صورت کې د ژورنال دفتري: د تجهیزاتو له استهلاك څخه د مخارجو استهلاك ته ۱۰۰۰ افغانۍ.

د لیجر دفترونه:

D	C
1000 مصحح تعمیر	S-1000
1000	1000

D	C
S-1000	د تعمیر استهلاك 1000
1000	1000

C: هغه مزد چې په پنځمه معامله S کې ۱۵۰۰ افغانۍ پرداخت شوی و د روان کال د حوت دمیاشتي څخه د راتلونکي کال د غويي د میاشتي تر ۳۱ پورې دوام لري.

دغه معامله په لاندې ډول تعدیل او په اړوندو دفترونو کې درج کیري:

D	C	تفصیلات
1000	1000	د لگښت مخکې ورکړې (پیش پرداخت) ته (انتقالي اکتیف) د مزد له مخارجو

D		C
29/12 S-15000	C-1000 له اتصالی اکتیف څخه گټې او تاوان ته S-500	
1500	1500	

D		C
29/12 C-1000	د مزد له مخارج څخه	S,1000
1000	1000	

D: هغه کمیشن چې په شپږمه معامله کې ۳۰۰۰ افغانی حاصل شوی و د جاري کال د د سلواغې اوکب په میاشتو پورې اړه لري او د راتلونکي کال د غبرگولي میاشتې تر ۳۱ نېټې پورې دوام کوي، چې دغه معامله په لاندې ډول ده:

په حسابي حالت کې: د مخکې ورکړې عواید (اتصالي پسیف) د کمیشن حاصل ته ۱۸۰۰ افغانی.

D		C
S-1800 د پای بیلانس	D- 1800 د حاصل کمیشن ته	
1800	1800	

D		C
D-1800 د حاصل کمیشن څخه S-Fi 1200 په گټه او زیان کې	6-3000 له کسې نه	
3000	3000	

E: یوڅوک د کرایې له امله ۵۰۰ افغانی د تصدی پوروري دی، چې دغه معامله په لاندې ډول په اړوندو حسابونو کې درج کېږي:

په حسابي حالت کې: تحقق موندونکو عوایدو ته (نورې غوښتنې) د کرایې له حاصل څخه ۵۰۰۰ افغانی.

D	C	تفصیلات
5000	5000	تحقق موندونکو عوایدو ته د کرایې له حاصل څخه نورو غوښتنوته

د نورو غوښتنو تحقق موندونکي		د کرایې له حاصل څخه	
D	C	D	C
E-5000	29/12	29/12	
د کرایې له حاصل څخه	S-5000 د ختم بیلانس	S-5000	E-5000
5000	5000	په گټه او زیان	5000
		5000	5000

F: تصدې د مالیاتو د نه ورکولو له امله ۵۰۰ افغانۍ پوروی ده، دغه معامله په لاندې ډول تعدیل شوې او په اړوندو حسابونه کې درج کیږي.

حسابي حالت: د مالېي مخرجوته له تحقق موندونکو لگښتونو څخه (نورو پورونو ته)

د مالېي لگښتونه		د نورو پورورو تحقق موندونکي	
D	C	D	C
F-500	S-500	S-500	29/12
29/12	په گټه او زیان	د ختم بیلانس	F-500
نورو پورورو ته			د مالېي لگښتونه
500	500	500	500

دغه معاملې چې وروسته ازمايښتي بیلانس او وورک شیت ته وړل کیږي، په لاندې شکل په حسابونو کې درج کیږي:

D: په یووالي (توحيدي) ډول له تعدیل وروسته ژورنال ته د معاملاتو اندراج (تصحیح)

کریډټ	ډبټ	د حسابونو نوم
2000	2000	A د تعمیر د استهلاك مخرجوته د تعمیر د استهلاك مصحح
1000	1000	B د تجهیزاتو د استهلاك مخرج د تجهیزاتو د استهلاك تصحیح
1000	1000	C-د لگښتونو مخکې ورکړه (اکتيف انتقالي) د مزد مخرج

1800	1800	D: د کمیشن حاصل ته د عوایدو له مخکې ورکړې څخه (پسیف انتقال)
5000	5000	E: تحقق موندونکي عواید (نورې غوښتنې) د کرایې له حاصل څخه
500	500	F: د مالېې له مخارجو څخه د تحقق موندونکو عوایدو څخه (نور پورونو)

دغه تعدیل شوې معاملې د ورک شیت د تعدیلاتو ستونونو ته لېږدول کېږي ، هغه حسابونه چې د تعدیلي معاملاتو له امله اغیزمن شوي، مخکیني آزمایشتي بیلانس کې شتون نه لري او د آزمایشتي بیلانس ستونونه په کې درج کېږي او وروسته له هغه څخه د تعدیلاتو ستونونه درج کېږي او متوازن حالت غوره کوي.

E: تعدیل شوي آزمایشتي بیلانس (Adjusting Trail Balance)

وروسته له هغه چې ټولې تعدیل شوې معاملې په ژورنال او لیجر کې ثبت شي، یوبل آزمایشتي بیلانس ترتیبېږي، چې هغه د تعدیل شوي آزمایشتي بیلانس په نامه یادېږي. دغه آزمایشتي بیلانس د ټولو حسابونو د ارقامو بیلانسونو په ګډون هغه بیلانسونه چې د دورې په لړ کې تعدیل شوي، ښيي. د دې آزمایشتي بیلانس د ترتیب موخه دا ده، چې د ټولو هغو مالي معاملاتو اغیزې وښيي چې په مالي دوره کې منځ ته راغلي او یا څرګندې شوې وي.

د شرکت آزمایشتي بیلانس په لاندې بڼه ترتیبېږي:

دغه آزمایشتي بیلانس د شرکت له لوري په ۲۹۱۱۲ تاریخ تصحیح کړل شوی.

D	C	Life	د حسابونو نوم
200000			تعمیر
100000			تجهيزات
10000			امتعته
20500			کسه
11000			بانکي شتمني
1000			د انتقالی اکتیف دمصارفو مخکې ورکړه

5000			تحقق موندونکي عوايد او ټولې غوښتنې (طلبات)
	329000		پانگه
	1800		د انتقالی پسیف د عوايدو مخکي ورکړه
	500		د ټولو پوروو تحقق موندونکي لگښتونه
	10000		پوروړي
	3000		د تجهیزاتو او تعمیر د استهلاك مصحح
			د عوايدو او لگښتونو حسابونه
	2000		دپلورني حاصل
	1000		د سود حاصل
	5000		دکراپې حاصل
	1200		د کمیشن حاصل
2000			د بیمې مخارج
500			د مالېي مخارج
500			د مزد مخارج
3000			د تجهیزاتو او تعمیر د استهلاك مخارج

۱. د حساباتو ټرل (closing)

هغه پروسه چې په عمومي ډول د موقتي حسابونو (Tompson) لپاره د مالي دورې په پای کې پکار اچول کېږي، د حسابونو د پروسې د ټرنې تر عنوان لاندې یادېږي. دغه پروسه حسابونه د راتلونکې دورې لپاره آماده کوي.

په دې پروسه کې د ټولو عوايدو اومصارفو د حسابونو بیلانس (د گټې او تاوان ارقام) یوه جلا انتقالی حساب ته چې د سوچه پایلې د حساب په نامه یادېږي، لېږدول کېږي.

دغه حساب د مالي دورې په پای کې ترتیبېږي. په دې حساب کې د دورې عوايد او لگښتونه یو د بل په مقابل کې راوړل کېږي او هغه سوچه پایله چې د دورې گټه اوزیان ښيي، استخراجېږي. وروسته بیا د شخصي پانگې حساب ته چې په انفرادي او تضامني شکل په تصدیوکې شتون لري او یا د نه ویشل شوې گټې حساب ته په سهامی شرکتونو کې لېږدول کېږي.

د شرکت د عوایدو او لګښتونو حسابونه چې مخکې ترتیب شوي دي کیدای شي په لاندې ډول د ګټې اوتوان حساب ته انتقال او د تصدي سوچه پایله استخراج شي.

D	د ګټې او زیان حساب	C
	2000 د تعمیراتو د استهلاك مخارج	د کرایې حاصل 5000
	1000 د تجهیزاتو د استهلاك مخارج	د کمیشن حاصل 1200
	2000 د بیمې مخارج	د سود حاصل 1000
	500 د مزد مخارج	د پلورنې حاصل 2000
	500 د مالې مخارج	
	S-3200 سوچه ګټه	
9200		9200

D	شخصی پانګه	C
	S-332200	AB-32900
		3200 ګټه
332200		332200

شرکت		
A	د ۱۳۸۷ د حوت د ۲۹ بیلانس شپټ	P
	ثابتې شتمنۍ:	شخصي پانګه 332200
	200000 تعمیر	د مصارفو د مخکې ورکړې انتقالې پسیف 1800
	100000 تجهیزات	د ټولو داینینو تحقق موندونکي مصارف 500
	ګرځنده شتمني	داینین 10000
	11000 بانک	د تعمیر د استهلاك مصحیح 2000
	10000 امتعه	د تجهیزاتو د استهلاك مصحیح 1000
	20500 کسه	
	5000 تحقق موندونکي عواید (نور طلبات)	
	1000 د مخکې ورکړې مصارف (انتقالې اکتیف)	
347500		347500

وورک شیت (WORK SHEET)

حسابي چارې د حسابي دورې په پای کې دا ایجابوي، ترڅو آزمایشي بیلانس، پای موندونکې معاملې، مالي صورت حساب او د گټې او زیان حساب تهیه او ترتیب شي.

له دې امله چې د یوې دورې د پای په معاملو کې ډېر جزیات مطرح وي، نو ځکه غلطی هم په ډېرې اسانۍ سره رامنځته کېږي، یا هرکله چې دغه غلطۍ او تېروتنې په ژورنال او په حسابي دفاترو کې تصحیح نشي، نو وروسته د قناعت وړ پایله په لاس نشي راتلای.

ژورنال او لیجر دواړه د دایمي ثبت اسناد دي، چې ممکن هغه د لاس یا کمپیوټر په واسطه ترتیب شي، له طریقو څخه یوه طریقه چې په اسنادو کې د تېروتنو د ثبت مخنیوی کوي د وورک شیت ترتیب کول دي.

د حسابي دورې په پای کې د ورک شیت په لاسي محاسبوي سیستم کې یوه پاڼه ده، چې د لسو ستونو درلودونکې ده، چې په لاندې شکل کې ښودل شوې ده. د حسابي دورې پای د ټولو اړینو ارقامو د درج او تنظیم په موخه د کار د آسانتیا په خاطر طرحه شوی دی. د ورک شیت ستنې په لاندې ډول دي:

- د نه تصحیح شوي آزمایشي بیلانس لپاره ستنې.

- د معاملاتو د تعدیل ستنې.

- د تصحیح شوي آزمایشي بیلانس ستنې.

- د مالي حسابونو ستنې (گټه اوتوان)

- د بیلانس شیت ستنې.

ورک شیت د بیلانس شیت د گټې او زیان د حساب په بدل کې نه استعمالیږي، بلکې د معلوماتو د ویشني او راټولوني غیر رسمي سند او لاره ده، چې د تصدې د مالي حسابونو د جوړولو لپاره ورڅخه گټه اخیستل کېږي.

د تصدې لپاره د ارزونې د پانې جوړونې یو ډاډ، د سمې محاسبې په زمینه کې او یا د حسابونو تهیه له اضافي جزیاتو سره وړاندې کوي.

د څلورم څپرکي لنډيز

- ۱- د تعديلې معاملاتو لپاره د اړتيا په هکله څرگندونې:
د تعديلې معاملاتو ټاکنه ځکه ضروري ده، چې د عوايدو او مخارجو سمه مقايسه د وخت د يوې دورې په لړکي ترسره شوې، نو دهغې دورې پايله بايد په سمې طريقې سره وارزول شي او له بل لوري د حسابي دورې بيلانس شپټ بايد دقيق او سم وي.
- ۲- د محاسبوي پړاوونو کړنلاره:
مهم او اساسي محاسبوي پړاوونه د تعديلې معاملاتو په پام کې نيولو سره عبارت دي له:
 - ۱- د معاملاتو تشخيص او اندازه کول .
 - ۲- په ژورنال کې د معاملاتو ثبت .
 - ۳- ليجر ته د معاملاتو ليرل .
 - ۴- له تعديل څخه وړاندې آزمايښتي بيلانس.
 - ۵- تعديلې معاملات.
 - ۶- له ترتيب او تعديل وروسته د آزمايښتي بيلانس.
 - ۷- د مالي حسابونو تهيه کول.
 - ۸- د کال په پای کې د حسابونو تړل.
- ۳- د ارزونې يا د ورک شپټ پانې تهيه کول چې د ۱۰ ستونونو درلودونکي وي.
د لومړي بيلانس لپاره (نه تعديل شوي ، تعديلې معاملات ، دويم آزمايښتي بيلانس) تعديل شوي (دگټې اوزيان حساب او بيلانس شپټ جلا ستني لري .
د تصدی له دې پانې څخه کيدای شي ټولې هغه معاملې چې د مالي حسابونو لپاره ضرور دي، تر لاسه شي.
دا پاڼه د محاسبې يوه غير رسمي لاره ده، چې دکار د آسانتيا لپاره ورڅخه گټه اخيستل کيږي.

د څلورم څپرکي پوښتنې

لومړنۍ پوښتنې:

د جوزا په میاشت کې په یو طبي خدماتي شرکت کې لاندې معاملې ترسره شوي:
د جوزا په لومړۍ نېټه
دغه طبي شرکت خپل فعالیت د ۲۰۰۰۰ افغانیو په سرمایه پیلوي.
د جوزا په دویمه، د دفتر د تجهیزاتو اخیستل د ۱۷۲۸۰ افغانیو په ارزښت په پور.
د جوزا په څلورمه د کرایې ادا کول د فعالیت د ځای لپاره د ۶۸ افغانیو په ارزښت.
د غبرگولي په پنځمه د اثاثې پیرودل د ۹۱۱۲ نغدو افغانیو په ارزښت.
د جوزا په اتمه د ناروغانو لپاره د ۱۹۶۰ نغدي افغانۍ تر لاسه کول.
د جوزا په لسمه د دفتر د لگښتونو ورکړه په نغدي ډول د ۴۳۰ افغانیو په ارزښت.
د جوزا په څوارلسمه د پیسو د بیل ادا کول د ناروغانو له لوري د طبي خدماتو لپاره د ۵۱۲۰ افغانیو په ارزښت.

د جوزا په اتلسمه د یوه استونکي د پور ورکونه د ۳۶۰۰ افغانیو په ارزښت.

د جوزا په نولسمه شخصي پرداخت یا ادا کول ۳۰۰۰ افغانۍ.

د جوزا په شلمه د هغو د لگښتونو اداکول په نغدي ډول.

معاشات د ۱۴۰۰ افغانیو په ارزښت.

د دفتر متفرقه لگښتونه ۳۳۰ افغانۍ.

A: د ژورنال په دفتر کې معاملې ثبتي کړئ.

B: پورتنۍ معاملې په اړوندو لیجرونوکې ثبتې کړئ

C: آزمایښتي بیلانس ترتیب کړئ

دویم ټمرین:

په لاندې ډول د شرکت آزمایښتي بیلانس وړاندې کیږي:

د احمد شرکت د حوت د یویشتمې آزمایښتي بیلانس

C	D	د حسابونو نوم
	1500	کسه
	13000	غوښتنې (طلبات)

1100		د مشکوکو غوښتنو (طلباتو) لپاره تخصیص
	35000	ځمکه
	120000	تعمیر
38400		د تجهیزاتو لپاره راتلونکې فرسایش
	150000	د مخکې ورکړې بیمې حق
70000		د پانګې اچونې برخه
	9000	بهرنې
400000		عواید
82000		د جنس له لارې عواید
200000		د کرایې عواید
8100	54000	د عامه خدمتونو لګښتونه
15400	80000	د معاشاتو مصارف
	24000	د ساتنې او څارنې لګښتونه
815000	815000	مجموع

الف: د دې آزماینښتي بیلانس اقلام لیجرته ولیږئ؟

ب: د پورتنی آزماینښتي بیلانس د ورکړل شویو معلوماتو په پام کې نیولو سره د کلنیو تصفیوي معاملاتو لاندیني معلومات ترتیب او په لیجر کې یې ثبت کړئ؟

۱- له تعمیر څخه زموږ د گټې موده پرته له پاتې ارزښت څخه ۲۵ کاله وړاندوینه (پیشبینی) شوی ده. د فرسایشاتو په ارزولو کې مستقیم خطي میتود په پام کې نیول شوی دی؟

۲- کلني تجهیزات ۱٪ فرسایش کیږي؟

۳- بیمه چې دکال په لړ کې یې می

عاد پوره شوی دی بالغ پر ۳۵۰۰ افغانیو دی؟

۴- هغه عواید چې د کرایې له لارې لاسته راغلي دي د ۱۱ میاشتو اړوند دي او د حوت د میاشتې کرایه تر اوسه پورې لاس ته نه ده راغلې؟

۵- داسې تخمین کیږي چې ۱۵٪ طلبات غیر قابل حصول دي؟

۶- پاتې معاشونه ۳۶۰۰ افغانی پر شرکت باندې پر اوبښتي دي، چې تراوسه پورې نه دي ورکړل شوي؟

۷- شرکت خپلو غړو ته د ۸۹۰۰ افغانیو په ارزښت پیسې رسوي.

۸- تصفیه شوی آزماینښتي بیلانس ترتیب کړئ؟

۹- د گټې او زیان حساب مالي حسابات او بیلانس شپټ ترتیب کړئ؟

د گټې او زیان حساب

ټولیزه موخه:

د تصدی د نتیجې د تثبیت د عمدې وسیلې په توګه له گټې او تاوان څخه د استفادې طرز او ترتیب.

د زده کړې موخې: د دغه څپرکي په پای کې محصلین وتوانېږي چې په دې فصل کې لاندې مهم مطالب زده کړي:

- د گټې او زیان د حساب گټه او محدودیتونه وپېژني.
- د گټې او زیان د حساب د یو مرحله ییز او څو مرحله ییز ترتیب په طرز باندې وپوهېږي.
- د گټې او زیان له حساب څخه په گټې اخیستلو وپوهېږي.

د گټې او زیان حساب او د هغو اړوند معلومات

د گټې او زیان حساب: د گټې او زیان حساب چې اکثراً د حاصلاتو او مخارجو د پور په نامه یادېږي، هغه حساب دی چې په یوه معینه حسابي دوره کې د یوې تصدې د فعالیتونو بریالیتوب او نه بریالیتوب څرګندوي. د پانګې اچونې تصدې او ډېر بنسټونه له دې حساب د گټې له تشخیص، د پانګې اچونې له ارزښت اود هغوی مالي اسبابو له ارزښت څخه چې په پور اخیستل شوي، گټه اخلي. دغه حساب د پانګې اچوونکو او پور ورکوونکو لپاره یوه مرستندویه وسیله ده او هغوی کولای شي، د دغه مبلغ پربنسټ د راتلونکي نغدي جریان د ډاډ گټې او نه ډاډ گټې په اړه وړاندوینه (پیش بینی) وکړي.

د گټې او زیان د حساب گټې:

دغه حساب د هغو کسانو لپاره چې د یوې تصدی یا شرکت مالي راپورجوړوي، د راتلونکي نغدي جریان د وړاندوینې په اړه مرسته کوي.

د مثال په توګه: پانګه اچوونکي او کریدیت ورکونکي له هغو معلوماتو څخه چې د گټې اوزیان په حساب کې شتون لري، په لاندې پړاوونو کې ګټه اخلي.

۱ - د تصدی د تیرو فعالیتونو ارزونه: د گټې اوزیان په حساب کې د عوایدو او لګښتونو د مطالعې په واسطه ویلای شو چې په تیرمهال کې یوې تصدی یا یوې کمپنۍ څرنګه فعالیت ترسره کړی او همدارنګه کولای شو چې د هغوی فعالیتونه د هغوي له سیالانوسره پرتله کړو.

۲ - د تصدی د راتلونکو کړنو د وړاندوینې بنسټ: د تصدی د تیرمهال د کړنو په اړه د معلوماتو ترلاسه کول کیدای شي د تصدی د راتلونکو فعالیتونو د سرته رسولو لپاره یوه غوره لار وي. خو په تیر وخت کې سل فیصده د تصدی بریالیتوب په دې معنی نه دی، چې تصدی به په راتلونکي کې هم بریالیتوب ترلاسه کوي. هغه وخت کیدای شي دغه وړاندوینه د ډاډ وړ نه وي او د راتلونکي دورې عواید، حاصلات او نغدي جریان په ښه اوسم ډول سره وړاندوینه شي، چې د تیرې او راتلونکې دورې په اړه یوه نږدې اړیکه د اجرائتو ترمنځ شتون ولري.

۳ - د تصدی د نغدي جریان په اړه د ډاډ د نه شتون او ګواښونو د اندازه کولو لپاره مرستندویه وسیله: د گټې او زیان د حساب د مختلفو اجزاوو لکه عواید، لګښتونه، گټې او زیان په اړه د معلوماتو ترلاسه کول، له یوه لوري د هغوي اړیکې له یوه بل سره پیاوړې کوي او له بل لوري په راتلونکي کې د نغدي جریان یوه ټاکلي حجم ته د نه رسیدلو د خطر (ریسک) ارزونه کوي.

د مثال په ډول: د تحلیل او تجربې په واسطه د عایداتي سرچینو په هکله د یوې تصدی اجرائت، چې موقتاً د تصدی په واک کې قرار لري، ډېر ګټور دي. ځکه چې خپله اجرائت معمولاً د عوایدو د تحلیل لپاره یو مهم دلیل تلقی کېږي.

نو ځکه د مداومو اجرائتو پایلې اکثراً د راتلونکو اجرائتو د پیشبینۍ لپاره نسبت موقتي اجرائتوته، د ډېر اهمیت وړ دي. لنډه دا هغه معلومات چې د گټې او ضرر په حساب کې د عوایدو لګښتونه د گټې او زیان په اړه یې یادونه کېږي. د تصدی د مخکې اجرائتو د ارزونې لپاره یې اهمیت نه دی.

د گټې اوضر د حسابونو محدودیتونه

په دې خاطر چې سوچه گټه یو ډول وي او گڼ شمیر فرضیاتو ته انعکاس ورکړي؛ نو ځکه د گټې او زیان له حساب څخه گټه اخیستونکی باید له دغو محدودیتونو څخه گټه واخلي چې ځینې یې په لاندې ډول دي:

۱ - هغه اقلام چې د اندازې وړ نه دي، په دې حساب کې په پام کې نه نیول کېږي.

د گټې او زیان شکل چې فعلاً ترگټې اخیستنې لاندې راځي، له هغو اقلامو څخه دی، چې د لاسته راوړنو په تعین او تشخیص کې رول لري، ممانعت کوي. سربیره پردې چې دغه اقلام د یوې تصدۍ پر اجراتو باندې د پام وړ اغیزه اچوي.

د مثال په توگه: هغه گټې او زیانونه چې د درک وړ ندي، مثلاً د یوې تصدۍ ارزښت د گټې او زیان په حساب کې نه ثبتیږي. خو په ځانگړي توگه کله چې د هغه ارزښت په بدلون کې ډاډ شتون ونه لري، سربیره پر دې ډېریو کمپنیو لکه (Microsoft, Cisco system) د ډېروالی د پیرونکو د خدمتونو د مارک له نښان څخه د تولیداتو ښه جنسیت تجربه کړي دی. چې فعلاً یو عمومي روش د داسې ارزښتونو د تشخیص لپاره انکشاف ندی کړی اونه منځ ته راغلی.

۲ - د هغې گټې اندازه چې د مختلفو محاسبي میتودونو په واسطه پکار وړل کېږي، اغیزمنه کېږي.

د مثال په توگه: یو کمپنی د خپلو ثابتو شتمنیو د فرسایش لپاره د فرسایش له نزولي طریقې څخه گټه اخلي، خو یوه بله کمپنی د فرسایش له خطي فرسایش څخه گټه اخلي، فرض کړئ نور ټول فکتورونه ثابت یا مساوي دي، د لومړۍ کمپنۍ گټه لږه یا وی سربیره پردې چې کمپنۍ مشابه وي.

۳ - لاسته راتلل د اندازه کولو یا د نفسي قضاوتونو په گټه کې هم رول لري.

د مثال په توگه: یوه کمپنی د خپلې شتمنۍ اقتصادي عمر ۲۰ کاله اټکلوي، پداسې حال کې چې نورې کمپنۍ د داسې شتمنیو لپاره اقتصادي عمر ۱۵ کاله په نظر کې نیسي. یا په بل عبارت، یوه کمپنی د خپل غیر قابل حصول مستردې او پورونو لپاره د یوښه پیغام فکرک وي، چې هغه د لگښتونو د کمښت او په گټه او زیان کې د عوایدو د زیاتوالي لامل گرځي.

په لنډه توگه ویلي شو هغه ټول محدودیتونه، لگښتونه، لاسته راوړني او زیانونه چې منځ ته راځي او دغه معاملات دگټې او زیان په حساب کې خلاصه کېږي، د گټې او اندازه کولو دغه میتودونه د معاملاتي طریقې په نامه یادېږي.

ځکه چې هدف گټه ده چې زیاتره په فعالیت متکي وي او د یوې دورې په لړکې څرگندېږي.

گټه کيدای شي په نورو شکلونو کې صنف بندي شي. مثلاً د پيرودونکو په واسطه د توليداتو اشکال، وظايف، عمليات، له عمليات نه پرته، مداوم او غير مداوم، منظم او غير منظم او نور.

د گټې او زيان په حساب پورې تړلي ارقام چې تشکیل يې عمده عنصرونه تر سره کوي، رسمي تعريفات يې په لاندې ډول دي.

عواید Revenue: د يوې تصدۍ د شتمنيو زياتوالی، يا اجناسو د توليداتو انتقال له مخې د يوې دورې په جريان کې د پورونو ادا کول، مخکې ترسره شوي خدمتونه، يا نور هغه فعاليتونه چې د عمده عملياتو د تشکیلولو لامل شي د عوايدو په نوم ياديږي.

لگښتونه Expenses: د سيالو وسيلو وتل (خروج) او يا د شتمنيو استعمال او د هغو پورونو منځ ته راتلل، چې د توليداتو او اجناسو د انتقال له مخې پيرودونکو ته ورکول کيږي، د لگښتونو په نوم ياديږي. همدارنگه هغه خدمتونه چې تصدي مخکې تر لاسه کړي او د پورونو په توگه شتون ولري او يا د ځينو نورو لگښتونو منل چې د فعاليتونو د ترسره کولو له لارې د تصدي د نورو کارونو د پرمخ وړلو لپاره ترسره کيږي، هم د تصدۍ د لگښتونو په ډله کې شامل دي.

حاصلات gains: په پانگه کې زياتوالی، چې د تصدۍ د فرعي معاملاتو په ترڅ کې چې د توليد د پروسې اړوند وي د حاصلاتو په نوم ياديږي.

هغه گټه چې ونډه والو ته ورکول کيږي او د منل شوو لگښتونو له امله منځ ته راځي په دې حاصلاتو کې شامله نه ده (بيطرفه مخارج).

مخارج (Losses): هغه کم والی چې په سوچه پانگه کې د تصدي د فرعي معاملاتو له امله منځ ته راځي، مخارج ورته ويل کيږي. يعنې هغه زيانونه چې د تصدۍ د پروسې اړوند نه وي او د معاملاتو له امله منځته راغلي وي.

د بېطرفه عوايدو مخارج ډېر شکلونه لري چې په لاندې ډول دي:

د پلورنې عوايد، فیس، د سود عوايد، توزیع شوي گټه، د کرایې عوايد. همدارنگه لگښتونه هم بېلابېل ډولونه لري لکه د هغو اجناسو لگښت چې پلورل کيږي، سود، فرسایشات، د مزد او معاش او کارکوونکو کرایه د تصدي او مالياتو پرسونل.

مخارج او حاصلات هم بېلابېل ډولونه لري. مثلاً د پلورنې له لارې عوايد، پانگه اچونه، د ثابتو شتمنيو پلورل، د پورونو د اداکولو له لارې مخارج، د زړښت او غلاکيدو له امله د شتمنيو له منځه تلل. د ډېرو متشبيشينو او تصميم نيونکو لپاره يوه ځانگه له دې اقلامو څخه چې د گټې او زيان په حساب کې يې انعکاس موندلي، د ټولو حسابونو په پرتله مهمه او گټوره ده.

لکه: پانگه اچونکي او پور ورکونکي علاقه لری، تر څو د همدې اقلامو پربنسټ د تصدي د راتلونکي په هکله د دقت او د ډاډ د نه شتون وړاندوینه وکړي؛ نو ځکه خو د گټې او زیان د حساب په هکله د مفصلو معلوماتو درلودل له تصمیم نیوونکي سره مرسته کوي، تر څو د راتلونکي نغدی جریان او همدارنگه د تصدي را تلونکي عواید په ښه او دقیق ډول سره ارزیابي او وړاندینه (پیش بینی) یې وکړي.

۱- **د گټې او زیان یو پراویز حساب:** د عوایدو په اړه د راپور ورکول، لگښتونه او د یوې تصدی حاصلات او مخارج په پراخه توگه د حساب له گټې او زیان څخه گټه اخلي، په دې شکل کې د گټې او زیان حساب کې یواځې دوه گروهه عناصر شتون لري چې له عوایدو او مخارجو څخه عبارت دي.

لگښتونه د عوایدو له مجموعې څخه منفي کيږي او د تصدی گټه او تاوان په لا س راځي، د یوه مرحله ییز معنی دا ده، چې په یو ځل منفي کولو سره د تصدی په پایله کې گټه او زیان لاسته راځي.

همدارنگه د خالصې گټې پر عایداتو باندې مالیات د لگښتونو د وروستي قلم په توگه په حساب کې راوړل کيږي.

د ۱-۲ په دغه شکل کې، د گټې او زیان له حساب څخه ډېره گټه اخیستل کيږي. که څه هم په وروستيو څو مرحله ییزو مثالونوکې د گټې او تاوان حساب ته ډېر پام کيږي، خو بیا د یوې مرحله ییزې گټې او زیان حساب د آسانوالي له امله چې یواځې عواید او لگښتونه بیانوي ورڅخه گټه اخیستل کيږي.

۱-۲- **د گټې او زیان څو پراویز حساب:** ځینې خلک ادعا لري، چې د عوایدو او لگښتونو د نورو اجراءاتو د ارقامو شاملول د گټې او ضرر حساب نور هم گټور او روښانه کوي، چې دغه اضافي ویشنه عبارت ده له:

الف: د یوې کمپنۍ د عملیاتي او غیر عملیاتي فعالیتونو جلاکول: د مثال په توگه: تصدي ډېری وخت دخپلو علمي فعالیتونو څخه گټه اخلي او وروسته یوه بله څانگه د عوایدو او حاصلاتو په نامه او په همدې ډول دگټې او ضرر په حساب کې د تولید له پروسې څخه د باندې د مخارجو او لگښتونو یادونه کوي، چې دغه جلا کتگوري د عوایدو او لگښتونو د سود له عوایدو، د متفرقه اقلامو د پلورنې له لارې حاصلات او خسارات له توزیع شوې گټې او داسې نورو څخه عبارت ده.

ب: د دندو له مخې د لگښتونو ډلبندي: د مال التجاره لگښتونه، د تولید شویو اجناسولگښتونه، د پلورنې لگښتونه، اداري لگښتونه او داسې نور. دغه صنف بندي د اوسنۍ دورې د مقایسې

لپاره او په همدې ډول د لگښتونو د مقایسه کولو او نورو څانگو لپاره ډېر اهمیت لري.

د شرکت نوم	
د گټې او زیان حساب	
2002 کال - د دسمبر 31	
عواید:	
2972413.....	سوچه پلورنه.....
98500.....	د توزیع شوې گټې له لارې عواید.....
72910.....	د کرایې له لوري عواید.....
3143823.....	ټول عواید.....
لگښتونه:	
1982541.....	د تولیدشوو اجناسو لگښتونه.....
453028	د پلورنې لگښتونه
126060.....	د سود لگښتونه
350771.....	اداري لگښتونه
66934	د مالیاتو لگښتونه پر عایداتو.....
2979334	ټول لگښتونه.....
164489.....	سوچه گټه.....

په همدې اساس ویلی شو چې د عوایدو او لگښتونو د لا ډېرې ډلبندي لپاره د څو مرحله ییزې گټې او زیان له حسابته گټه اخیستل کیږي. دغه حساب یا راپور عملیاتي او غیر عملیاتي معاملې په جلا ډول بسیي او همداراز د عوایدو اړوند لگښتونه تر مقایسې لاندې نیسي او له بلې خوا د گټې او ضرر د حساب دغه شکل د گټې مشخصې برخې چې د محاسبې لپاره هغه نسبتونه چې د فعالیتونو د ارزونې لپاره او د تصدی د اجراتو لپاره پکار وړل کیږي، برجسته کوي. د ۲-۲ شکل

د مثال په ډول: د ۲-۲ په شکل کې څرگنده شوې چې د دورې سوچه گټو ته د رسېدلو لپاره درې پړاوونه ضروري دي:

لومړی پړاو: د پلورنې د خالصو عوایدو له لاسته راوړنې څخه عبارت ده.

دویم: د ناخالصې گټې لاسته راوړل.

درېیم: د دورې د سوچه گټې ارزول.

د پلورنې د خالصو عوایدو ارزول ډېر اهمیت لري، ځکه چې د تصدۍ منظم او عادي عواید د جلا اقلامو په بڼه په پام کې نیول کېږي او نامنظم او فرعي عواید په یوه بل ځای کې په ګټه او زیان کې محاسبه کېږي، چې په دې حالت کې د عوایدو میلان چې د تصدۍ د روانو فعالیتونو له لارې لاس ته راځي، چې په آسانه بڼه د درک او فهم وړ دي.

همدا ډول د ناخالصې ګټې ارزول د راتلونکو اجراتو د ارزونې او د راتلونکو لاسته راوړنو لپاره ګټور دي، د هغه په واسطه کیدای شي ثابته شي چې یوه تصدې پخپل لاس کې د شته منابعو په استعمال کې څومره بریالی ده.

بلاخره د تصدۍ د عملیاتي یا فعالیتي ګټې ارزول د منظمو او غیر منظمو یا فرعي فعالیتونو تر منځ توپیر برجسته کوي.

همدارنگه د عملیاتي ارزونې د اغیزمنتیا لپاره د مختلفو کمپنیو ترمنځ یو محک یا معیار رامنځته کوي.

د ګټې او زیان څو مرحله ییز حساب په ۲-۲ شکل کې په لاندې ډول څرګند شوی دی.

۲-۲ شکل

د شرکت نوم			
د ګټې او زیان حساب			
د دسامبر 31 کال 2002			
			د پلورنې عواید
3053081			پلورنې
	24241		د پلورنې تنزیل
80668	56427		دپلورل شویو مالونو مسترد کول
2972413			د پلورنې خالص عواید
			د پلورل شویو اجناسو لګښتونه
	461219		د 2002 کال د جنوري میاشتې د لومړۍ نېټې موجودې زېرمې
		1989693	د کال په جریان کې پیرودل
		19270	د لیرونکې تنزیل
		1970423	سوچه پیرونه

	2011035	40612	د مالونو د لېږد رالېږد لگښتونه
	2472254		د سوداگرۍ ټول مال چې د پلورنې وړدی
	489713		د سوداگریزو مالونو زېرمې د 2002 د ډسمبر په وروستیو کې
1982541			د پلورل شویو اجناسو لگښتونه
989872			د پلورنې نا خالصه گټه
			د عملیاتي تولید لگښتونه
			د پلورنې د څانگې لگښتونه
		202644	د پلورني د څانگې د معاشاتو د لگښتونو او پلورنې کمیشن
		59200	د پلورنو د دفتر معاشونه
		48940	سفریه او تفریحي لگښتونه
		38315	داشتهاراتو (اعلانونو) لگښتونه
		41209	د مالونو لېږدول د ترانسپورټیشن لگښتونه
		24712	د لېږد رالېږد او د تهیې لگښتونه
			د قرطاسیې لگښتونه
		9005	د تجهیزاتو د فرسایش او پلورنې وسایل
		12215	د تېلفون او انټرنیټ لگښتونه
			اداري لگښتونه
		186000	د دفترونو معاشات
		61200	د اداري کارکوونکو معاشونه
		23721	د قانوني او مسلکي خدمتونو لگښت
		23275	متفرقه لگښتونه
		18059	د بیمې لگښتونه
		16000	د تعمیر فرسایش
		2875	د دفتري تجهیزاتو فرسایش
803799	350771	2612	د قرطاسیې لگښتونه او د دفتر لوازم
186073			د تصدې (شرکت) د فعالیتونو له لارې لاسته راوړنه
			ټول عواید اولاس ته راوړنې
	98500		د اسهامو د پیږدنې له لارې عواید
171410	72910		د اجارې عواید

357483			ټول لګښتونه او زیانونه
126060			د قیمتې پاڼو سود او متوسط المدت پور
231423			په لاسته راوړنه (درآمد) باندې د مالیاتو تروضع کېدو مخکې لاسته راوړنه
66934			په لاسته راوړنه باندې مالیات
164489			د دورې سوچه لاسته راوړنه
\$ 1.74			ګټه د فی ونډې (سهم) لپاره

د ګټې او زیان څومرحله ییز حساب

د ګټې او ضرر دغه شکل نسبتاً ساده او آسانه دی او له دغه شکل څخه په عمل کې ډېره ګټه اخیستل کېږي او د مالي راپور د تهيې له امله په دې شکل کې، عنصرونه په دوه ډوله عوایدو او لګښتونو ویشل کېږي.

۱. د ګټې او زیان څو مرحله ییز حساب: د ګټې او زیان حساب په دې شکل کې، عواید او لګښتونه صنف بندي کېږي او د عملیاتي او غیر عملیاتي معاملاتو راپور په جلا ډول ښودل کېږي او همدا ډول د عوایدو اړوند مصارف تر مقایسې لاندې نیسي.

د ګټې او ضرر د حساب برخې

کله چې څو مرحله ییزه ګټه او زیان تر ګټې لاندې نیول کېږي؛ نو باید د هغه ټولې څانګې د هغه د فرعي څانګو په ګډون په پام کې و نیول شي.

عملیاتي څانګه

د عوایدو او لګښتونو هغه راپورونه چې د تصدی د منظمو فعالیتونو له امله منځته راځي د لاندې اجراتو درلودونکي دي:

۱- د پلورنو یا عوایدو څانګه: فرعي څانګه ده چې پلورنې، د پلورنې تنزیل، مستردی (او داسې نور معلومات چې د پلورنو اړوند دي) شامل دي. د دې څانګې موخه د پلورنې سوچه عوایدو ته رسېدل دي.

۲- د تولید شوو جنسونو د لګښت څانګه: دا هم یوه فرعي څانګه ده چې د پلورل شویو اجناسو لګښت ښيي او د عوایدو د پیدا کېدو لامل ګرځي.

۳- د پلور د لگښت څانگه: دا هم يوه فرعي څانگه ده چې د لگښت ټول اقلام په کې شاملېږي، چې تصدي د پلورنو په خاطر هغه ترسره کوي.

۴- د اداري لگښت څانگه (عمومي): دغه څانگه ټول اداري لگښتونه ښيي.

۲. غیر عملياتي څانگه: دغه څانگه هغه عوايد ښيي چې د تصدی د اضافي يا فرعي فعاليتونو په نتيجه کې را منځ شوي وي. په دې څانگه کې هغه فوق العاده عوايد او لگښتونه چې په يوه تصدي کې په غير معمولي يا غير عادي ډول را منځ ته کېږي، شاملېږي او په دوو فرعي څانگو ويشل کېږي.

A- غیر منظم عوايد او حاصلات: په دې څانگه کې ټول هغه عوايد او حاصلات چې د تصدی د اضافي فعاليتونو له لارې لاسته راځي، ثبتېږي.

B- غیر منظم لگښتونه او زيانونه: په دې څانگه کې هغه ټول لگښتونه او زيانونه چې د تصدی د غير منظمو يا اضافي فعاليتونو له لارې رامنځته کېږي، شامل دي.

۳. پر عايداتو باندې ماليات: په دې څانگه کې د ماليې لگښتونه چې د دولت لخوا له عايد څخه اخيستل کېږي، ښودل کېږي.

۴. د دوام پرته د عملياتو څانگه: هغه لاسته راوړنې يا زيانونه چې د سوداگرۍ د يوې څانگې د بدلون له امله رامنځته کېږي، په دې څانگه کې شامل دي.

۵. د اضافي يا فوق العاده اقلامو څانگه: غيرمعمول زيانونه يا حاصلات او ځانگړي مواد په دې څانگه کې شامل دي.

۶. هغه اضافه اغيزې چې د محاسبوي پرنسيپ د بدلون له امله رامنځ ته کېږي.

۷. د في ونډې (سهم) لپاره لاسته راوړنه (د في سهم عايد)

د ۱-۲-۳-۷ څانگې د ۲-۲ په شکل کې د گټې او زيان په حساب کې ښودل شوي دي. سره له دې چې د گټې او زيان د عملياتي څانگې محتويات په هر وخت کې سره ورته وي، خو د خامو موادو تهيه کوونکې کمپنۍ دې ته اړې نه دي، چې د گټې او ضرر د حساب له دغه ډول څخه کار واخلي. د گټې او ضرر د حساب دغه ډول يواځې د توليدي او تجارتي کمپنيو لپاره د گټې اخيستني وړ دی.

معمولاً مالي راپور چې د درېيم گړي وگړو لپاره وړاندې کېږي د تصدی دننه د مالي راپور په پرتله مختصر او لنډوي.

د گټې او ضرر خلاصه شوی (مختصر) حساب

په ځينو پړاوونو کې د گټې او زیان د یو مرحله ییز حساب په واسطه د یوې تصدی د لگښتونو بشپړ بیانول امکان نه لري.

دغه ستونزه کېدای شي د گټې او ضرر په حساب کې په مجموعي ډول سره د هرې خانگې د لگښت په وړاندې کولو سره حل شي، چې په دې صورت کې د گټې او ضرر حساب په ډېره مختصره توگه وړاندې کېږي. همداراز د هغو کسانو لپاره د گټې اخیستنې وړ گرځي، چې د ټولو عملياتي اقلامو او شمیرو د معلوماتو د ترلاسه کولو علاقه ولري.

هغوی کولای شي مجموعي لگښت ته پام وکړي چې په حقیقت کې د هرې خانگې د لگښت استازیتوب کوي، د گټې او د ضرر د حساب دغه ډول په ۳-۲ شکل کې ښودل شوی دی. سره له دې چې دغه ډول ډېر لنډ دی، خو بیا هم د گټې او ضرر د حساب له ټولو اقلامو څخه استازیتوب کولای شي.

۳-۲ شکل

د ۲۰۰۲ کال د دسامبر د ۳۱ نېټې د گټې او ضرر حساب

2972413	سوچه پلورنې
1982541	د پلورل شویو اجناسو لگښت
989872	ناخالصه گټه
453028	د پلور لگښت
803799	350771	اداري لگښت
186073	د عملياتو عواید
171410	اضافي عواید او حاصلات
357483	مجموعه
126060	اضافي لگښتونه او زیانونه
231423	د مالیاتو له وضع کیدو څخه مخکې لاسته راوړنه
66934	پر لاسته راغلو (درآمد) باندې مالیات
164489	سوچه کلنۍ لاسته راوړنه
1	\$.74	د هرې برخې گټه

د پنځم څپرکي لنډيز

د گټې او ضرر حساب يو نتيجوي حساب دی، چې د يوې تصدۍ د فعاليتونو د کاميابۍ او ناکامۍ په يوه ټاکلې حسابي دوره کې څرگند او روښانه وي او د گټو او محدوديتونو لرونکی وي. د گټې او ضرر د حساب گټې دا دي، چې د تصدۍ له مالکانو يا منيجرانو سره مرسته کوي. ترڅو د تصدې تېر فعاليتونه ارزيايي کړي او د تصدۍ د راتلونکو توپيرونو د اجراتو اساس وړاندې کړي.

د حساب محدوديتونه عبارت دي له: هغه اقلام چې د اندازه کولو قابليت نه لري خو د تصدۍ په اجراتو باندې د پام وړ اغيزه لري، په دې حساب کې په پام کې نيول کېږي. د گټې او زيان د حساب په اړه د گټې او زيان د حساب د اصطلاحاتو زده کول اړين دي.

عواید

لگښتونه

حاصلات

مخارج

د گټې اوزيان حساب، کولای شو په لاندې دوه ډولونو ترتيب کړو:

۲- د گټې او زيان يو مرحله ييز حساب:

د گټې او ضرر دغه ډول نسبتاً ساده او آسانه دی او په عمل کې ورڅخه ډېره گټه اخيستل کېږي، د مالي راپور د چمتو کولو لپاره په دغه ډول کې عنصرونه او د لگښت د عوايدو گروپ ویشل کېږي.

د پنځم څپرکي پوښتنې

لاندې پوښتنو ته ځوابونه ورکړئ!

- ۱- د گټې او زیان حساب د کومو حسابونو له جملې څخه دی او کوم مطالب څرگندوي؟
- ۲- پانگه اچوونکي او کريډټ ورکوونکي د گټې او زیان له حساب څخه په کومو مرحلو کې گټه اخلي؟
- ۳- ایا په تېر وخت کې د یوې تصدې موقعیت د تصدې راتلونکي لپاره تضمین کولای شي؟
- ۴- د گټې او ضرر د حساب د اهمیت په هکله مطالب څرگند او روښانه کړئ؟
- ۵- آیا کېدای شي د یوې تصدې ټول ارزښتونه (د تصدې گټې او ضررونه) د گټې او ضرر په حساب کې درج شي؟
- ۶- ایا کولای شو د تصدې ټول ارزښتونه (گټې او زیانونه) د گټې په حساب کې درج کړو؟
- ۷- آیا ځاني او نفسي قضاوتونه او همداراز محاسبوي میتودونه کولای شي، چې د گټې او زیان حساب تر اغیز لاندې راولي؟
- ۸- معاملاتې طریقه د گټې او زیان په حساب کې کوم مطلب وړاندې کوي؟
- ۹- د گټې او ضرر د حساب د کره انځورونو نومونه واخلي؟
- ۱۰- د عوایدو او لگښتونو د اشکالو نومونه واخلي؟
- ۱۱- د گټې او زیان د یو مرحله ییز حساب طرز بیان کړئ؟
- ۱۲- د گټې او ضرر د څو مرحله ییزو حساب د ترتیب طرز بیان کړئ؟

بیلاس شیت

Balance sheet Statement of Cash Flows

تولیزه موخه:

د تصدی د حسابی وسایلو په توگه د نغدي جریان حساب او همداراز د بیلاس شیت د ترتیب طریقه.

د زده کړې موخې: د دې خپرکی په پای کې به حاصلین وتوانیږي چې:

- د تصدی د بیلاس شیت جوړښت تعریف او په هغه رڼا واچوي.
- د بیلاس شیت گټې او محدودیتونه روښانه کړي.
- د تصدی د بیلاس شیت تهیه او ترتیب.

بیلاس شیت او د نغدي جریان حساب

Balance sheet Statement of Cash Flows

بیلاس شیت چې ځینې وختونه د تصدی د مالي وضعې د حساب په نامه یادېږي، په یوه معینه دوره کې د شرکت د ونډه لرونکو شتمنی او پورونه په بشپړه توگه وړاندې کوي. بیلاس شیت په تصدی کې د شتمنی نغدي پیسې، د تمویل منابع، د پورورو په مقابل کې د تصدی ژمنې او د شخصي پانگې په اړه بشپړ معلومات بیانوي. بناء ویلای شو چې بیلاس شیت د راتلونکي نغدي جریان په اړه د وړاندوینې یوه مهمه وسیله ده.

د بیلانس شیت گټې او محدودیتونه

الف: د بیلانس شیت گټې: لکه څرنګه مو چې مخکې یادونه وکړه چې بیلانس شیت د شتمنۍ د پورونو او د ونډه لرونکو د سهم په اړه بشپړ معلومات وړاندې کوي، نو بیا ویلای شو چې بیلانس شیت د یوې تصدۍ د شتمنۍ د جوړونې ارزونه او د تصدۍ د پایلو د محاسبې لپاره یو ښه بنسټ وړاندې کوي.

همداراز کولای شو د بیلانس شیت په واسطه هغه ګواښونه چې تصدۍ ورسره مخ ده، وڅیړو او د راتلونکي نغدي جریان په هکله معلومات ترلاسه کړو، نوځکه ویلای شو چې بیلانس شیت د سیالیت د تحلیل او د مالي وضعیت لپاره یوه ګټوره وسیله ده.

Liquidity یا د پولې کیدنې وړتیا په هغه وخت پورې اړه لري، چې په هغه کې شتمني نغدي بڼه غوره کړي یا په نغدي ډول بدله شي او یا په هغه کې د تصدۍ پورونه د دویم ځل لپاره ورسول شي.

پور ورکوونکی **liquidity** د لنډې مودې سره علاقه لري. یا په دې معنا چې په پیسو د بدلیدو وړ ارقام، لنډې مودې ته لومړیتوب ورکوي لکه: نغدي پیسې یا د هغو معادل (چک، وکسل، اسهام او نور) په دې خاطر چې دغه ارقام د تصدۍ د پور ورکولو توان ښيي.

همداراز سهم لرونکي هم د تصدۍ له دې وړتیا سره خپله لیوالتیا ښيي، ځکه دوی د **Liquidity** په واسطه د گټې د ویشلو وړ برخه پېش بڼې کړې او همدارنګه د اسهامو د نوي پیروډلو تصمیم نیولی شي.

په عام ډول سره ویلای شو (هغه تصدۍ چې د پولې کېدلو وړتیا یې ډېره وي، د ناکامۍ له خطر سره کمه مخ کېږي.

سیالیت (**solvency**) د یوې تصدۍ قدرت او توان د هغو پورونو بیا ورکونه چې نېټه یې هم پوره وي، ښيي. د مثال په ډول که یوه تصدۍ د اوږد مهاله پورونو ډېره اندازه د خپلې پانګې او شتمنۍ په پرتله ولري؛ نو د هغې تصدۍ په پرتله چې د دې پورونو اندازه په هغې کې کمه وي د کم سیالیت درلودونکې ده. هغه کمپنۍ او تصدۍ چې د ډېرو پورونو درلودونکي وي د نه سیالیت له خطر سره ډېره مخامخ وي، ځکه چې ډېره شتمني د ثابتو پورونو د ورکولو لپاره کاروي او اړتیا ورته لري.

تازه اونوی پور (د پیسو وړتیا) او سیالیت د تصدۍ د مالي وضعیت په انعطاف باندې هم منفي اغیزه کوي.

د تصدۍ د مالي وضعیت انعطاف (**Financial Flexibility**) د تصدۍ د عیاریدو وړتیا د غیر

متوقعه ضرورتونو او فرصتونو په مقابل کی ښيي لکه: یوه تصدی زیاته پورورې ده او همداراز نغدې پیسې او داسې سرچینې چې وکولای شي هغه پورونه چې نېټه یې پوره ده او ادایې کړي، محدودې وي او یا هیڅ شتون ونلري، نو په دې حالت کې تصدی مالي انعطاف پذیری نلري او پاتې کېل یې هم په خطر کې دي. برعکس هغه تصدی چې د ډېر مالي انعطاف پذیری-درلودونکې وي، نو په نامساعد حالت کې یې د پاتې کیدو چانس ډېر دی او هم کولای شي د پانګې اچونې له متوقعه ضرورتونو پرته د امکاناتو او فرصتونوڅخه سود مند شي؛ نو ځکه ویلای شو چې د ډېر مالي انعطاف منونکې تصدی، د ناکامۍ له خطر سره ډېره کمه مخ کېږي.

B: د بیلانس شپټ محدودیتونه: د بیلانس شپټ د ګټې اوزیان حساب په خپل منځ کې سره نږدې دی او یو له بل سره اړیکه لري، اکثراً هغه محدودیتونه چې د ګټې اوزیان حساب لري، بیلانس شپټ یې هم لري، چې ډېر مهم یې عبارت دي له:

۱ - په بیلانس شپټ کې ډېره شتمني او پورونه په لومړني لګښت کې ثبتېږي چې په پایله کې سره له دې چې د بیلانس شپټ معلومات له ځانګړي او خالص اعتبارڅخه برخمن دي، خو بیا هم یوه انتقادي موضوع منځ ته راوړي او هغه داچې د بیلانس د اقلامو فعلي ارزښت په بیلانس شپټ کې نه ښودل کېږي.

د مثال په توګه: تصدی یوه شتمني ده چې ممکن له پلورلو څخه وروسته یې ارزښت لوړ شي، چې دغه زیاتوالی په بیلانس شپټ کې نه ښودل کېږي، تردې چې شتمني وپلورل شي.

۲ - د ځاني پرېکړې او تخمین اټکل د بیلانس په اقلامو کې ډېر وي.

د مثال په توګه: یوه تصدی اټکل کوي چې څومره طلبات یا غوښتنې یې د راټولونې یا حصول وړ دي. یاد تعمیر او ماشین آلاتو د ګټې اخیستنې موده او یا د پلورل شویو مالونو او د لاسي نورو شیانو د مستردۍ اټکل.

۳ - د اقلامو او شتمنیو ډېري ارزښتونه په بیلانس شپټ کې نه ثبتېږي، په داسې حال کې چې په تجارت کې د هغوی رول او نقش ډېرښکاره دی.

لکه: تصدی دکاریګرو او کارکوونکو مهارتونه خصوصاً په کمپیوټر کې چې په اوسني عصر کې ورڅخه زیاته ګټه اخیستل کېږي، په دې خاطر چې د دا ډول اقلامو د اندازه کولو، معنوي (یاغیر مادي) ارزښتونه ستونزمن دي. بناً په بیلانس شپټ کې نه ښودل کېږي.

لکه د ډېرو پیږودونکو درلودل د څیړنې اهمیت او د یوې تصدی شهرت او داسې نور.

د بیلانس شپټ د اقلامو ویشل

د بیلانس اقلام له دې امله ویشل کیږي، چې ورته اقلام په یوه څانګه او یا یوه ګروپ کې ځای ونیسي، تر څو په جلا توګه د هغوی د راټولولو امکان رامنځته شي.

(FASB) یا د مالي محاسبې استندرد بورډ تل په دې ټینګار کړی چې د بیلانس اقلام په ګروپي بڼه د مجموعي ډول د وړاندې کولو په پرتله ډېر اوبشپړ معلومات وړاندي کوي.

د ویشلو په واسطه اقلام په جلا توګه وړاندې کیږي، چې دا کار د پیسو د ارزونې او په راتلونکي مالي جریان کې د دقت او ډاډګیرنې زمینه برابروي، همداراز د تصدۍ مالي وضعیت د انعطاف وړتیا په دقیق ډول سره تشخیص کیږي.

په طبقو باندې د مالي راپور ویشل له تحلیل کونکي سره مرسته کوي، ترڅو هغه اقلام چې مشابه او یا یو شان ځانګړتیاوې ولري، وویشي او همداراز هغه اقلام چې مشابه ځانګړتیاوې نه لري په جلا توګه یې په ګروپونو وویشي.

۱ - هغه شتمني چې د مختلفو ځانګړتیاوو درلودونکې وي او یا مختلفې دندې د تصدۍ په فعالیتونو کې ترسره کړي، په جلا اقلامو کې تنظیمیږي.

لکه: د تجارت د مال زېرمې، ځمکې، له حسابونو څخه تجهیزات، ملکیتونه.

۲ - هغه شتمني او پورونه چې د تصدۍ د انعطاف او وړتیا مالي وضعیت بیانوي او د یو ډول مفهوم درلودونکي وي او یا په جلاتوګه وړاندې شي.

مثال: هغه شتمني چې د تصدۍ په فعالیتونو کې ورڅخه ګټه اخیستل کیږي، له هغې شتمنۍ څخه چې د پانګونې لپاره ساتل شوې، جلا کیږي.

هغه شتمني چې د پولي کېدو یا نقدي کیدو متفاوتې ځانګړتیاوې لري، په بیلانس شپټ کې د جلا اقلامو په توګه ثبت کیږي، د مثال په توګه:

Cash یا جلا قلم چې د جلا قلم زېرمې دي.

د بیلانس شپټ درې عمومي اقلام عبارت دي له شتمنۍ، پور او پانګې څخه.

چې په لاندې ډول تعریف کیږي:

A: شتمني:

د راتلونکې دورې ممکنې اقتصادي ګټې چې د یوه مشخص ارګان یا ټولني په واسطه د تېرو معاملاتو په اثر لاسته راځي.

B: پورونه:

د درې گونو اشخاصو په وړاندې د یوې تصدۍ هوکړه لیک چې د تېرې دورې له معاملاتو څخه منځته راځي.

C: پانگه:

د یوې تصدۍ د شتمنیو پاتې گټه چې له شتمنیو څخه د پورونو له وضع کېدو وروسته په لاس راځي، دغه ارقام وروسته په نورو فرعي گروپونو ویشل کېږي.

د ۱-۳ شکل د یوه عمومي بیلانس شیت بڼه وړاندې کوي.

د ۱-۳ شکل

بیلانس شیت

شتمني	پورونه او شخصي پانگه
اوږد مهاله پانگه اچونه د ځمکې ماشین آلات تجهیزات غیر مادي شتمنی نورې شتمنی	جاري یا روان پورونه اوږد مهاله پورونه شخصي پانگه د پانگې اسهام سرمایوي رسونې نه تو ضیح شوې گټه

ممکن بیلانس شیت په نورو شکلونو هم وړاندې شي. خو بیا هم له عمده شکل سره زیات فرق نه لري. که د تصدۍ بڼه، انفرادي تصدې یا تضامني شرکتونه وي؛ نو د پانگونې د برخې صنف بندي یې سره فرق لري.

جاري یا سیاره شتمني

په جاري شتمنی کې کسه اونورې هغه شتمنی چې د یوکال په موده کې په کسه بدلېږي یا پلورل کېږي او یا مصرفېږي، شاملې دي. په منځني حال د اجناسو او د حاصل شوو نغدو پیسو ترمنځ د فعالیت دوران چې د تولیداتو د پلورنې له درکه چې د همدغو اجناسو اوموادو له امله په لاس راغلي دي.

همداراز د فعالیت دوران له پیسو څخه پیلېږي او په زیرمو، تولیداتو، طلباتو او بیرته په پیسو

پای ته رسیږي. کله چې په یوه کال کې څو دورې شتون ولري، یوه کلنه دوره ورته ویل کیږي او که دوره له یوه کاله څخه ډېره وي، په دې صورت کې اوږد مهاله دوره ورته ویل کیږي. جاري شتمني په بیلانس شپټ کې د ډولي کیدلو (نقد نیگی) د خاصیت پر اجناسو باندې ثبتیږي.

د جاري شتمنیو پنځه عمده قلمونه عبارت دي له

(۱) کسې، (۲) لنډ مهاله پانگه اچونه، (۳) طلبات، (۴) زېرمې (اقلام، (۵) مخکنی ورکړه (پیش پرداخت). کسه د هغې د ظاهري ارزښت پربنسټ ثبتیږي.

لنډمهالې پانگې اچونې نه د مناسب ارزښت په واسطه قیمت ورکول کیږي او ثبتیږي. طلبات د هغو پیسو په واسطه چې د را ټولونې او یا هم د لاسته راوړنې وړ وي ښکاروندويي کوي. زیرمې په کم ارزښت او یا هم د مارکیټ په قیمت ارزول کیږي او د مخکې ورکړې (پیش پرداخت) اقلام د هغه لگښت په واسطه ارزښت گزارې کیږي. که پورتنی اقلام په یوه دوره یا یوه کال کې د تغیر وړ نه وي د جاري شتمنی ډله کې نه محاسبه کیږي.

د مثال په توګه: که کسه د نورو موخو لپاره ذخیره شي یا د تصدې په جاري فعالیتونو او یا هم د تصدې د پورونو په اداکولو کې له هغه څخه ګټه وانه خيستل شي د سیارې یا ګرځنده شتمنی له ځانګي څخه خارجېږي.

په عمومي ډول سره ویلای شو، هغه شتمني چې د یوګال په موده کې یا په یوه دوره کې په پیسو باندې د بدلون وړ نه وي او یا هم د تصدې د جاري پورونو په بدل کې ورکړل شي، نود جاري شتمنیو په ډله کې شمیرل کیږي.

اما ځینې استثناوې شتون لري لکه: په هغو اسهامو کې پانگه اچونه چې د عادي شتمنیو له جملې څخه دي، یا غیر جاري شتمني چې د منجمنټ یا د اداري موخو پورې اړه لري او یا که چیرې تصدې یوه اندازه اسهام او یا قیمتي پانې ولري او هغه د اوږدې مودې لپاره وساتي نو باید د سیارې جاري شتمني له جملې څخه محاسبه نشي.

کسه یا cash

په کسه کې سکې، بانک نوټونه، چک، نغدي فرسایش او هغه پیسې چې په بانک کې ایښودل شوې وي او په هر وخت کې پرته له کوم قید څخه د لاس رسي وړ وي، شاملې دي. معمولاً ټول هغه شیان چې په بانک کې د امانتونو په توګه وساتل شي، د کسې له جملې څخه عبارت دي. مثلاً چک او نور ورته امانات چې په هر وخت کې د اخیستنې وړ وي.

لنډ مهاله پانگه اچونه

ممکن ځينې کمپنۍ يا تصدۍ په هغو اضافي پيسو چې د توليداتو په پروسه کې ورڅخه گټه اخل ، پانگه اچونه وکړي او کولای شي د نورو کمپنيو اسهام واخلي. دغه پانگه اچونه په لنډه موده کې په نغډو پيسو د بدلون وړ ده، دويم دا چې تصدي کله هم نغډو پيسوته اړتيا ولري دغه اسهام پلورلی شي؛ نو له دې امله د لنډمهالې پانگې اچونې په نوم يادېږي.

په دې ډول پانگه اچونه کې دوه شرطونه شتون لري: لومړی دا چې دغه ډول پانگه اچونه د اسهامو په اخیستلو سره په هر وخت کې د پلورنې وړ وي او يا په نغډو پيسو د پلورنې وړ وي، دويم دا چې کله تصدي نغډو پيسو ته اړتيا ولري له دغو اسهامو څخه گټه اخیستلای شي.

طلبات

ډېرې تصدۍ خپل توليد شوي اجناس په پور پلوري، تر څو چې خپل ډېر اجناس وپلوري. د دې ډول پلورنو پایله د طلباتو (غوښتنو) په توگه په محاسبه کې ثبتېږي. د پولي ادعاگانو د طلباتو د ډولونو اصطلاح، د نورو ټولو په مقابل کې، خلک، تصدي او شرکتونه په برکې نيسي. طلبات د گرځنده يا دوراني شتمنيو يو عمده مبلغ جوړوي.

زېرمې (ذخاير)

د زېرمو د غوره اندازه کولو لپاره او يا زېرمه شويو اقلامو ته د ارزښت ورکولو لپاره د نزولي ارزښت له میتود څخه او يا د (FIFO, LIFO) له میتودونو څخه گټه اخیستل کېږي.

مخکنې ورکړل شوي (پيش پرداخت) لگښتونه

دغه لگښتونه د گرځنده شتمنيو له جملې څخه شميرل کېږي او عبارت له هغو لگښتونو څخه دي چې مخکې ترسره شوي او پایله یې د يو مالي کال او يا دوره کې ترلاسه کېږي ، ځکه چې دغه لگښتونه د گرځنده شتمنيوله جملې څخه دي. که چېرې ورکړل شوي نه وای، په راتلونکي کال کې د نغډي ورکړې (پيش پرداخت) لامل گرځي.

د مثال په توگه: د بيمې لپاره او يا هم د کرایې او نورو لپاره مخکې ورکړه (پيش پرداخت)

اوږد مهاله پانگه اچونه: دغه ډول پانگه اچونه د لاندي شکلونو درلودونکې ده. په اسهامو کې پانگه اچونه د اوږدمهاله قرضې يا پور سند. په مادي ثابته شتمنۍ کې پانگه اچونه لکه ځمکه، تعمير او داسې نور.

پا نګه اچونه په مختلفو اړخونو کې لکه د استهلاکي اړخونو قاعدې یا هغه پولي اړخونه چې د دستګاوو د پرمختګ لپاره په مصرف رسیږي، درلودونکې ده. دغه ډول پانګه اچونه د اوږدې مودې لپاره رامنځته کېږي او د لنډ مهاله پورونو د حصول هیله نشته او له ګرځنده شتمنیو څخه وروسته په بیلانس شپټ کې ثبتیږي.

ملکیت (ماشین آلات، تجهیزات (ځمکه ثابت شتمني)

دغه شتمني د ګټې اخیستنې اوږده موده لري او د ثابتې شتمنۍ په نوم یادېږي. لکه ځمکه، تعمیرات، تجهیزات، معادن ځینې منرالونه، چې ټول دغه اقلام له ځمکې پرته د فرسایش وړ دي. په بیلانس شپټ کې د دې شتمنیو فرسایش له پورتنیو اقلامو څخه تر هر قلم لاندې ښکاره کېږي.

غیر مادي شتمني

دا هغه شتمني ده چې فزیکي شتون نلري لکه: پتنت د چاپ حق، شهرت، یوه سوداګریزه علامه او داسې نور.

ټولې دغه شتمنۍ د فرسایش وړ دي، چې د ګټې اخیستنې موده یې ۵ کاله ده. غیر مادي شتمنۍ مهمې اقتصادي سرچینې دي. خو ارزښتونه یې پیچلي دي؛ نو له همدې امله د مالي راپور تحلیل کونکی باید هغې ته پام وکړي او په کمه ورته ونه ګوري.

متفرقه شتمني

هغه اقلام چې په دې کټګورۍ کې شاملېږي، په عمل کې ډېر دي. ځینې له هغو اقلامو څخه عبارت دي له: د اورمهاله مخکې ورکړې (پیش پرداخت) لګښتونه، د ځینو غیر مادي شتمنیو اوږمهاله طلبات، اقتصادي اړخ (وجوه)، د پلورنې لپاره ملکیت او داسې نور.

جاري پورونه : Current Liabilities

دا ډول پورونه عبارت له هغو پیسو څخه دي چې په لنډه موده یعنې په یوه دوره کې ادا شي. لکه: هغه پورونه چې د اجناسو د حصول او خدمتونو په مقابل کې رسول کېږي مثلاً مالي جاري مزد، لنډ مهاله پور او داسې نور. هغه پیسې چې د خدمتونو د سرته رسولو او د اجناسو د لېږلو په مقابل کې په وړاندینې (پیشکې) ډول سره ترلاسه کېږي.

لکه: د کرایې له لارې عواید، د اشتراک له اړخه عواید او داسې نور.

ټول هغه پورونه چې په روانه دوره کې د اداکولو وړ وي. له اوږد مهاله پورونو څخه یوه برخه چې په همدې دوره کې رسول کېږي او یا هغه پورونه چې د تجهیزاتو د پرودلو له اړخه په پور باندې رامنځته کېږي او نور.

په بیلانس کې د دې ډول پورونو د ثبت طریقه داسې ده چې په لومړي سر کې د ربح پور، وروسته له ربحي پرته پور او بیا لنډمهاله پورونه په ترتیب سره ثبت کېږي. او په دویم پړاو کې هغه لنډ مهاله پورونه چې د اداکولو وخت یې پوره شوی وی، ثبتېږي.

د جاري پورونو په پرتله د جاري شتمنیو زیاتوالی د فعالیت یا د فعالې پانګې په نامه یادېږي. دغه پانګه د یوې تصدۍ سوچه اونغدې پیسې ښيي.

همداراز د تصدۍ د مالي غوښتنې د اداکولو د قدرت ښکاره کوونکې ده.

- **اوږد مهاله پورنه Long Term Liabilities:** اوږد مهاله پورونه عبارت له هغو پورونو څخه دي، چې په لنډ مهاله جاري دوره کې نه ادا کېږي، خو په اوږد مهاله دوره کې د ادا کولو وړ دي.

لکه: د قیمتي پانو د خپرولو له لارې پور، ربح درلودونکي اوږد مهاله پورونه، ځینې مالیاتي پیسې، اجاره، تقاعد او داسې نور.

اوږد مهاله پورونه چې په جاري دوره کې یې د ادا کولو موده سرته رسېږي، د جاري پورونو په بڼه محاسبه کېږي. البته دا هغه مهال وي، چې په اداکولو کې یې له جاري شتمنۍ څخه ګټه اخیستل کېږي.

اوږد مهاله شتمني د لاندې درې شکلونو درلودونکې ده

۱ - هغه تعهدات چې په ځانګړو حالتونو کې څرګندېږي، لکه: د قیمتي پانو نشرول، اوږدمهاله اجاره، ربح درلودونکي اوږد مهاله پور.

۲ - هغه تعهدات چې د تصدۍ له عادي فعالیتونو څخه منځ ته راځي لکه: د ځینې مالیاتو تقاعد.

۳ - هغه تعهدات چې د راتلونکو پیښو اړوند دي لکه ګردیتي او داسې نور.

شخصي پانګه

شخصي پانګه چې په سهامی شرکتونو کې د سهم لرونکو د پانګې تر عنوان لاندې راځي، د

بیلاس شیت له مهمو او پیچلیو خانگو څخه ده.

شخصي پانگه اکثراً په دریو خانگو ویشل کیږي:

۱ - د پانگې سهم: د نشرشوو اسهامو اسمي ارزښت.

۲ - پر پانگې باندې اضافي اچونه (پرداخت): هغه اضافه پیسې چې د دورې د اسهامو پر اسمي ارزښت باندې رامنځته کیږي.

۳ - نه توزیع شوې گټه: هغه گټه چې تراوسه پورې ویشل شوې نه ده.

د پانگې سهم د نشر شوو اسهامو د پیسو په واسطه د شرکت له لوري اندازه کیږي. په پانگه باندې اضافي اچونه (پرداخت) اکثراً د یوه مبلغ په واسطه ښودل کیږي، که څه هم اضافي پانگه او د موادو شکل وي یا نور اجناس، خو بیا هم یو ټاکلی مبلغ لري. نه توزیع شوې گټه هغه پیسې دي، چې په سهم لرونکو باندې نه توزیع کیږي، بلکې د ځینو اهدافو لپاره د شرکت یا تصدی له لوري ساتل کیږي.

شخصي پانگه (د سهم لرونکو پانگه) په سهامی شرکتونو کې د انفرادي تصدیو او تضامني شرکتونو په پرتله فرق لري، په تضامني شرکتونو کې دایمي پانگه او پانگه اخیستنه په جلا ډول ښودل کیږي.

په انفرادي تصدیوکې یو ټاکلی مبلغ د شخصي پانگې په نامه شتون لري.

د بیلاس شیت شکل

د بیلاس له شکلونو څخه یو یې چې ورڅخه ډیره گټه اخیستل کیږي، د حسابي شکل په نامه یادېږي. چې شتمني یې کینې (چپ) خواته لېست کیږي او پورونه او شخصي پانگه یې ښی-خواته لېست کیږي.

د بیلاس شیت یو بل شکل د راپور ورکونکي شکل په نامه یادېږي، چې په ۳-۳ شکل ښودل شوي دي.

د بیلاس شیت نور شکلونه هم شتون لري خو ډېره گټه ورڅخه نه اخیستل کیږي.

د مثال په توگه: د بیلاس په ځینو شکلونو کې جاري یا لنډ مهاله پورونه، له جاري یا گرځنده شتمنی څخه وضع کیږي او پایله یې په بیلاس کې د گټې اخیستنې یا کاري پانگې په نامه ښودل کیږي او یا ټول پورونه د شتمنی له مجموعې څخه تفریق کیږي.

د شرکت نوم
بیلانس شیت
دسامبر 31 کال 2001

جاري شتمني:

شمې	کسه
42485.....	قيمتي پاڼې
165824	لنډ مهاله طلبات (غوښتنې)
163979 1850	مشکوک طلبات
23000.....	منځ مهاله طلبات
489713.....	زېرمې
9780	اثاثيه
16252	مخکې ورکړل شوي (پيش پرداخت) لگښتونه
773959	د جاري شتمنۍ مجموعه
87500.....	اورد مهاله پانگه اچونه

ثابته شتمني

125000.....	ځمکه
975800.....	تعميرات
34120.....	د تعمير فرسايش
759600.....	د ثابتې شتمنۍ مجموعه
100000	غير مادي شتمنۍ
	د تصدۍ شهرت
1720554 \$	مجموعي شتمني

پورونه او شخصي پانگه (د شريكانو پانگه)

جاري پورونه

50000.....	لنډمهاله پورونه.....
197532.....	منځ مهاله پورونه.....
500	مخکې ورکړه (پيش پرداخت).....
62520.....	د مالي پور (د ادعا کولو ماليه).....
9500	د ادعا کولو وړ مزد او معاش
420.....	د پيرونکو امانتونه
320972	د جاري پورونو مجموعه.....

اوږد مهاله پورونه

500000	د ۱۲ کلونو لپاره اوږد مهاله پور.....
820972.....	مجموعي پورونه

د گډون والو پانگه

30000	د اضافي پانگې ورکړه د اسهامو په بڼه د ۳۰۰۰۰ برخو په شمېر چې رویتي ارزښت يې ۱۰ افغانۍ دی.....
37500	د ۴۰۰۰۰ برخې چې رویتي ارزښت يې يوه افغانۍ دی ۴۰۰۰۰۰ د پانگې اضافي ورکړه د پيسو.....
90082	د تصدۍ نه توزيع شوې گټه.....
1720559	د پورونو مجموعي او د گډون والو پانگه.....

د شپږم څپرکي لنډيز

I: بيلانس شپټ: بيلانس شپټ عبارت له هغه حساب څخه دی چې په يوه تصدی کې د پانگې اچونې په اړه، د تمویل سرچینې او د پور ورکونکو په مقابل کې د تصدی تعهدات او د شخصي پانگې په اړه بشپړ معلومات وړاندې کړي، چې د لاندې گڼو او محدودیتونو درلودونکي دي:

الف: د بيلانس شپټ گټې: بيلانس شپټ د تصدی د پایلو د محاسبې او هم د تصدی د پانگې، د ساختمان د ارزونې لپاره غوره بنسټ بلل کېږي؛ نو ځکه خو بيلانس شپټ د انعطاف مننې د سيالیت د تحلیل او د تصدی د مالي وخت لپاره يوه ښه او غوره وسیله ده.

ب: د بيلانس شپټ محدودیتونه: لکه څرنګه چې بيلانس شپټ د گټې او زیان له حساب سره ډېرې نږدې اړیکې لري، اکثراً دا دواړو محدودیتونه یو بل ته سره ورته يعنې مشابه دي، چې مهم يې عبارت دي له:

د شتمنیو ثبت: په لومړي لګښت سره له دې چې په مارکیت کې يې قیمت لوړ دی د مشکوکو طلباتو او غیر قابل حصول طلباتو په هکله د انفيسي عادتونو د پلورونکو د مستردۍ تخمین او د فرسایشاتو د سنجولو د مختلفو میتودونو څخه استفاده او داسې نور چې د بيلانس شپټ حسابونه اغیزمن کوي.

ويشنه (تقسيم بندي): د بيلانس شپټ د اقلامو ويشل:

د راپور طبقه بندي (مالي حسابات) له تحلیل کونکو سره مرسته کوي، تر څو هغه اقلام چې د ورته ځانګړتیاوو درلودونکي وي، په یو گروپ کې تقسیم او کوم چې مشابه یا ورته خصوصیات نلري، په بیل گروپ تقسیم بندي شي.

په بيلانس شپټ کې، هغه اقلام چې گروپي بڼه لري نسبتاً ډېر او بشپړ معلومات وړاندې کوي. لکه: د متفاوتو ځانګړتیاوو درلودونکي دي.

له یو بل څخه په بېلېدونکې په جلا اقلامو کې تنظیمېږي.

لکه: مالي زېرمې، د ځمکې اجاره، تعمیر، د ټرانسپورټ وسایل.

د بيلانس شپټ تهیه او ترتیب په عام ډول سره په دوه ډوله رامنځته کېږي:

۱- د بيلانس شپټ یو عمومي شکل چې د بيلانس په کینو ستونونو کې د شتمنی پيسې او پانګه درجېږي، چې شخصي پانګه له پورونو څخه وروسته ترتیبېږي او په نورو شکلونو کې هم شتون لري، خو ځانګړې ګټه ورڅخه نه اخیستل کېږي.

د نغدي جريان حساب:

عبارت له هغه حساب څخه دی چې د تصدي د نغدي (نغدي لاسته راوړنه اوورکونه) جريان په هکله مفصل معلومات د يوې دورې په لړ کې تهيه او وړاندي کوي.

که د گټې او ضرر حساب، بيلانس شپټ او د پانگې حساب درې واړه د دغه نغدي جريان په اړه چې د تصدی د معاملاتو د اجراءاتو په واسطه منځ، ته راځي معلومات وړاندې کوي. اما دغه معلومات کافي نه دي.

د نغدي جريان حساب خپلو موخو ته د رسيدو په خاطر لاندې راپورونه وړانديزکوي.

۱ - په يوه دوره کې د معاملاتو جريان نغدي تاکيد

۲ - د پانگې اچونې معاملات.

۳ - د تمویل معاملات.

۴ - په نغدي جريان کې تغيرات (د نغدي جريان زياتونه).

په عام ډول سره د تصدي نغدو وسايلو د خروج او دخول محتويات. نغدي جريان په حساب کې په لاندې درې برخو ويشل کيږي.

۱ - معاملاتي فعاليتونه: هغه فعاليتونه په کې شامل دي، چې په پايله کې يې خالصه لاسته راوړنه منځته ته راځي.

۲ - د پانگې اچونې فعاليتونه: د ثابتو شتمنيو د پيرونې او پلورنې فعاليت په بر کې نيسي.

مالي فعاليتونه

د تصدی د پورونو او شخصي پانگې په هکله د تهيه طرز د نغدي منابعو داستعمال په ارتباط او هم د پورونو د ورکړې يا ادا کولو په اړه معلومات ورکوي .

د دغه حساب گټه په دې کې ده چې تصدي کولای شي، چې خپل سياليت او انعطاف مننه د مختلفو شرايطو په مقابل کې ارزياي کړي.

د شپږم څپرکي پوښتنې

لاندې پوښتنوته ځواب ورکړئ!

- ۱ - د بیلانس شپټ د عمدۀ اقلامو نومونه واخلي او توضیح یی کړی؟
- ۲ - یو بیلانس شپټ څرنګه کولای شي چې د تصدۍ سیالیت او انعطاف لپاره یوه وسیله وي؟
- ۳ - غیر مادي شتمني ولې په بیلانس کې نه ښودل کیږي؟
- ۴ - د بیلانس شپټ اقلام د کوم معیار پر بنسټ او ولې طبقه بندي کیږي؟
- ۵ - د بیلانس شپټ ټول محدودیتونه توضیح کړئ؟
- ۶ - د بیلانس شپټ عمومي شکل چې د ډېرې استفادې وړ دی بیان یې کړئ؟
- ۷ - د نغدي جریان حساب ګټه اخیستنه ولې زیاته ده بیان یې کړئ؟
- ۸ - د نغدي جریان حساب موخه څرګنده او روښانه کړئ؟
- ۹ - د معاملاتي فعالیتونو د ډولونو او په تصدۍ کې یې د پایلې د اغیز په هکله معلومات ورکړئ؟
- ۱۰ - د پانګې اچونې فعالیتونه کوم فعالیتونه په برکې نیسي، په هکله یې یوه بېلګه وړاندې کړئ؟
- ۱۱ - د تصدۍ د مالي فعالیتونو په اړه لازم توضیحات وړاندې کړئ؟
- ۱۲ - د دغه حساب مزایاوې او ګټې څرګندې او روښانه کړئ؟

سرچینې او اخځلیکونه

- ۱ - مالي او اداري حسابداري (لیکونکي پروفیسور ډاکټر حسن) د دريگل د آلمان د روربوخوم په پوهنتون کې د مالي او اداري حسابدارۍ لپاره د علمي کرسۍ آمر (د چاپ کال ۱۳۸۰ \ ۲۰۰۶)
- ۲ - د شرکتونو حسابداري- لیکونکی سکینه هما غنمبي فرد
- ۳ - د شرکتونو محاسبه- لیکونکی ډاکټر سخي اشرف زی
- ۴ - دولتي حسابداري- لیکونکی حقایقي د اقتصاد پوهنځي استاد کال ۱۳۸۶
- ۵ - د تصدي اقتصاد- لیکونکی ډاکټر محمد انور دوست
- ۶ - د حسابدارۍ او ادارې د انسټیټوټ او اقتصاد د پوهنځي د نوټونو لکچر
- ۷ - همداشان له ټولو کتابونو مجلاتو، د ایرن او افغانستان چاپ او د بنده له علمي راټولو شویو څخه استفاده شوي ده.

د ښوونیز نصاب د پراختیا د ریاست پیغام

د پوهنې وزارت د تخنیکي او مسلکي زده کړو معینیت د ښوونیز نصاب د انکشاف ریاست د ټولنې د عیني او ښکاره ضرورت په درک کولو سره چې د محصلینو او شاگردانو د درسي کتابونو په برخه کې یې تخنیکي او مسلکي رشتې درلودې او لري یې، په لومړي سر کې یې تصمیم ونيو، چې په ښوونیزو پلانونو او درسي مفرداتو باندې بیا کتنه وکړي او ورپسې بیا د شاگردانو او محصلینو د درسي کتابونو د تالیف لپاره مبادرت او کوشښ وکړي. د خدای (ج) په فضل او مرحمت سره او د ادارې او حسابدارۍ څانګې د ښوونکو په میړانې او همت سره د ادارې او حسابدارۍ درسي کتابونه تالیف شول تر څو په وړیا ډول د شاگردانو او محصلینو په واک او اختیار کې ورکړل شي. د علم او معرفت له ټولو لوستونکو، علاقمندانو، د ادارې او حسابدارۍ د مکاتبو له ښوونکو، گرانو شاگردانو او د تخنیکي او مسلکي زده کړو د چارو له متخصصینو او همدا شان له ټولو خپرونکو او شنونکو څخه صمیمانه هیله کېږي، چې د دې کتابونو په مطالعې سره چې په لومړي ځل د ښوونکو او د ادارې او حسابدارۍ څانګې د مسلکي غړو له لوري تالیف او تدوین شوي دي. د مسلکي، تخنیکي او علمي مطالبو او مفاهیمو د څرنگوالي په هکله خصوصاً د هغوی املايي او انشايي اشتباهاتو په اړه مونږ ته لارښوونه وکړي، ترڅو په راتلونکي کې وکړای شو، په همدې او نورو برخو کې گرانو شاگردانو ته له دې څخه ښه، غوره، گټور او ارزښتناکه موضوعات وړاندې کړو.

همدا شان له گرانو شاگردانو او محصلینو څخه هیله کوو ترڅو د دې کتابونو د مطالعې او استفادې پر مهال د هیواد اقتصادي ستونزې، فقر او وروسته پاتې والی په نظر کې ونیسي او د کتابونو په ساتنه کې کوشښ او زیار وباسي، ترڅو د ډېرو شاگردانو او محصلینو د گټې وړ وگرځي.

پته: د پوهنې وزارت- د مسلکي او تخنیکي زده کړو معینیت

د تعلیمي نصاب د پراختیا ریاست

د درسي کتابونو د چمتو کولو عمومي مدیریت

**Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library**